BIBLIOTECA MUNICIPALĂ
„M. SADOVEANU"
Inventar Nr.

REVISTĂ FONDATĂ LA 1880 DE Alexandru Macedonski

Literatorul

Anul II
Nr. 31 (48)
24 iul. 1992
16 pagini
15 lei

Redactor şef MARIN SORESCU

Constantin NISIPEANU

BOUL ŞI GÂNDURILE LUI

Cât de liniştit calcă boul în zori
în timp ce-şi poartă cu bărbăţie
jugul la gât. Nimeni însă nu înţelege
tristeţea din sufletul lui când în zori
cu puternicele şi neobositele-i picioare
mângâie iarba umedă de lacrimile dimineţii.

Când rareori se întinde pe iarbă la soare
şi rumegă, el visează, şi rumegă o dată cu iarba
şi unele din visele lui. Unele din năzuinţele lui.
I le simt în priviri. Le văd cum îi izbucnesc
din ochii mari cât fularul pe care luna
îl poartă cu eleganţă la gât.

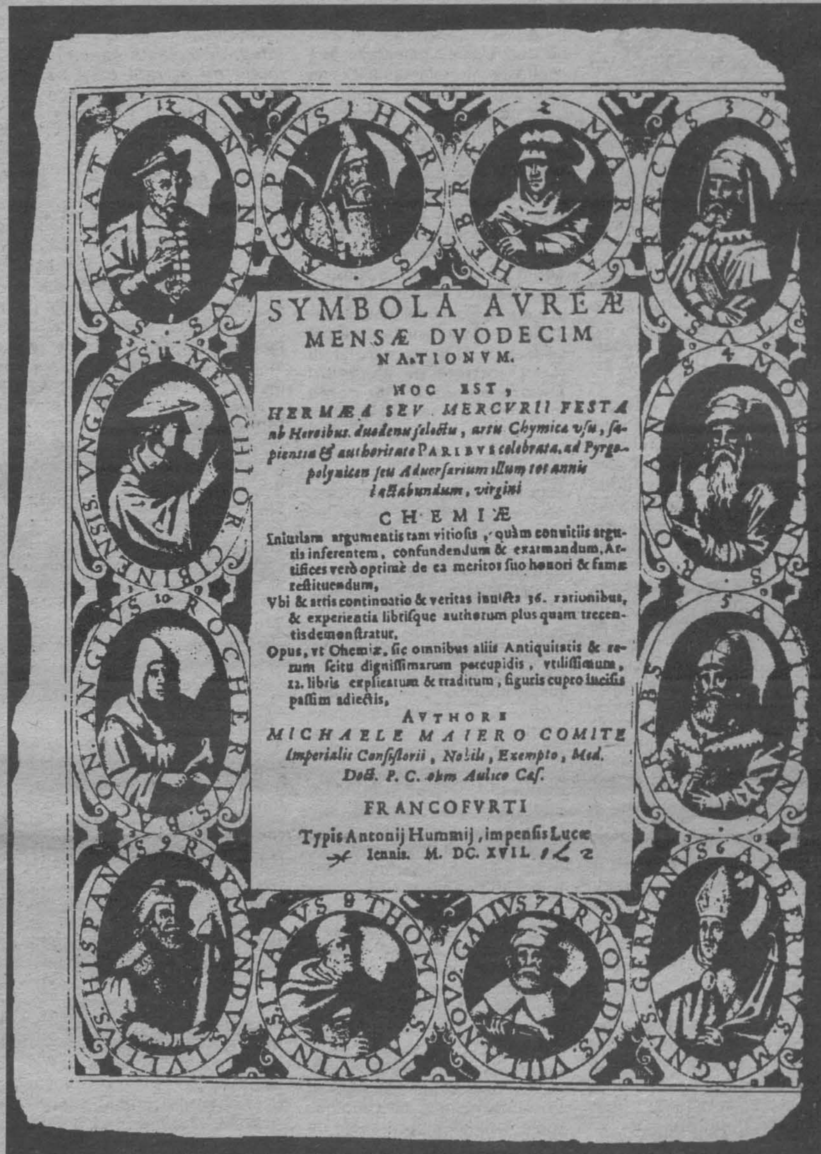
Desigur, în visele lui, boul, tractorul acesta fără
şenile, gândeşte la fericirea lui şi a semenilor lui,
gândeşte la ziua în care va cuceri o cât
de puţină înţelegere pentru eforturile lui.

Când boul uneori se întinde liniştit pe iarbă
şi îşi priveşte picioarele, poate gândeşte cu amărăciune
la copitele lui. La copitele pentru care de secole
se frământă şi se roagă de forţele universului
să-i arunce între coarne vreo stea miraculoasă.
Vreo stea al cărei har să-i transforme copitele
în palme, ca să poată ţine în ele o vioară. O simplă vioară
pe care să-şi cânte focul ce-i arde în inimă, în vise.

Poate gândeşte că i se cuvine să aibă undeva la marginea
satului o cameră numai a lui, o cameră cu un pat moale
şi cu un pian pe ale cărui clape să-şi joace degetele
aşa cum la horă băieţii şi fetele îşi joacă picioarele.

Poate gândeşte că miraculoasa stea o să izbutească
să-i dea putere să ţină în palme o cât de simplă unealtă
de muncă. O unealtă care, folosind-o pe câmp
sau în fabrică,
să-l ajute să poată ieşi de sub robia jugului său.

Când boul rumegă, desigur, el gândeşte, filozofează,
visează o viaţă asemănătoare cu a stăpânului său.

SYMBOLA AVREÆ
MENSÆ DVODECIM
NATIONVM.

HOC EST,
HERMÆA SEV MERCVRII FESTA
ab Heroibus duodenis selectis, artis Chymicæ usu, sapientia & authoritate PARIBVS celebrata, ad Pyrgopolynicen seu Adversarium illum tot annis iactabundum, virgini

CHEMIÆ
iniuriam argumentis tam vitiosis, quàm convitiis argutis inferentem, confundendum & exarmandum, Artifices verò optimè de ea meritos suo honori & famæ restituendum,
Vbi & artis continuatio & veritas inuicta 36. rationibus, & experientia librisque authorum plus quam trecentis demonstratur,
Opus, vt Chemiæ, sic omnibus aliis Antiquitatis & rerum scitu dignissimarum percupidis, vtilissimum, 12. libris explicatum & traditum, figuris cupro incisis passim adiectis,

AVTHORE
MICHAELE MAIERO COMITE
Imperialis Consistorii, Nobili, Exempto, Med. Doct. P. C. olim Aulico Cæs.

FRANCOFVRTI
Typis Antonij Hummij, impensis Lucæ Iennis. M. DC. XVII.

Dată la tipar în 1616, anul morţii lui William Shakespeare, cartea lui Michael Maier intitulată „Symbola aureae mense" invocă, în scopul consolidării prestigiului alchimiei, douăsprezece personalităţi renumite (din douăsprezece ţări diferite) ale căror portrete figurează pe pagina de titlu a volumului.
Reproducem, în acest număr al revistei noastre, imaginile dedicate preocupărilor de alchimişti ale celor doisprezece eroi ai cărţii lui Maier.

ANNA DE NOAILLES - Discurs de recepţie
Sonetele lui Shakespeare în româneşte *(de Al. PIRU)*
Shakespeare - opera şi dragostea, teatrul şi politica *(interviu cu Jan KOTT)*
Proză de Nicholas JORDAN
Octavian Goga - inedit
Costineşti '92 - teatru şi film
Mai semnează: **Marin SORESCU, Eugen SIMION, Mihai CIMPOI, Gheorghe TOMOZEI, I. COCORA**

https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro

TUR DE ORIZONT

UN EXCELENT DIALOG CU ANDREI PLEŞU

VATRA nr. 5 publică un profund şi fascinant dialog al lui Mihai Sin cu Andrei Pleşu. Inteligent provocat de prozator, care nu ezită să afirme că astăzi trăim o confuzie „poate şi mai mare decât înainte, când lucrurile se despărţeau în alb şi negru", filosoful dă răspunsuri tranşante, memorabile, înţelepte şi de bun simţ, dovedind că într-o perioadă când „este chiar o inflaţie de caractere", cum just constată Mihai Sin, el rămâne într-adevăr un caracter în stare pură, unul dintre puţinii „foşti monştri sacri" care nu poate fi acuzat de „vina" că şi-a valorificat „public capitalul lor de suferinţă sau de curaj". Să cităm deci copios din opiniile dlui Andrei Pleşu şi să luăm aminte:

„E adevărat, acuma este plin de mari figuri morale, de mari caractere care-şi probează o dată mai mult puritatea. Toată lumea are acces la instituţia purităţii şi o reprezintă. Una din formele lipsei de caracter este şi monopolizarea ideii de caracter. Omul lipsit de caracter vorbeşte mult despre caracter, despre faptul că el este un caracter. Aşa se explică ce se întâmplă acum, iar lipsa de caractere de care am suferit, se pare, de mult (fiindcă vorba asta, România e plină de talente şi fără caractere), ţine de obârşiile României moderne. Suferim în continuare, dar în forma cealaltă, în forma inflaţiei. Explicaţiile sunt stratificate şi numeroase. Eu am constatat aşa, din contacte personale, că la unii nevoia de a ieşi în faţă, în numele purităţii şi în numele unei etici pe care o întruchipează, nu e decât o refulare, un fel de a regla conturile cu ei înşişi. Am vorbit cândva, anul trecut, despre conceptul curajului secund. Cine n-a avut curajul prim, curajul în primă instanţă, a unei reacţii în plin pericol, încearcă să recupereze, având curajul secund; curajul celei de-a doua instanţe, în care adversarul nu are nici pe departe anvergura pe care o avea înainte. Aici este un lanţ de falsuri şi de falsificări, care ne intoxică viaţa; pentru că tu, dacă vrei să-ţi refaci în ochii tăi portretul de om întreg pe care nu prea l-ai ilustrat înainte, trebuie să inventezi toată structura care să facă posibil acest portret. Deci, ca să vezi cât de mult caracter ai, trebuie să postulezi un inamic extrem de periculos şi de eficace căruia tu i te opui, trebuie să reinventezi o structură, o lume în care gestul tău să aibă un relief ieşit din comun. Deci, trebuie încet, încet, să refaci lumea în care asemenea gesturi ar avea pregnanţa pe care o ştim şi asta duce la falsificarea realităţilor. Trebuie să ajungi să spui neapărat că Iliescu e la fel de rău, dacă nu mai rău decât Ceauşescu, trebuie să ajungi să spui că nu s-a schimbat absolut nimic şi că deci, neschimbându-se absolut nimic şi pericolul fiind în continuare maximal, gestul tău este remarcabil. Necazul este că nu pot fi remarcabile zeci de mii de gesturi. Remarcabile sunt gesturile solitare; înainte de '89 în România au existat gesturi remarcabile care s-au numărat pe degetele de la o mână. Acuma abundenţa asta de gesturi nu mai înseamnă decât gesticulaţie şi falsifică realul, încercând să-i dea culoarea necesară ca să potenţeze prin contrast eroismul propriu. Lucrul este grav deformator pentru că întreţine un sistem de minciuni la fel de grav ca şi sistemul de minciuni care este incriminat de obicei ca fiind apanajul strict al puterii. (...) Lipsa de caracter are, de obicei, când nu este ceva patologic, o explicaţie care e valabilă în general. S-a văzut acum că orgoliul personal a jucat câtorva oameni de mare valoare ai României feste incredibile. Sunt oameni care nu pot să uite de ei înşişi, care şi-au făcut portrete de simboluri naţionale, care se cred întruchiparea a tot ce-i mai bun în neamul acesta, şi care sfârşesc înr-un fel de neruşinare a propriului eu şi asta în numele unei democraţii pe care o proclamă, nereuşind în realitate decât să militeze pentru cultul local al personalităţii. Avem cultul personalităţii pe care l-am trăit; s-a dizolvat, s-a divizat în nenumărate mici culturi ale personalităţii. Există un cult al fiecărui lider politic, al fiecărui mic ţanţoş bătăios, vorbitor de piaţă. Toţi se socotesc mici monumente sau mari monumente şi vor să transforme ţara şi istoria ţării în pretextul micilor cariere. (...) Noi suntem în situaţia în care, de fapt, unii foşti comunişti sunt foarte supăraţi pe alţi foşti comunişti, în care jurnaliştii ceauşişti, unii jurnalişti ceauşişti sunt foarte supăraţi pe alţi jurnalişti ceauşişti. La noi n-a existat de fapt o diversificare atât de mare a oamenilor, ca să avem acum diversificarea asta de opinie. La noi, ori stăteai deoparte ori, dacă te angajai, erai angajat deficitar. Ei bine, acuma, nu ştiu de ce unii se socotesc îndreptăţiţi, unii foşti activişti ai vechiului sistem, se socotesc îndreptăţiţi să judece aspru pe ceilalţi ca şi cum ei vorbesc în numele unei purităţi garantate. (...) În România cred că a existat cantitatea cea mai mică de comunişti pentru că a existat comunism în Cehoslovacia, în Polonia, în Ungaria, au existat mişcări de stânga reale, organice. La noi n-au existat lucrurile astea... Eu nu pot să cred că au existat comunişti adevăraţi şi de aceea sunt cu atât mai convins că revenirea la normal este un fapt curent. Lumea n-are decât să spună cu voce tare ceea ce înainte spunea în ascuns. (...) Cred că fiecare e mai bine să aibă de-a face cu el însuşi, deocamdată, decât cu ceilalţi. Pe mine asta mă supără, eu am făcut o declaraţie care a fost interpretată la un moment dat ca o tentativă de a culpabiliza pe toată lumea. Ceea ce vroiam să spun era altceva: că e mult mai corect moralmente să începem a ne ocupa de culpa proprie decât să o tot distribuim în afara noastră. Adică, culpa se trăieşte ca o problemă personală, nu ca o problemă transferată asupra celuilalt. Or, în România, vorbeam de lipsa de caractere şi de inflaţia asta de purism. În România toţi văd culpa ca pe o problemă care nu-i priveşte. Toţi sunt gata să împartă oamenii în buni şi răi şi ei nu intră în această discuţie. Dacă am fi început cu o minimă introspecţie, ar fi fost mai linişte, ar fi fost o atmosferă mai firească".

De citit cu creionul în mână, integral, această exemplară lecţie de morală care este dialogul lui Mihai Sin cu Andrei Pleşu. Asta fie că unora le convine sau nu!

MANIFEST ÎN FAVOAREA POEZIEI

Un grup de literaţi inimoşi (George Vulturescu, Emil Matei, Al. Pintescu, Salah Mahdi etc.), încă doldora de entuziasm postrevoluţionar, sfidând parcă epoca în care revista de cultură cu tradiţie abia îşi mai trag respiraţia, fiind tot mai înghesuite de dificultăţile economiei de piaţă, arată chibzuinţă în gospodărirea banilor puşi la dispoziţie de editor (Casa Municipală de Cultură), mai adună câte ceva şi de pe la cei groşi la pungă şi trudesc pentru ca la Satu Mare să apară lunar o publicaţie dedicată în exclusivitate poeziei. Truda lor e încununată de succes. *Poesis,* demostrând că şi în vremurile noastre utopiile sunt posibile, a ajuns la un mic moment jubiliar, *nr.25,* să aibă un profil distinct, asigurat de un sumar remarcabil. Reţinem o bogată literatură critică: de la comentarii ce definesc personalitatea unor poeţi precum Leonid Dimov, Ion Caraion şi Virgil Mazilescu (semnate de George Vulturescu, Vasile Spiridon şi Al. Pintescu) la cronici literare şi recenzii despre cărţi de Ion Stratan (*Lumină de la foc*),Marcel Mureşeanu (*Călător în insomnii*), Constantin Hrehor (*Târziu înclinat*), Alexandru Petria (*Negustorul de arome*), Radu Florescu (*Camera liturgică*) etc., de la acestea la cele două substanţiale eseuri aparţinând lui Réné Char şi Michel Mons: primul despre Arthur Rimbaud şi al doilea despre Robert Desnos. Dar, aşa cum e de aşteptat, în cuprinsul celor douăzeci şi opt de pagini din *Poesis,* alături de problemele poeziei (marcate şi de două interviuri cu poeţii Lucian Valea şi Ion Moldovan), un loc important îl ocupă creaţia poetică propriu-zisă. Autorii preferaţi sunt de regulă poeţi tineri, unii deja cu o anume activitate (Daniel Corbu, Adrian Alui Gheorghe, Horia Gârbea, Salah Mahdi, Emil Matei, Dorin Popa, Alexandru-Cristian Miloş), alţii aflaţi la puţin timp după debut (Adrian Suciu, Constantin Acosmei, Gheorghe Creţu), iar poemele lor sunt scrise cu fantezie, cu preocupare pentru limbajul poetic, pentru experiment. Când se depăşeşte nivelul cuvintelor, discursul devine personal, încorporează în el o experienţă existenţială şi tensiune ca în acest fragment din „corbotextele" lui Daniel Corbu: „Acum stai înghesuit în tine în înaltele temniţi / citeşti biografiile poeţilor blestemaţi vorbe fălfăi spre ziua de mâine. / Nu mai e nimic de făcut. Singurătatea asediază bulevarde / iar întâmplările tale modifică ideologii". Bine reprezentată e şi poezia universală.Menţionăm un amplu atlas liric german, un grupaj din creaţia poetei engleze Simon Miles, două prozopoeme de Jan-Marie Le Sidaner, un autor ce a murit la începutul acestui an la vârsta de 45 de ani, cum şi un patetic şi lucid *Manifest în favoarea poeziei* de Jean-Louis Allier care are ca premisă câteva constatări neliniştitoare. Citām: „Secolul XX e pe picior de plecare, el nu va fi deloc benefic *Poeziei" (de limba franceză).* Aici, ca şi aiurea, putem vorbi de vid cultural!; Poezia rămâne circumscrisă unor cercuri restrânse şi discrete, ce nu au acces la o difuzare naţională (şi cu atât mai puţin francofonă)!; Poezia nu poate intra într-un circuit comercial normal. Aceasta este o garanţie a autenticităţii ei, dar şi a abandonului de care „se bucură". Ea merită mai mult decât un circuit gen: „din gură-n gură"! Dacă a izbutit, totuşi, cât a izbutit, *Poesis* cere în viitor eforturi în plus: atât în ordinea exigenţei, cât mai ales în aceea a prezentării grafice. Reale posibilităţi de autodepăşire atestă însuşi numărul jubiliar.

POEZIE PARTINICĂ

Era cât pe aci să credem că poezia de partid şi-a trăit traiul şi şi-a mâncat mălaiul, rămânând definitiv „înmormântată" în paginile celebrelor *Omagii.* Iată însă că ne-am făcut iluzii deşarte. În *Familia* (nr.3), ea îşi arată din nou faţa. Nu încape îndoială, frazele în chestiune nu au nimic comun cu poezia, ele nefiind decât un discurs de „piaţă" rostit la portavoce. Dar să le recunoaştem şi un merit: nu lasă nici un dubiu asupra apartenenţei politice a autorului lor, dl. Augustin Pop. Oare să ne aşteptăm la o nouă revenire în actualitate a poeziei cu tematică partinică? În cazul când o asemenea ipoteză s-ar adeveri, nu vom duce lipsă, probabil, de diversitate în ceea ce priveşte genul. Doar e de presupus că fiecare partid îşi va avea barzii săi! Vom duce în schimb lipsă de poezie. Fiindcă un text precum cel publicat de Augustin Pop nu e numai o mostră de penibilă aservire a poeziei intereselor de partid ci şi o dovadă că demagogia şi conjuncturalul sunt fatale.

PIESA ANULUI

UNITER informează că juriul concursului pentru „Cea mai bună piesă românească a anului" - compus din Sanda Manu, Cristina Dumitrescu, Alice Georgescu, Natalia Stancu, Valentin Silvestru, Victor Parhon, Victor Ernest Maşek, Alexandru Dabija, Victor Ioan Frunză, Dominic Dembinski, Victor Scoradeţ, Ion Bogdan Lefter - va delibera şi va anunţa cîştigătorul, precum şi selecţia finală a pieselor ce vor fi recomandate teatrelor, în cursul lunii septembrie a. c.

DIAC TOMNATIC ŞI ALUMN

Literatorul

Săptămânal de literatură şi artă editat de MINISTERUL CULTURII

Anul II, nr. 31(48)/ 1992

Comitetul director:
VALERIU CRISTEA
FĂNUŞ NEAGU
EUGEN SIMION
MARIN SORESCU

Colectivul redacţional:
Lucian Chişu (redactor şef adjunct),
Nicolae Diaconu,
Andrei Grigor,
Dumitru Nicu,
Valerian Sava,
Marin Stoian (secretar general de redacţie)

Adresa redacţiei:
Bucureşti, Piaţa Presei Libere nr. 1, cod 71341, tel. 17.10.23; 17.60.10, int. 2243, 2248, căsuţa poştală 33-20.

Administraţia:
Direcţia Pentru Presă, Publicitate şi Tipărituri, Piaţa Presei Libere nr. 1, sector 1, Bucureşti

Anunţăm cititorii noştri că abonamentele la revista "LITERATORUL" se fac la oficiile poştale, factorii poştali şi difuzorii voluntari din întreprinderi şi instituţii

Cititorii din străinătate se pot abona prin RODIPET S.A. – PO BOX 33-57; telex: 11995 sau 11034; telefax: (40)-0-185673 Bucureşti – Piaţa Presei Libere nr. 1, România

Publicaţia este înscrisă în Catalogul de presă Rodipet la poziţia 43. ISSN 1120-5583

Tehnoredactare computerizată
© JORDAN
Oana Udrea
Florentina Neagu

Tiparul executat la TIPOREX Bucureşti

https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro

CRONICA LITERARĂ

Eugen SIMION

POSTUMELE LUI GRIGORE HAGIU

Editura Porto-Franco din Galaţi publică poemele postume ale lui Grigore Hagiu cu o prefaţă semnată de sora poetului, pictoriţa Gina Hagiu[1]. De aici aflăm că poetul s-a născut la 27 septembrie 1933, la Târgu-Bujor, sat mare şi frumos din judeţul Galaţi. Satul, aşezat între trei dealuri numite „dealurile Bujorului" avea livezi şi probabil podgorii întinse şi era străbătut, în copilăria poetului, de două artere, Strada Mare şi Drumul Gării. Casa Hagiilor se afla gard în gard cu primăria, pe Drumul Gării, înconjurată de o grădină imensă. Gospodari buni, cu ceva stare (asta ştim din confesiunile poetului), Hagiii au fost persecutaţi după cel de al doilea război mondial, ca toţi ţăranii de altfel. Împărţiţi în trei categorii sociale (ţărani săraci, ţărani mijlocaşi şi ţărani chiaburi) ei au suportat, mai ales cei cuprinşi în ultima clasă, inimaginabile represiuni. Sute de mii, poate chiar milioane de ţărani „şovăielnici" au fost închişi şi torturaţi, fugăriţi, strămutaţi, şantajaţi în epoca stalinistă pentru a da pe nimic cote mari de cereale şi alte bunuri din gospodăria lor, şi în cele din urmă pentru a renunţa la pământ, şi a se înscrie în faimosul program de colectivizare (socializare) a agriculturii. Nimeni nu-şi mai aminteşte, azi, de aceste victime şi de imensa tragedie colectivă a ţărănimii române. Preocupaţi cum sunt să-şi întocmească dosare de ilegalişti, disidenţi, rezistenţi etc., intelectualii români nu se mai gândesc la părinţii şi bunicii lor care, oricum, au suferit mai mult decât ei şi de cele mai multe ori au pierit înconjuraţi de frica, ignoranţa şi laşitatea generală...

M-am gândit la această veritabilă tragedie naţională, încheiată prin lichidarea culturii şi civilizaţiei ţărăneşti tradiţionale (şi chiar prin exterminarea fizică a unui număr mare de ţărani!) aflând din însemnările Ginei Hagiu că fratele său, poetul Grigore Hagiu, nu s-a mai întors niciodată la Târgu Bujor din pricina vexaţiunilor politice la care a fost supusă familia sa. Este un detaliu, un mic semn dintr-o tragedie, repet, care a lovit cea mai puternică şi mai veche clasă socială românească. Poetul nu vorbeşte de ea, cel puţin în aceste postume. Sunt, cele mai multe dintre ele, versuri de atelier din faza, bănuiesc, a *Sonetelor.* Grigore Hagiu a publicat, o vreme, săptămână de săptămână, în *Contemporanul* câte un sonet şi numai o parte din ele au intrat în volumele sale antume. Nu-mi dau seama dacă sonetele din *Cristal de primăvară* au fost sau nu tipărite în reviste sau au rămas în manuscrisele poetului. Nu sunt versuri subversive, puteau, deci, apărea la vremea când au fost scrise. De ce le-a lăsat Grigore Hagiu în afara cărţilor sale nu ştiu. Dintr-un scrupul artistic, probabil, deşi poemele nu sunt sub nivelul celorlalte. Nici, trebuie să adaug, peste valoarea lor.

Egipteanul Hermes Trismegistul, considerat părintele alchimiei

Sunt notaţii în genere îngrijite în marginea reveriei erotice combinată, cum se întâmplă în toată poezia lui Hagiu, cu reveria cosmică. În *Scriitori români de azi*, IV (1989) i-am consacrat un capitol şi l-am fixat pe autorul *Sferei gânditoare* în familia romanticilor conceptualizanţi, în prelungirea liricii lui Al. Philippide şi, într-o oarecare măsură, în continuarea modelului Blaga. Nu am motive, citind poemele din *Cristal de primăvară* , să-mi schimb aceste impresii. Grigore Hagiu este urmărit de aceleaşi fantasme (deschiderile şi închiderile de orizonturi, masca palidă a singurătăţii, miresmele de alcov, visul orelor târzii, sufletul străjuit de fum şi de tăceri etc.) şi le notează în acelaşi stil pasional abstract, de putem spune astfel. Este, întâi, o ideea vastă, este o intuiţie de nemărginire (poetul îi zice „necuprinderea clătinătoare" este, în fine, cu oarecare frecvenţă impresia de aşteptare care copleşeşte sufletul şi spiritul; vine, apoi, retorica şi ia în primire toate acestea şi le dă o notă de pasionalitate stăpânită. „Sunt blestemat să ard prea tare", scrie poetul, sugerând un complex al preaplinului, o dorinţă maximă de plenitudine. Este una din temele generaţiei '60 şi una din „figurile" ei lirice.Grigore Hagiu rămâne fidel acestei fantasme şi, observ, n-o abandonează nici în studiile de atelier. Există mereu la el o *înfiorare*, un sentiment al plinului, o clătinare de lumi armonioase şi o voinţă, aproape programatică, de a împodobi liric universul într-o epocă în care poezia desensibilizează, de regulă, de la suprarealism încoace, universul. Unele poeme îi reuşesc, altele repetă locurile comune ale liricii de concepţie. Când scrie despre „ţărmul acestor prefaceri albastre", poetul este convenţional şi abstract; când spune „ce şubred e aerul", „ce şubred e cerul", Grigore Hagiu surprinde în chip plăcut imaginaţia noastră, versul saltă peste obişnuita dexteritate lirică.

Dar ceea ce este mai important în aceste postume, cred că nu mă înşel, e nostalgia de clasicităţi. Ea se vede în frecvenţa reveriilor câmpeneşti şi în insistenţa cu care poetul, vegheat de regulă de divinităţi astrale, vorbeşte acum de bucuria de a simţi miresmele lutului jilav şi de a asculta tăcerea ierburilor. Un mic poem (*Lut*) transcrie, în limbaj modern, un pastel de Alecsandri: „mă odihnesc în lutul jilav / în lutul cu iarbă sfioasă de ceară / mireasma lui mă pătrunde suav / şi intră cu mâinile mele în seară // ce simplu creşte-orizontul cântării / cu oameni cu vite cu lunca-nflorită / cu imaginea mare a ţării / în sufletul meu răsturnată", un altul (*Zugrav*) înregistrează culorile şi suavităţile unei veri calme: „pe-un singur fir întins şi fin încape / tot clocotul în linişte găsit / de sufletul meu însumi mai aproape / cu cât devin mai pal şi împietrit // şi când m-ajunge iar şi-ntreg suavul / final al verii galbene încet / încep treptat să semăn cu zugravul / lui Luchian din autoportret".

Cele mai multe versuri din *Cristal de primăvară* sunt de natură erotică şi desenează umbrele, închipuirile acestui sentiment. N-am impresia că Grigore Hagiu aduce ceva nou, aici, faţă de cărţile anterioare. Câte o imagine inedită mai sparge din loc în loc monotonia stilului înalt poetic (poetic în chip vechi) saturat de pâlpâiri, fluturături, tremurături de himere lirice. Îl prefer pe Grigore Hagiu în însemnările mai dure despre rugina care înfloreşte în cimitirul de oase sau în acest straniu strigăt ieşit din gura unui poet fantast: „nu ştiu când undeva cândva / n-am să mai urc pe scară / am să intru de-a dreptul / pe aerul dinafară // prin fereastră voi trece / cu o mişcare atât de domoală / încât nici pe sticlă / sticla n-o s-o mai doară // şi-am să strig / ţine-mă locului / cu o astfel de strigare // neauzită / de-o să-mi bufnească sângele / prin mâini şi picioare."

[1]Grigore Hagiu: *Cristal de primăvară*, Editura Porto-Franco, Galaţi, 1991

GRAFFITI

Gheorghe TOMOZEI

Judeţ al sărmanilor

„Îl judecă diseară la televizor pe Păunescu" am auzit în staţia de metrou. Şi-am mai auzit:

„Acu să-l vedem pe nemernic!"

„Mie când aud cântecele lui, alea cu părinţii, plâng."

„N-are talent nici cât negru sub unghie!"

„Ce vorbeşti, bă, e un geniu!"

„E rus. S-a născut în Basarabia!"

„S-a născut în Basarabia din părinţi olteni!"

„A trăit cu toate cântăreţele. I le dădea şi lu' Nicu Ceauşescu. Bea până cade sub masă!"

„E un om de casă şi nu bea!"

„La revoluţie a vrut să fugă-n America, dar l-au luat studenţii la bătaie!"

„E un mare patriot. Dacă se punea ăsta în fruntea revoluţiei nu mai murea atâta lume degeaba".

„Zice că ai lu' Iuga din televizor, ăia cu douăşdoiu, s-au baricadat la intrare ca să nu pătrundă bestia, că i-a dat un milion de lei lu' Tatulici ca să-l bage!"

-„Prostii, ăsta n-are treabă; intră unde vrea când vrea şi cum vrea!"

„A fost omul lu' Odiosu. S-a plâns. Îi plăteşte el toate pomenile!"

„Fugi domnule de-aici: adevăratul dizident a fost Păunescu nu ăia de şi-au deschis buticuri şi s-au făcut miniştri. De ce îi lua securitatea urma şi la el acasă şi-n maşină şi la slujbă şi pe unde se ducea?"

„E de-ai lu' CIA, îţi spun eu că a stat şase luni în America, trai pe vătrai şi şi-a adus un magnetofon mare cât un Trabant!"

„L-a trimis KGB-ul!"

„Are un palat de case cu tunel pe dedesupt de ducea tocma la Snagov, la Ceauşescu. Răposatul nu făcea nimic fără să-l întrebe pe el".

„Aiurea, are şi el o casă, acolo. Ce era să facă el cu bănetul?"

„E însurat cu o unguroaică. Are şi un copil cu ea, om bătrân..."

„Ce-are-a-face, e dreptul lui!"

„Da l-ai văzut cum arată? E gras de nu mai poate ieşi prin uşă ca Churchil. Are trei moldoveni aduşi de Grigore Vieru, ăia îl cară la maşină când merge pe la ambasade. Şi are o barbă de-ţi face frică!"

„Mie îmi place, parcă e un haiduc. Şi dacă e gras, ce? Fănuş Neagu cum e?"

„Ăla e patriot, ţine cu Rapidu'!"

Vorbe, vorbe, vorbe.

Despre Păunescu s-au spus toate năzdrăvăniile cu putinţă. Se mai spun. Se vor spune cât va trăi (e încă tânăr la 49 de ani) şi după.

Eu însumi am dialogat despre poet cu un fost subaltern al lui la exact o săptămână înainte de 22 decembrie '89. S-a oprit lângă mine o Dacie sclipitoare şi deschizând gemuleţul, posesorul ei m-a invitat să-i fiu oaspre.

„Frumoasă maşină", am zis, „Probabil ai aşteptat ceva ani până s-o iai".

„Aş, nici trei zile. A dat porcu de Păunescu un telefon la Comerţ şi m-au chemat să-mi aleg culoarea".

„Bine că ai avut toţi banii".

„Nu i-am avut, dar cum în ultimii doi ani porcul de Păunescu mi-a dat leafă de şef de secţie fără să fiu şef de secţie am pus ceva la CEC. Tot aşa am păţit şi cu casa. Mă cheamă într-o zi porcu' de Păunescu şi ţipă la mine de ce n-am făcut cerere de casă. Păi am, am spus, mi-aţi dat-o chiar dumneavoastră. Ţi-oi fi dat, dar îţi trebuie trei camere acum că poate îţi faci şi tu bibliotecă! M-a ajutat şi cu butelia şi când cu operaţia lu' ăla bătrânu şi când am plecat la Roma că nu-mi ieşea paşaportul nicicum".

Vorbe, vorbe.

Şi acum iată spectacolul: a apărut în faţa naţiunii încă traumatizate de toate cele, dumnealui Adrian Păunescu alias, Drakula, Rasputin, Goering, Nosferatu, Antihârţul, Sadam Hussein, Gogea Mitu, Mălai Mare, Ducă-se-pe pustii, Mefistofeles, Talpa Iadului ş.a.m.d. A venit emoţionat ca la (a zis-o el) propriul ceremonial funerar; o briză de posteritate i-a umflat barba, ochii i s-au împroprietărit cu câteva lacrimi şi a vorbit, nu cum îi e felul, ci crispat, bătrâneşte, cu durere, cu vulnerare.

Şi rău a făcut.

Să vorbească? Fusese chemnat doar spre a fi *arătat*, nu cu voluptatea cu care Baiazid se însoţea la petreceri cu un Tamerlan închis în cuşcă, dar ceva pe-aproape de asta.

Televiziunea a gândit o emisiune şocantă, incitantă (cum de pildă Misterele teroriştilor sau Să vorbim despre sex); şi-a luat infinite precauţii, a încercat roba justiţiei, machiaverlâcul, şi tot n-a evitat (nici că se putea) „scandalul". Un grup de tovarăşi a protestat înainte de emisie cerând suprimarea ei din program. Voci din public au tunat ca la Ierichо, din trâmbiţe. Asociaţia Ştampilelor Spontane a prezentat docomente de protest semnate (Timişoara, Iaşi, Constanţa pe-aceeaşi filă, semn că oameni au călărit avioane şi trenuri spre a curma nelegiurea), o babă de provincie şi-a scuipat în foştii sâni la evocarea desfrâurilor poetului, dar au fost şi voci, cele mai multe, care au salutat reapariţia mastodontului pe micuţul ecran.

I-au trebuit lui Adrian Păunescu doi ani şi şapte luni spre a ajunge din Dionisie Lupu în Dorobanţi (cum se vede omul sfios!), a trebuit să curgă o Dâmbiviţă de cerneală (niciodată simpatică) gata să-l înece. Au obosit detractorii. Au obosit chilipirgii Revoluţiei suiţi în cinuri, jurnaliştii de trei lulele îmbogăţiţi din colaborarea cu dosarele fostei securităţi. Şi Tatulici a făcut gestul de ispravă de a propune dezlegarea dilemei: ce facem cu Păunescu? Cât e eroare în destinul acestui om şi cât e preţ, strălucire? Îi dăm un loc al lui sub cer ori îl trimitem, cum s-a cerut, la Nürnberg spre a fi tras în funii?

Concepută cu un fast uşor inutil, emisiunea şi-a atins ţinta. Scos din „fiare", în sfârşit „liber" poetul a încercat să se explice şi repet,rău a făcut. Fiindcă pe poeţi îi explică *doar* scrisa lor.

Şi Adrian Păunescu *există.*

Omul? Nu sunt pregătit să-l judec (pe el şi pe nimeni); deşi sunt în flagrant dezacord cu unele gesturi ale sale, precumpănitoare e pentru mine memoria faptelor bune. Şi iar „amestec", zic fapte când trebuia să zic versuri.

Putea să tacă deci.

Sau să urle: iată-mă, eu sunt „animalul", dar animalul vostru, sunt „bestia" care vă iubeşte!

S-a povestit graţie unui scurt documentar cum Păunescu a *scos* un ţăran din închisoare. Dumneata câţi oameni ai scos din temniţă, iubite cititor?

Eu, nici unul.

Dar, dumneata domnule jurnalist dibuit după doi ani că ai *trimis* confraţii după gratii, mata ce ai de spus?

Probabil taci şi-ţi calmezi „rănile" pricinuite de dictatură.

Concluziile sunt simple: Nürnbergul valac a început cu un poet.

Singurul terorist identificat cu stricteţe a vorbit.

Sentinţa a fost crudă: Păunescu va fi silit să-şi recitească toate poeziile (ce grozăvie!) şi să mai scrie măcar încă o dată pe atât.

Avem libertăţi (suntem multipartinici, suntem sau vom fi apropitari, putem călători, ţinem paşaportul în noptrieră, putem alege etc.) şi iată-ne mai bogaţi cu una. Putem vorbi despre Adrian Păunescu şi altfel decât blasfemiator.

Îl putem citi. Chiar şi în public.

S-a dat drumul la Adrian Păunescu!

https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro

Istoria sau conștiința revelată

Cartea de nuvele a lui Valeriu Anania, *Amintirile peregrinului Apter* *, brodată pe ramele timpului, cu repere în istoria națională, și pe cele ale unui spațiu încărcat de taine, are ea însăși o istorie și un spațiu-matrice neobișnuite. A fost zămislită sub pământ, în închisoarea de la Jilava și apoi la Aiud, în academia celor aproape patruzeci de intelectuali cu condamnări grele (printre care Țuțea, Noica, Pandrea), care reușiseră să biruie tenebrele și să dea un sens suferinței cu ajutorul unei prelegeri, comunicări sau povestiri. Făgăduința făcută colegilor de celulă de a pune pe hârtie „Cartea mănăstirilor", a putut fi împlinită doar zece ani mai târziu, când autorul a găsit personajul de legătură al nuvelelor, peregrinul Apter. Mișcându-se pe itinerarul mănăstirilor, Apter este cel care poate da o idee despre adâncimea stratului de timp și suferință care le acoperă, pentru că a trăit mai multe vieți. Așa încât traseul exterior, geografic, unește de fapt punctele unui cuprins interior, dând expresie unei căutări de o extremă fervoare. Apter poate ajunge la revelație, în măsura în care a și ajuns, în alte vieți. „Vedeam atunci, pentru o clipă, mărturia desăvârșirii ce va să vină, înțelegând că veșnicia nu se lasă descoperită decât dacă o pui în mișcare" - spune personajul la un moment dat. Să descoperi veșnicia în mișcare – iată o ambiție capabilă să aducă fior metafizic într-un spațiu dens, deja cutremurat de întâmplările tragice care l-au traversat și i-au pus ură.

Apter are o natură duală, fiind și om și înger în același timp, dar parcurgerea distanței dintre cele două ipostaze este plină de caznă și sfâșieri, el suferă că este un „dezaripat", că „înomenirea lui s-a poticnit", că nu poate adera din plin la nici una din condiții: „O, dacă aș fi înger ca toți îngerii, ce minunată mi-ar fi dezamăgirea! O, dacă aș fi om ca toți oamenii, ce bine mi-ar sta omenitatea!". Are o boală numai a lui, îi sângerează umerii din când în când, ca și cum ar pregăti o înmugurire de aripi. Dar el caută nu un leac, ci un om aidoma lui, sângerările întâmplându-se atunci când întâlnește semeni aflați în suferință, care se cer salvați.

În nuvela *Întâlnire la Vodița* un bătrân, pe nume Agaton, sihastu așezat pe ruinele mănăstirii de mai bine de 600 de ani și blestemat să nu mai moară, este dezlegat de povara lui cumplită grație unei suferință care se intersectează cu a lui, cu linii de forță egale: cea a lui Apter. În *Cele patru domnițe* întâlnim doi condamnați: unul este starețul Ieronim al Tismanei, surghiunit într-un schit părăsit, acuzat de a fi furat coroana domniței Voichița - și Voichița însăși, fiica din flori a doamnei Voica, soția lui Petrașcu Voievod, omorâtă în bătaie din porunca altei domnițe, pentru vina de a-și fi pus, o singură clipă, pe creștet, coroana. Amândoi se roagă de Apter „să nu-i lase neînviați". Învierea domniței se va petrece o dată cu scorojirea unui tablou, votiv care dă la iveală alt tablou votiv, cu patru domnițe. Apter vede acest tablou, chiar înainte de a fi decapată pictura care-l acoperea, așa cum vede și nevinovăția lui Ieronim, înainte ca ea să fie dovedită. În acest fel Apter este, pentru amândoi, „purtătorul de coroană", cel care repune lucrurile în ordinea firească, redând domniței Voichița însemnul regal pe creștet și luându-i-l din mâini lui Ieronim, cel acuzat pe nedrept de furt.

De o mare suavitate și gingășie este tabloul cu un pui de căprioară și o floare de colț, înfățișat de Valeriu Anania în povestirea *Albumița*. Apter își dorește să vadă de aproape o albumiță, răsărită pe Muntele Căpățânii și face, an de an, încercări de escaladare. Cu uimire, descoperă că albumița, pe măsură ce se apropia de ea, fugea mai sus și mai sus, de parcă ar fi vrut să se apere. La ultima încercare, deși se află la un pas de ea, atenția îi este distrasă de suferința unui pui de căprioară rănit, care rămăsese agățat pe o șa de piatră, în cumpănire. Îl salvează și îl duce pe palme până la mama lui. Brusc realizează că „sângele de căprioară poartă în el ceva din parfumul suav al unei flori de albumiță". Și nu mai regretă că floarea de colț fugit de el, din nou. Poate că, apropiindu-se pas cu pas de albumiță, ascultase de fapt o chemare tainică, iar floarea fusese un simplu indicator de direcție orientat spre revelarea vocației lăuntrice, aceea de mântuitor.

Ceea ce Apter dobândește de fapt, de la o experiență la alta, este o vedere tot mai clară asupra sinelui. Nu întâmplător, poate, în povestirea *Neodihnitele cumpeni*, eroul orbește. Drumul spre orbire (prezisă, de altfel, de un doctor) este punctat de amintirile dintr-o altă viață când, aruncat în temniță, Apter încercase să-și scoată ochii cu o undrea. Această experiență îl ajută să reconstituie povestea călugăriței Olimpiada, fiica din flori a lui Brâncoveanu, zidită în peretele mănăstirii Govora de către Ștefan Cantacuzinul, pentru că a prezis moartea lui Brâncoveanu și a arătat care sunt adevărații lui ucigași. Și ea încercase, în taința ei, să-și scoată ochii cu o undrea. Orbul Apter vede faptele cu toată claritatea, și deschide peretele în care călugărița era zidită: „Nu aveam nici cea mai mică îndoială că acelea erau osemintele Olimpiadei, procurorul devenit victimă sub puterea învinuiților, justițiarul din care nu mai rămânea nici o urmă, în timp ce ucigașii supraviețuiau, încununați de glorie, într-un pritvor de biserică".

Tema trezirii la conștiința de sine - nu numai a unei persoane, ci și a unei întregi comunități - este leitmotivul grav al unora din nuvelele lui Valeriu Anania (de pildă *Talanga* sau *Iezerul amintirii*). Căci istoria este conșiință revelată, pare să ne spună teribilul personaj al acestei cărți singulare.

Doina POLOGEA

*) *Valeriu Anania,*
Amintirile peregrinului Apter,
Editura Cartea Românească, 1990

Morienus, romanul, celebru în analele alchimiei
ca preceptor al Regelui Calid (673-705)

Preliminarii la istoria culturii românești

Recent, Editura „Scrisul Românesc" a publicat un studiu* monumental semnat de acad. Nestor Vornicescu, Mitropolitul Olteniei. Autorul este bine cunoscut prin contribuțiile la cunoașterea istoricului bisericii oltene, prin articolele despre literatura religioasă a Războiului de Independență, dar mai cu seamă prin cercetarea laborioasă, desfășurată pe distanța câtorva decenii (încununată în 1983 cu o teză de doctorat), în domeniul relevării izvoarelor patristice din Biserica Ortodoxă Română. Rodul acestor strădanii îl reprezintă volumul *Primele scrieri patristice în literatura română. Sec IV - XVI.*, apărut mai întâi în 1984 și retipărit acum la „Scrisul Românesc" într-o variantă căreia îi sunt adăugate cele mai recente achiziții, ca urmare a investigațiilor continuate de omul de știință craiovean.

Primul și cel mai frapant element al studiului e conținut în titlu, pentru că Nestor Vornicescu include aceste texte foarte vechi, scrise, unele dintre ele, înaintea formării limbii și poporului nostru, în literatura română. Situându-se în rândul învățaților care afirmă legitimitatea curentului protocronist - la ora de față protocronismul are mari adepți, dar și mari adversari - autorul consideră că literatura noastră își are rădăcinile adânc înfipte în creștinism, noi fiind printre primele popoare care, alături de greci și romani, am primit creștinismul în epoca apostolică. Semnalează, prin urmare, o mișcare spirituală care a însoțit toate momentele importante ale formării poporului român. Faptul că unele texte au fost scrise în limba latină ar putea fi un argument în plus. Nu este numai cazul literaturii române. O serie de învățați germani au scris îm limba latină, mulți filosofi din evul mediu au procedat la fel, ceea ce nu înseamnă că ei nu aparțin și poporului din care s-au ivit. O discuție privind „paternitatea" lui Nicolaus Olahus ar prezenta, și ea, un interes major. Tot astfel, întrebarea cărei culturi aparține umanistul olandez Erasmus din Rotterdam, știut fiind că el s-a servit de limba latină în scrierile încredințate tiparului. Lingviștii preocupați de istoria limbii și literaturii române acceptă îndeobște că formarea limbii și poporului nostru a avut loc cel mai devreme în secolele V - VII, în timp ce atestările documentare trebuiesc împinse cu câteva secole mai târziu. Pentru înlăturarea disproporției create, înalta față bisericească propune un concept viabil din punct de vedere teoretic: protoromânism. Textele și mărturiile prezente în volumul de față sunt elemente de istoriografie ortodoxă, constituindu-se în obiect de cercetare pentru istoria culturii românești, din primele secole ale mileniului și aparțin unei comunități reprezentative în ce privește continuitatea neîntreruptă a poporului român. Iată de ce primele texte patristice despre care filologia și examinarea lingvistică ar putea scoate la lumină observații prețioase, devin părți componente ale literaturii române conferind, în plus, domeniului o adâncime în sensul cunoașterii originilor culturii noastre și cel mai vechi patrimoniu de spiritualitate al ei.

Neputând, din lipsa spațiului necesar, să ne oprim asupra multelor calități ale scrierii, indicăm trei dintre marile ei virtuții, a căror importanță nu pregetăm a o semnala: organizarea desăvârșită a materialului, cercetarea aproape exhaustivă a surselor, caracterul de sinteză științific al operei. În primul rând e vorba despre riguroasa organizare a materialului studiat, în trei epoci istorice: Scrieri patristice la Dunărea de jos în vremea sfinților părinți (sec. - IV - XVI), Scrieri patristice în Biserica Ortodoxă Română în limba greacă și în versiuni slave (Sec. XIV - XVI), Vechi traduceri românești din scrierile patristice. Din prima secțiune reținem textul paralel (în latină și în traducerea românească) *Pătimirea Sfinților Epictet și Astion*, și însoțirea, cu referințe esențiale, a altora: *Pătimirea ostașului dacoroman Dasius*, epistolele Sfântului Vasile cel Mare, scrisoarea Bisericii din „Gotia" către Biserica din Capadocia, care marchează, toate, literatura patristică dinainte de momentul formării poporului român. Cel de-al doilea e destinat *prezentării și analizei scrierilor* patristice în limba greacă și a unor versiuni slave, datate în secolele XIV - XVI (texte provenind din sudul peninsulei balcanice) pentru a se opri, în cel de-al treilea, la vechile traduceri românești de partristică, semnalate în codice (Sturdzanus, Cardaș, Teodorescu, de la Ieud, la elemente de umanism creștin (simbolul atanasian) sau la cărțile de cult care cuprind, de asemenea, texte din literatura sfinților părinți (liturghiere, molitvenice, octoihe, canoane). Această muncă de organizare a putut fi realizată grație cunoașterii profunde și amănunțite a izvoarelor.

Ea înseamnă mii de ore de lectură și răscolirea a zeci de biblioteci, examinarea și depistarea, din kilometri de tomuri puse cotor lângă cotor, căci atât de mari sunt colecțiile de Martirologii și scrieri hagiografice, ale autorilor proveniți din teritoriul dacoroman. Păstrate în copii, retranscrise de-a lungul secolelor, în care s-au strecurat adesea greșeli de grafie sau transcriere, intrate, prin trecerea timpului, în metabolismul literaturii religioase catolice, aceste scrieri de importanță excepțională pentru Ortodoxie sunt recuperate cu toată competența de un cercetător atent și dotat cu vaste cunoștințe în domeniul altor discipline cum sunt istoria, lingvistica, arheologia. Operațiunea cere o pregătire de enciclopedist, iar Nestor Vornicescu își întinde aria analizei, când este cazul până la problemele de compoziție și stil, de limbă, trecând totodată în revistă toate opiniile formulate până acum în subiect. Tendința de exhaustivitate nu lasă practic nici un argument sau ipoteză la jumătatea argumentației.

Cel de-al treilea merit al acestei lucrări îl reprezintă caracterul ei de sinteză. Punctele de vedere care însoțesc fiece capitol au o importanță esențială pentru concluzia finală, anume că biserica străromână s-a organizat ierarhic și canonic în chiar epoca patristică. Atestările despre circulația acestor texte contribuie în același timp la precizarea locului poporului român în cadrul romanității orientale creștine, sub raportul originii sale etnice și al latinității limbii.

Studiul Înalt Prea Sfinției Sale Nestor Vornicescu este, ca și textele la care se referă, cu atâta competență, „o operă ziditoare de suflet", un monument cultural, în care chintesența gândirii teologice se îngemănează cu rigoarea demersului științific.

Constituite în prime mărturii despre manifestările în spirit creștin ale strămoșilor noștri dacoromani, paginile acestea au cea mai mare însemnătate nu numai pentru Ortodoxie ci și pentru istoria și cultura românească.

Lucian CHIȘU

*) Dr. Nestor Vornicescu,
Primele scrieri patristice în literatura română. Sec. IV-XIV.
Editura „Scrisul Românesc",
Craiova, 1992

https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro

RĂZLEŢE

Marin SORESCU

„Cânt omul modern“

3 Biblia, ea însăşi, este în zicerea ei lapidară, de-o mare francheţe, doldora de fapte, întâmplări năpraznice, de expresii tari, şocante. Istoria presată a unei părţi de civilizaţie antică vorbeşte în sinteze de experienţă umană, aproape formule algebrice, unde fiecare literă e un semn şi spusa se autodepăşeşte mereu, pendulând între ceea ce reprezintă de fapt şi simbol.

Poetul american, mai mult sau mai puţin ateu – dovedindu-se încă o dată că Dumnezeu grăieşte prin gura păcătosului, îşi sprijină, aşadar, pârghia, cu care vrea să răstoarne literatura, în sigurul punct fix al scrisului: în Biblie. Operă de versete laice, amplificate! Îşi este şi proorocul şi Mesia.

Se tot vesteşte pe sine, c-o să vină, odată şi-odată, pentru ca, la sfârşitul fiecărui vers, să aflăm că, de fapt, a şi venit. Soseşte să aducă marea veste

Exaltarea creaturii şi creatului, ca o operă perfectă – în întreg, parte şi părticică:

„Ca un zid tencuit, sunt de sus până jos
căptuşit cu patrupede şi păsări...“

Îndrăzneala de a se crede un nou Mesia al literelor, fără anestezia unei autoironii moderne, îi stă totuşi bine.

„Opriţi-vă ziua şi noaptea asta cu mine,
şi veţi avea originea tuturor poemelor:
Veţi avea bunul pământului şi al soarelui
– (Mai sunt atâtea milioane de sori).
Nu veţi mai primi lucrurile din a doua sau
a treia mână, nici nu veţi mai vedea
cu ochii morţilor, nici nu vă veţi
mai hrăni cu fantomele din cărţi;
Dar nu veţi privi nici prin ochii mei,
şi nici nu veţi lua ceva de la mine,
Veţi audia toate părţile şi veţi filtra
totul prin voi înşivă“.

Abu Ali ibn Sina, arab, cunoscut mai ales sub numele său latin – Avicena – supranumit Prinţul Fizicienilor (sec. X).

despre el (– şi anume că un uriaş *eu* va coborî pe pământul american; că a şi coborât, e deja aici, lângă mine, lângă, tine. Sunt eu care încep – „şi n-am de gând să mă opresc până la moarte“). Proorocul, deşi are dicţie şi-o gură până la urechi şi nu se mai opreşte, ca un apucat, *nu blestemă, nu ceartă omenirea*. Dimpotrivă: o laudă, o preamăreşte, îi înalţă osanale. Totul, susţine el, e demn de-a fi privit cu luare aminte. Această contemplaţie provoacă o bucurie imensă. Cartea lui Whitman exală un halou de lumină şi speranţă din parfumul fiecărui vers. Împăcarea cu lumea şi asumarea ei, în acel magic „myself“. Cercetându-i tehnica scrierii, dintre inovaţii („Toate-s vechi şi nouă toate“), notăm câteva.

Umilul e reabilitat ca materie poetică:

„Cred că firul de iarbă nu este
mai neînsemnat decât ziua stelară
Şi furnica-i la fel de perfectă, şi un fir
de nisip, sau un ou de pitulice,
Şi brotăcelul e o capodoperă
comparabilă cu cele mai mari,
Şi rugii murelor ar putea-mpodobi
saloanele cerurilor
Şi-ncheieturile degetelor mele
fac de ruşine orice mecanică
Şi boul care rumegă cu grumazul
în jos întrece orice statuie“.

Poetul, după cum se vede, apare ca un Învăţător de oameni, îndemnându-i să fie ei înşişi – căci s-au găsit pe ei întru el. Fuziunea necontenită eu-tu, eu-voi, creează o extraordinară energie. Poemele, care provin din aglomerări şi enumerări ar putea, după o anumită acumulare, *să băltească;* se dovedesc însă de-o deosebită mobilitate, tocmai din cauza acestei energii. Fiecare creator ia lumea ca pe un haos, care trebuie organizat. Aici stă marea aventură: eşti pus în situaţia de demiurg – dacă eşti în stare. Whitman e. El face mai întâi un nou haos, egalizând şi nivelând totul, într-un fel de democraţie a divinului, pentru ca apoi să intervină cu învestirea de noi valori obiectelor şi fiinţelor. Noi substanţializări. Într-adevăr, acest univers liric, în aparenţă simplu, care pare a se lăsa decodificat de la prima ochire, e unul dintre cele mai profunde; înţelegerea adecvată presupune hagialâc şi iniţiere. Sunt curenţi descendenţi şi ascendenţi ce se stârnesc mereu şi se schimbă; sunt vânturi de Nord-Vest-Sud-Est care răscolesc valurile. Ai crede, bunăoară, că într-o transă de limbuţie se comunică o mare parte din operă, după cel mai la îndemână principiu al relatării epice:

„Acum vă spun ce-am cunoscut în Texas în tinereţea mea“ – şi spune povestea unui omor *(Cântul 34)*. Sau: „Vreţi să vă povestesc o bătălie navală de demult?“ Şi o povesteşte. *(Cântul 35)*. Introducerea epicului în lirică era una din marile îndrăzneli ale momentului – şi poetul şi-a asumat toate riscurile. Numai un talent extraordinar o putea face, transformând povestea în incantaţie şi lumea într-un interminabil taifas „of myself“. Întâlnim virtuţi din o mie şi una de nopţi, până şi în cele mai banale povestiri:

„Un copil m-a întrebat: «Ce e iarba?»
venind spre mine cu mâinile
pline de fire:
Ce să-i răspund unui copil?
decât el nici eu nu ştiu mai mult.
Bănuiesc că poate fi însăşi stema fiinţei
mele ţesută din verdele fir
al speranţei.
Sau ghicesc că e năframa lui Dumnezeu,
Darul lui înmiresmat, amintire
lăsată înadins pe pământ,
Cu numele lui, de stăpân, într-un colţ,
la vedere, ca să ne iscodim
«A cui o fi?»“ (Cântul 6)

Tot poemul are accente lirice de-o tulburătoare prospeţime şi o rară putere de invenţie – vădind influenţa lui Shakespeare:

„Sau poate că iarba însăşi e un copil,
prunc al unei lumi vegetale.
Sau poate că este o hieroglifă uniformă
Şi-nseamnă: Eu cresc deopotrivă
pe zonele largi şi pe zonele-nguste,
Cresc printre negri şi printre albi
deopotrivă
Pe indianul dezmoştenit,
pe albul sărman, pe congressman
şi pe african dăruiesc şi-i primesc
la fel.
Şi în clipa asta îmi pare că e părul
cel lung şi frumos al mormintelor.“

După această tipică evocare, prin îmbrăţişarea cu sufletul, efuziunea eului înduioşat:

„Cu drag te-oi alinta, iarbă cârlionţată,
Poate că eşti o lină răsuflare
din piepturile unor oameni tineri,
Poate că de i-aş fi cunoscut, mi-ar fi fost
ca şi tine de dragi,
Poate că urci din oameni bătrâni, sau
din prunci răpiţi de la sânul matern...“

După cum lesne se poate vedea, din acest monolog hamletian, darurile de sensibilizare sunt mari, chiar când autorul, furat de sentiment – de ardere –, nu se poate feri cu totul de o oarecare teatralizare. Aş spune că tocmai gestul teatral, susţinut de arderea lăuntrică, este emblema acestei creaţii. Fiind de natură polemică – aşa cum arătam la început, ea îşi asumă *şi-şi afişează discursul*, ca pe un izvor nesecat de vorbe, vorbe, vorbe – deci mare literatură. Versurile sunt încifrate şi descifrate, iar rostogolirea lor de motor în doi timpi înseamnă o înaintare în misterul provocat ritmic de mistificare şi demisitificare.

„Dacă nu sunt enigma şi cheia enigmei,
gândurile nu sunt nimic,
Dacă nu vi-s pe-atât de apropiate, pe cât
de îndepărtate-s, tot nimica nu sunt“ –

citim undeva. Emerson însuşi, voind mai târziu să pună o frână entuziasmului încercat la primul contact cu neobişnuita operă şi scriind: „Nedomolitul nostru Whitman, cu adevărat inspirat, dar înăbuşit de un abdomen titanic“, îi aducea involuntar un nou elogiu: „Abdomenul titanic“ fereca straşnic, pe măsură ce înfuleca din lume hălci pe potrivă-i. Nu e adevărat că Whitman e un poet de suprafaţă! El are o adâncime specifică – ţinând deopotrivă de tainicul tenebros şi de luciul transparent al lucrurilor. Aşa cum înotătorii dibaci se aruncă în fluviul maiestuos şi-l traversează nevăzuţi, respirând printr-o trestie, poetul care a deprins de minune vicleşugul scaldei în curgerea timpului pare la suprafaţă dar e în adânc, pe sub pielea realului. Versurile sunt mii de trestii prin care respiră faţa văzută şi nevăzută a cuvintelor. De-a lungul şi de-a latul văzutului şi nevăzutului. La un metru şi jumătate adâncime, la două palme, la 1500 de metri. El, cel enorm, vital, reînnoit, cu sufletul robust, incapabil de ură, caută pretutindeni *dovezi* despre el. Descătuşate de pretutindeni, aceste dovezi rup zăgazurile inspiraţiei – şi poezia devine un chiot barbar.

Mărturisesc, prima mea întâlnire cu Whitman ca poet, prin anii '50, m-a descumpănit. Era prezentat ca american progresist, în opoziţie cu literaţii decadenţi şi imperialişti, un american pe care trebuia să-l iubeşti aproape ca pe un poet sovietic. „Chiotul“ începea să prindă cheag şi la noi şi m-a făcut prudent în faţa acestui fluviu de optimism, admis de comunişti ca „pozitiv“. Dar ce vină avea marele artist, politizat cu intenţie dincoace de cortina de fier?

„Adevărurile aşteaptă în lucruri,
Ele nu grăbesc, nici nu întârzie propria
lor naştere“.

Când naşterea se petrece, fenomenul are măreţie cosmică. Ajungerea e rezultatul unui strat istoric.

„E ceasul explicării mele –
să ne ridicăm în picioare“.

Superb vers de solemnitate a explicaţiei unei deveniri ca la înălţarea unui steag.

„Îndelung am stat înfăşat,
lung îndelung.
Pentru mine s-au făcut pregătiri
imense,
Braţele credincioase şi prieteneşti
m-au ţinut.
Ciclurile timpului m-au legănat,
vâslind, vâslind
ca nişte veseli barcagii,
Stele se dădeau la o parte din cercul
lor făcându-mi loc să trec.
Trimiteau influxuri spre mine,
să-mi poarte de grijă“.

Să gustăm acest frison liric extras din spasmul cu cine ştie ce ţel misterios al universului, mereu la lucru:

„Înaintea naşterii mele din mama,
generaţii m-au călăuzit,
Embrionul meu n-a trândăvit niciodată,
nimic nu l-a putut înăbuşi.

Pentru el nebuloasa a prins cheag
să se facă lume,
lente şi lungi s-au depus straturile
să-l susţină,
Mari vegetaţii i-au dat subzistenţă,
Saurieni monstruoşi l-au transportat
în gură
şi l-au depus cu bine pe pământ.

Toate puterile au fost necontenit folosite
să mă desăvârşească şi să mă-ncânte,
Şi acum iată-mă, stau pe locul acesta
cu sufletul meu robust“.

Cum să nu îndrăgeşti un poet, care presează în naşterea sa toate naşterile – care are sublima naivitate, atât de rară chiar şi-n secolul al XIX-lea!) de-a se crede produsul finit al mecanicei divine? Peştişorul de aur în matricea oceanului grandios? Sau, cu cuvintele lui:

„Butucul roţii universului“.

Versuri ca tensiunea oscilantă cu prăbuşiri şi avânturi. Versuri în terase ca via. Fragile ca un ou pe calea ferată şi puternice ca însăşi prostia şi banalitatea. La orice vârstă am reînceput lectura lor, cu un fel de îndârjire de a nu-mi plăcea, am sfârşit, de fiecare dată, prin a mă preda. Simt un fel de voluptate să mă conectez la unda lor de şoc.

https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro

LĂCUSTEANU, ÎN SFÂRŞIT...

Iată, în sfârşit, retipărită o scriere*) ce, destul de cunoscută, aproape deloc citită – căci greu de găsit – a avut, timp de câteva decenii, o existenţă asemănătoare celei a vreunui animal fabulos, precum inorogul, o existenţă de mit. „Mitul" ei s-a ţesut, fără îndoială, pornind de la cunoscutele comentarii – cuprinzând savuroase citate – ale lui Camil Petrescu şi G. Călinescu, oricum mai des sau mai devreme reeditate şi bucurându-se de o audienţă însemnată. Înflăcărat de propriile-i teorii „anticalofile", Camil Petrescu îl supralicitase în mod „partizan" pe susceptibilul polcovnic în ipostaza-i de autor, atribuindu-i, cu entuziasmul caracteristic, mai multe decât s-ar fi cuvenit. G. Călinescu îl aşezase mult mai aproape de locu-i nimerit. „Omul – scria el în *Istoria...*, care avea oarecare instrucţie, nu şi cultură, este de o mediocritate perfectă, de o reducţie sufletească încântătoare, dacă privim lucrurile cu indiferenţa artistului (...) Găseşti la el toate cusururile burghezului, sentimentalitatea familială, moralismul, umflarea oficială, platitudinile sublime, oroarea de orice reformă generoasă, o lipsă inocentă de patriotism, cu sentimentul de a-l avea. Stilul lui Lăcusteanu e de un automatism care a putut entuziasma pe gidienii noştri, într-atât scriitorul e străin de orice idee de artă". Publicată pentru prima dată de Radu Cruţzescu (în *Revista Fundaţiilor Regale*, în 1934, apoi, la scurtă vreme, şi în volum), memorialistica naivă, în fond de un conformism instituţional şi domestic consternant, şi interesată mai mult ca expresie a „întârzierii stilului cronicăresc" (G. Călinescu), a lui Grigore Lăcusteanu (1813-1883), descendent din boieri de neam, cu carieră mai întâi militară, iar în urmă senatorială, a mai suscitat, în timp, comentarii. Le regăsim, semnalate bibliografic sau, selectiv, reproduse în actuala ediţie, întocmită cu acribie de Sande Vârjoghe (stabilirea textului, comentarii, bibliografie, glosar etc.). Succinta prefaţă datorată lui Petru Creţia desemnează judicios natura, *statutul*, destinaţia, credibilitatea şi interesul memorialului lăcustean. Prin condiţiile emiterii, fizionomia culturală a emitentului şi destinaţia privată, natura scrierii *nu* e beletristică, iar datorită subiectivităţii neguroase a autorului, paraponisit şi prepuielnic, şi redactării probabil tardive, valoarea strict informativă nu e fiabilă. Totuşi, *Amintirile* Lăcusteanului sunt în parte receptate „beletristic", prin contextualizarea pe care le-o atribuie implicit cititorul actual, aşa după cum sunt, tot în parte, creditabile şi în sfera documentară, dată fiind calitatea (totuşi!) de martor a celui care le-a dat la iveală. Căutând o analogie pe tărâmul plasticii, am putea spune că acest text e omologul scriptural al „picturii naive", al celei *cu adevărat* naive, nu al celei pervertite subtil (şi involuntar) de comanda socială implicită indusă de entuziasmul criticii de artă şi al instituţiilor muzeale şi adusă, astfel, în hăţişurile unui nou manierism.

Un document sunt, neîndoios, *Amintirile colonelului Lăcusteanu*. Dar nu atât un document interesând istoria politică, cât unul privind (G. Călinescu şi, după el, ceilalţi au observat-o judicios) *istoria mentalităţilor*. Scrierea „face serie", în acest sens, cu textele tot atât de mitic-necunoscutului, până acum, Zacharia Antinescu, incontinentul poligraf ploieştean de mai veac, cunoscut mult mai mult prin semnalările şi citatele înfăţişate de exegeţi interesaţi de problematica poeticii caragialeşti sau de amatori de curiozităţi (printre alţii, de Ştefan Bănulescu , într-una din *Scrisorile provinciale)*.

Fără îndoială, partea cea mai suculentă – în care „viteza" naraţiunii se încetineşte în aşa măsură încât evenimente petrecute în spaţiul câtorva zile sau săptămâni ocupă cam jumătate din numărul de pagini menite să dea seama despre o viaţă întreagă – e cea consacrată revoluţiei de la 1848 în Muntenia. Cititorului de azi, pe lângă putinţa de a confirma sau nu, după propria judecată, consideraţiile formulate de succesivii comentatori privind valorile documentar-afective specifice ale acestui text puţin obişnuit, au şi şansa unei lecturi cu referire la actualitate. Căci, oricât am evita obsesia analogiilor şi a potrivelilor forţate, nu vom putea înlătura sentimentul că notaţiile Lăcusteanului mărturisesc despre anumite „universalii", despre anumite recurenţe, despre anumite reiterări inevitabile, despre anumite constante proprii vieţuirii şi făpturii omeneşti şi reacţiilor posibile la evenimente cât de cât analoge. Ele atestă permanenţa prin veac a relativităţii interpretărilor şi a subiectivităţii percepţiilor, întotdeauna parţiale şi părtinitoare. Şi, înarmaţi fiind noi cu bagajul acumulat prin recentele frecventări ale prăpăstioaselor dezvoltări publicistice, deseori pasionante şi exclusiviste, care prezintă simultan imagini antagonice despre evenimente şi persoane, nu ne vom putea împiedica să nu folosim de „grila" astfel dobândită pentru a recepta pasaje ce, în pofida parfumului de epocă, ne par familiare, căci, alăturate altor mărturii contemporane (datorate, acelea, paşoptiştilor, „bonjuriştilor") ne vor da sentimentul de a regăsi, în alte veşminte şi suscitată de alte situaţii, o gâlceavă cunoscută. Exersaţi pe presa actuală, pasaje precum cele de mai jos ne vor prilejui „delicii" aparte. Iată: „În anul 1847 se coaliza dascăleţii, advocaţii şi ciocoii rapaci, aspirând la o răsturnare generală a ţării, cu scop de a se urca peste ruinele boierilor şi a celor avuţi. Pe de altă parte, ex-domnul Alexandru Ghica, prin feciorii de boieri (cari erau clasa cea mai inteligentă în aparenţă) şi prin bani, având de instrumente pe fraţii Goleşti, Nicolae şi Ştefan, unealtea răsturnarea lui Vodă Bibescu, cu scop de a reveni pe tronul României. Ruşii iarăşi, nu numai că nu le displăcea, ba încă în anul 1848 luna lui mai au trimis pe generalul Duhamel ca să-i dea mai multă impulsie, cu scop – ca vecină – să ia de pretext că la porţile ei s-au aprins un rezbel civil şi cu acest chip să poată intra în ţară să deschidă chestia Orientului". Iancu Brătianu e socotit în rândul „vagabonzilor" („bagabont", deci, ca Rică Venturiano după opinia lui Jupân Dumitrache!), viitorul Vodă Cuza în cel al „nebunilor", Eliad (adică Ion Heliade Rădulescu, după alte opinii „părinte al literaturii române moderne" etc., etc.) e numit „câine" – „îndată ce am auzit acest cuvânt sacramental de la Odobescu („La arest guvernul!" – N.B.), am pus mâna în pieptul lui Eliad şi, trăgând sabia afară, i-am zis: – O să te tai, câine, să te învăţ să mai dai asemenea proclamaţii!" –, iar partidul lui Eliad „se compunea (...) de dascaleţi, de advocaţi, ciocoi, armeni, ţigani şi ovrei". Comitetul care a lansat proclamaţia de la Izlaz „era compus de Eliad Rădulescu", (...) de maiorul Tell, comandirul batalionului din regimentul al II-lea, de o familie cu totul obscură, de fraţii Niculae şi Ştefan Goleştii, de Magheru, un ciocoi din Valahia mică şi de popa Şapcă, preotul acelei comune, discipol patentat al lui Bachus". Dincolo de distorsiunile partizane, însă, scenele de stradă, tumultul mulţimii, întorsăturile neaşteptate sunt surprinse cu sugestiv dinamism, remarcabil tocmai prin lipsa meşteşugului scriitoricesc: „ Pe dinafara cazărmei din ce în ce se înmulţea poporul desculţ: se adunase poate la douătrei mii de oameni. Apoi auzim un pocnet de pistol, care au fost semnal pentru dânşii, căci într-o clipă de ochi s-au năpustit pe ulucile cazărmii şi au dărâmat tot îngrădişul şi au dat ordin să bată toboşarii adunarea şi să se întocmească în coloane. Toată operaţia aceasta au fost făcută în două minute şi oştirea era aşezată la locul ei sub arme. Apoi au dat ordin să aprindă fitilurile tunurilor.

Atunci o tăcere de moarte domina tot poporul şi nimeni nu cuteza să intre în cazarmă; numai unul singur, dascălul Scarlat Turnavitu, să târa în brânci pe pământ şi se apropia de soldaţi, strigând: «Fraţilor! Nu ne omorâţi, căci revoluţia am făcut-o pentru fericirea poporului şi eliberarea lui de sub robia tiranilor!»... Şi altele toate...

Soldaţii începuseră să umple puştile, fără comandă. Odobescu striga din toate puterile să nu le umple, dar nu-l mai asculta nimeni!

Când, deodată, vedem că intră mitropolitul cu careta în cazarmă; pe învelişul caretei era Iancu Brătianu şi cu alţi vagabonzi. Odobescu, cum au văzut pe mitropolitul, au comandat oştirii să se pună în genunchi. Mitropolitul s-au dat jos din caretă, învestit cu omoforul mitropolitan şi, trecând pe dinaintea oştirii, îi blagoslovea şi îi ruga să se înfrăţească cu poporul. Poporul, încurajându-se, au intrat în cazarmă năbuşind oştirea cu sărutările. Paralizie completă!"

Savuros e şi slalomul conjunctural pe care-l descrie vajnicul ofiţer, cu eficace ingenuitate, printre exigenţele autorităţilor militare ţariste şi otomane, reprezentantele „superputerilor" rivale ale vremii: „...Fuad mă apostrofează, zicându-mi: «Domnule maior, poţi să-mi spui de care naţionalitate aparţii dumneata?» (...) – Român, excelenţă. – Mă iertaţi, îmi zise, eu unul nu poci crede! (...) Şi în care slujbă eşti? mă întreabă. – În slujba ostăşească românească, a ţării mele (...) – Bine, domnule, îmi zise, cum ai cutezat să faci arestări numai după ordinele muscalilor, fără ştirea guvernului legitim al dumitale, adică a caimacamului? – Ce să fac, îi zisei, aşa este soarta noastră, a românilor! Care se scoală mai de dimineaţă, acela te ia de păr. Ştiţi, Excelenţa Voastră, că dacă nu aş fi executat ordinele ruşilor, mâine aş fi fost împuşcat că i-am trădat?". Acest fel de „diplomaţie" şi patriotismul – aşa cum îl concepea el, în virtutea determinărilor biografice – îi aduc, printre altele, prin Vodă, titlul de „comandor al ordinului Medgidie în brilianturi al Majestăţii Sale Sultanului Abdul Medgid Khan".

A vedea în traiectoria şi poziţia lui Grigore Lăcusteanu un episod grăitor al dialecticii autohtonism-imitaţie înseamnă, fără îndoială, a teoretiza excesiv. A-l considera fără reticenţă un mare patriot fără prihană, înseamnă a dezavua automat pe „vagabonzii" ca alde Brătianu, făuritori ai statului român modern, în fond. A-l afurisi, socotindu-l „hidră", unealtă infamă, conştient malignă, în mâna unor interese străine etc., înseamnă iarăşi a greşi, atribuindu-i o rea voinţă şi o „*mauvaise conscience*" pe care, desigur, nu le va fi avut. Principala lui însuşire, în viaţă ca şi în scris, va fi fost o scorţoasă candoare, dublată de capacitatea acţiunii rapide, fără exces de introspecţie.

Jucărie a istoriei, făcînd parte din ea ca „actor" de rând, nemodificând-o, rob al contextului şi al condiţionărilor, tributar, vorba lui G. Călinescu, inocentei lipse de patriotism „cu sentimentul de a-l avea", colonelul Lăcusteanu ne prilejuieşte azi, ca memorialist, o desfătare complexă, istorico-documentar-estetică. Textul lui, exemplu de „expresivitate involuntară", pare selectat de niscai „textualist" citator de documente recontextualizate prin selecţie. Astfel, *Amintirile* fac serie nu numai cu maculatura lui Antinescu – ori cu pictura unui Rousseau Vameşul sau, să zicem, a unui Picu Pătruţ – ci şi, pe alte coordontate, cu un text precum *Istoria brutăriei nr. 4 („văzută cu ochii") de către caporalul G.P., zis Bobocică*, de Mircea Nedelciu.

Nicolae BÂRNA

*) *Amintirile colonelului Lăcusteanu*, Editura Porto-Franco Galaţi – Muzeul Literaturii Române.

DEMERS AL UNEI UTOPII CONFLICTUALE

„Dacă întâmplător sau printr-o minune, cuvintele şi-ar lua zborul, am fi cufundaţi într-o angoasă şi-o nducealâ cruntă".
E.M.Cioran,
Précis de décomposition

Un topos utopic
în care mă pierd pierzându-vă pe voi
codrii de simboluri
goniţi de suflul acerb
al deznădăjduitei nevoi de ficţiune.

intenţii fracturate
în slalom uriaş prin realitate

Invazie de frustrări – amnezie gonită
de memoria ridicată din coşciugul morţii aparente
scânteia posibilului nicând devenind
eroarea ce s-ar fi putut să nu fie dar
a fost.

membrele intenţiei sângerânde
strânse în cele fragile ale versului

În faţa puştii vânatul
sperând să devină vânător
aşterne nerăbdător
mâna pe zid.

AUTOEXIL

În acestă locuinţă care mă
doare
locuieşte acest trup de voi părăsit,
lăsat pradă întunericului,
aici unde singurătatea – urâta,
dizgraţioasa doamnă cochetă, obeză –
îmi e gazdă şi-amantă.
În spaţiul locativ al trupului meu
curent e tot timpul,
un curent de veşti triste.
Aici sunt aprovizionat din plin cu speranţe
cu nedemne speranţe
cu spe.
Aici iubirea zboară ca un
liliac, cu capul în jos
frângându-şi antenele de rocile fixe din
lăuntru.
Aici nu e frizer, nu e săpun, nu
e şofer, benzina e ultimul
remediu şi plictisitul chibrit
îşi amână scânteia.

George CUCU

https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro

ADEVĂRUL DESPRE MAREȘAL

Începând din 1986, Centrul European de Cercetări Istorice din Veneția publică, sub redacția domnului J.C.Drăgan, o serie documentară ajunsă la volumul IV, consacrată mareșalului Ion Antonescu și guvernării sale. Nu avem la dispoziție volumele II-III-IV, despre care, în cartea sa „Am trecut prin iad", domnul Ion Pantazi afirma, cam fără probe, c-au fost realizate cu concursul securității, prin furnizarea de documente de arhivă, ceea ce este foarte posibil. Cum, sub incidența unei astfel de colaborări redacționale ar putea sta și volumul I, mă văd obligat să observ că, încă din anii șaptezeci, cercetătorii și scriitorii români aveau acces destul de liberalizat la arhive, și chiar s-au restituit prin tipar o serie de lucrări ținute până atunci la obroc. Să-i suspectăm pe toți scormonitorii arhivelor de colaborare cu securitatea, doar pentru că nouă ne-a fost lene sau frică s-o facem? Vreau să spun că imboldul securității nu era obligatoriu în inițiativa de restituire a documentelor legate de epoca mareșalului Antonescu, iar dacă acesta va fi existat, ei bine, atunci securitatea a fost – nu-i așa? – o formă timpurie de disidență, față de care disidența de potou din 1989 este pur și simplu epigonic-oportunistă. Să bănuim că interesele românești, profund și evident anticomuniste și antisovietice au rupt securitatea de regimul de ocupație politică din România exact în momentul când acesta, prin dictatură, ajunsese la apogeu? Păi, ar însemna că „organul " acesta cu sarcini represive (nespecifice, dar asumate) a subminat serios regimul totalitar, provocându-i în cele din urmă decesul. În republica avorturilor, pe-atunci ilegale, s-a înregistrat, iată, și unul inedit, în care fătul își avortează părinții, pe toți deodată și toți de stânga.

Cartea de care ne ocupăm se numește ANTONESCU MAREȘALUL ROMÂNIEI ȘI RĂZBOAIELE DE ÎNTREGIRE, mărturii și documente coordonate și îngrijite de Josif Constantin Drăgan, și a fost publicată în două ediții (1986 și 1990) sub egida Centrului European de Cercetări Istorice din Veneția și a Fundației Europene Drăgan. Pe piața cărții din România s-a pus în circulație în 1991 o reproducere realizată de Combinatul Poligrafic din București prin fotocopiere. Negativele românești, sunt informat din surse secrete, nu puteau să nu țină cont de revoluția din decembrie 1989, așa încât „bărbile" puse dictatorului tocmai împușcat au fost date jos. Dacă luăm în serios și o seamă de gazete democratizate brusc de revoluție, care și-au făcut o glorie din a susține că dictatorul român superviza inițiativele editoriale ale domnului Drăgan, atunci dictatorul însuși a fost un dizident. Cu aceeași logică s-ar putea susține că revoluția din urmă s-a petrecut nu în 1989, când vor fi avut loc doar niște evenimente, ci în... 1965, dar noi nu mergem până acolo.

Între timp, Editura Păunescu a publicat în trei volume cartea colonelului George Magherescu: ADEVĂRUL DESPRE MAREȘALUL ANTONESCU, lucrare excepțională, nepremiată încă de nimeni, ce constituie și axa inițiativei editoriale din Veneția, fără să fie același lucru. Întrucât am început de la volumul al III-lea lectura variantei Magherescu a operei de o viață a conjudețeanului nostru cu același nume, ne vom ocupa în cele de față de varianta Drăgan spre a profita și de paginile documentare în plus, reprezentând probabil contribuția editorului. Trec peste faptul nesemnificativ că manuscrisului inițial i s-au pus din loc în loc întrebări, transformându-l pentru ochiul grăbit într-un fals interviu, ce se va fi desfășurat în anul 1981, la Palma de Mallorca, între autor și editor, după cum și pozele publicate în anexe ne înfățișează. Sunt convins că autorul merita din plin ospeție pe iahtul domnului Drăgan și răcoarea palmierilor, însă motivația transformării unei *istorii* în *interviu* îmi scapă. Va fi profitat vanitatea auctorială a domnului Drăgan de dorința bătrânului colonel de a-și vedea lucrarea publicată chiar cu prețul unui compromis?

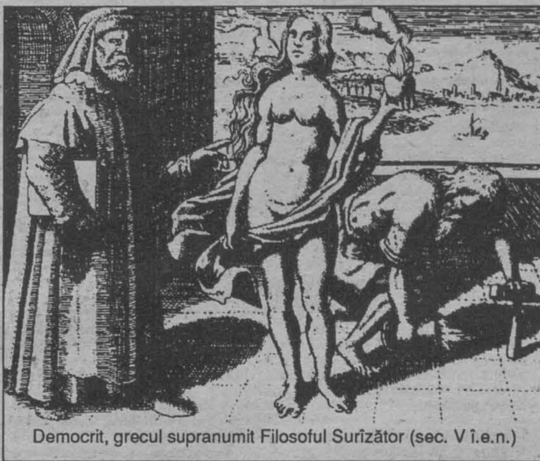
După toate probabilitățile, partea I („Mișcări de popoare") este opera domnului Drăgan. Aici, după ce ne sunt deconspirate originea cărții și identitatea colonelului Magherescu, se face un sumar excurs în istoria României pentru a pune în temă pe cititorul occidental mai puțin avizat asupra originii și sensului „problematicii românești". Nu zăbovim.

Domnul J.C.Drăgan fiind bine cunoscut cititorului român, prin cărțile și, mai ales, prin diversele sale gesturi intens mediatizate, să vedem cine este atunci colonelul George Magherescu.

S-a născut la 9 februarie 1904 la Târgu-Jiu. Își face studiile civile și militare la Craiova. Repartizat la Garnizoana Giurgiu, Regimentul 9 „Roșiori", l-a avut comandat pe (atunci) colonelul Ion Antonescu. Din 1927 frecventează Școala Superioară de Ofițeri din Sibiu, rămânând între cadrele școlii, la activitatea ecvestră. În 1939-1940, ca ofițer de stat major al Diviziei a II-a de cavalerie Iași, participă la drama retragerii din Basarabia. Din septembrie 1940, este adus la Cabinetul Militar al Conducătorului Statului, ca șef al Biroului III Operații, funcționând aici până la arestarea mareșalului. Trecut la dispoziția Ministerului Apărării, este trimis din decembrie 1944 pe frontul de apus ca maior de stat major în cadrul Diviziei de cavalerie purtată a Armatei a IV-a. În august 1946 este trecut în rezervă și „pensionat fără pensie". A publicat articole de specialitate în presa militară de dinainte de război și aflăm că are în manuscris o carte de amintiri de pe frontul de vest. Pe coperta volumului III din ediția Păunescu găsim un fragment din „ultima scrisoare" către editor, ceea ce ar însemna că între timp autorul a decedat. Prăbușirea imperiului rus și a bolșevismului a venit la timp ca să-i fie țărâna ușoară. De aici înainte scrierile sale, indiferent de varianta editorială, nu vor putea fi ocolite de nici un istoric al anilor 1940-1944, care își propune să relateze evenimentele fără complexe și prejudecăți.

Cu toate garanțiile oferite în 1939 de Anglia și Franța, ba chiar și de Germania – prin tratatul economic, – România face obiect de anexă secretă a Pactului Ribbentrop-Molotov, din 23 august același an, cu efect în ultimatumul rusesc din 26 iunie 1940, în urma căruia sunt pierdute Basarabia și Bucovina de Nord. Două luni mai târziu, prin Dictatul de la Viena, urmat de Conferința de la Craiova, România pierde alte două provincii, nordul Transilvaniei, în favoarea Ungariei, și sudul Dobrogei, în favoarea Bulgariei. Existența pactului amintit și anexelor sale secrete, agresiunile contra Poloniei (septembrie 1939), Finlandei (noiembrie 1939) și Țărilor Baltice (iunie 1940), toate încheiate cu anexări teritoriale, fac din Rusia bolșevică autoare alături de Germania nazistă a celui de-al doilea război mondial. În mod normal, la Conferința Păcii din 1947, Rusia lui Stalin, umflată în sfârșit până la granițele prevăzute prin testament de Petru cel Mare, ar fi trebuit *să plătească*, nu să primească despăgubiri. Nici acum nu-i târziu. Desigur, imperiul sovietic a lăsat pe câmpurile de luptă ale celui de-al doilea război mondial peste douăzeci de milioane de victime, dar trei secole de politică hărpărească, aproape confundabile cu sufletul Maicii Rusii, nu puteau duce la alt rezultat. Cine seamănă vânt culege furtună! Faptul că astăzi rușii trăiesc din mila învinșilor de ieri, din pomenile celeilalte jumătăți de planetă care nu le-a intrat în stăpânire, că din stăpâni ai lumii devin treptat măturătorii ei, ar trebui – ar fi trebuit de mult – să le dea de gândit. N-au stofă de stăpâni ai lumii și gata!

În împrejurări tragice pentru poporul român, când granițele firești și alianțele tradiționale, când totul se prăbușea în jur, când dictatura regală nu reușise decât să prelungească agonia unei vieți politice viciate de propria ei incapacitate, în absența oricăror alte soluții, își asumă conducerea statului român, cu deplina conștiință a martiriului ce-l așteaptă, generalul Ion Antonescu, viitorul mareșal: *un slujitor fanatic al acestui neam,* așa cum el însuși s-a definit. Prin decretul emis la 5 septembrie 1940, Carol al II-lea îl investește pe general cu prerogativele puterii, pregătindu-și abdicarea inevitabilă, care se va petrece în ziua următoare. Lăsa, în urma sa, scrie istoricul, o amintire dureroasă și un val de rușine.

Democrit, grecul supranumit Filosoful Surîzător (sec. V î.e.n.)

Guvernând patru ani în condiții interne și externe de excepție, mareșalul a pus mai presus de orice calcule politice, de care oricum era străin prin fire, interesele țării. Dar imperativul categoric al puterii sale, reîntregirea țării în hotarele firești, nu mai putea fi realizat decât pe calea armelor – o cale nu aleasă, ci impusă! Sosise, specifică Ordinul de atac din 22 iunie 1941, „ceasul celei mai sfinte lupte, lupta drepturilor strămoșești și a bisericii, lupta pentru vetrele și altarele românești de totdeauna". Rușii nu l-au acuzat pe mareșal la Nürnberg, nu din respect pentru adversar, pentru că așa ceva n-au avut niciodată, ci din teama că mareșalul și-ar putea transforma apărarea în rechizitoriu. Au preferat să-l răpună cu sprijinul cozilor de topor, care obișnuiesc a se ivi întotdeauna în momentele grele pe la colțurile întunecate ale istoriei noastre.

I s-a reproșat mareșalului, cu meschin politicianism de către cei care, în ciuda gravității situației, nu urmăreau decât să câștige capital politic, că nu s-a oprit la Nistru. Aceștia ignorau că hotarele românești sunt dincolo de Nistru, care trecea odinioară prin centrul Moldovei nu pe la marginile sale, că oprirea ofensivei românești în acest punct nu mai era posibilă decât cu riscul ocupării României de către armatele germano-maghiaro-bulgare. Cântărind toate riscurile, mareșalul continuă războiul în Răsărit cu efective minime, păstrând aproape intactă în vederea inevitabilelor confruntări din Vest și Sud, pentru reîntregirea tuturor hotarelor. Asemenea decizie pe muche de cuțit avea bătaie lungă și lua în calcul inclusiv probabilitatea ca Germania să piardă războiul: *„Să nu-l pierdem și noi pe al nostru!"* rostește profetic mareșalul, disociind limpede interesele românești de cele germane. El are curajul să-i atragă atenția lui Hitler că pentru România războiul n-are decât sens eliberator, că nu doar pactul Ribbentrop-Molotov este anulat pe câmpul de luptă din Răsărit, ci și Dictatul de la Viena și Conferința de la Craiova, toate cu efecte dezastruoase asupra teritoriului românesc. Ba chiar îi spune că va cuceri Transilvania cu spada, dacă altfel nu se va putea.

Deși preia spre guvernare un dezastru, reușește să aducă economia la nivel aproape normal de funcționare, să întrețină 20 de divizii cu arma la picior, să aibă, în momentul arestării, patruzeci de vagoane de aur în seifuri. Toate aceastea vor fi spulberate la 23 august 1944, prin mârșava lovitură de stat urzită de comuniști în cârdășie cu Casa Regală.

Cu *o memorie direct primejdioasă,* vorba domnului Drăgan, colonelul Magherescu analizează rolurile și responsabilitățile tuturor celor implicați în scenariul marii trădări: generalii Sănătescu și Aldea, maestrul regal de vânătoare Mocsony-Stârcea, șeful cifrului Niculescu-Buzești, oameni cu două nume dar fără nici un caracter, colonelul adjutant Emilian Ionescu, naturi complexate de comploțiști ordinari, și moțul acestor humanoizi, adolescentul întârziat Mihai I, trecut de sub tutela mareșalului, care-l făcuse rege și-i apărase tronul, sub cea a comuniștilor lui Emil Bodnarenko (alias Bodnăraș, alias inginerul Ceaușu), ofițer dezertor de pe frontul din răsărit, parașutat de bolșevici în România pentru agitație comunistă și interese străine.

Arestarea mareșalului a fost prezentată adesea drept soluție ingenioasă și plină de patriotism a unei situații fără ieșire, creată prin presupusa încăpățânare a mareșalului de a păstra puterea și de a merge alături de Gemania până la sfârșit. În realitate, mareșalul propusese în repetate rânduri personalităților politice din opoziție, lui Iuliu Maniu și Dinu Brătianu, să preia puterea, el urmând să li se pună la dispoziție ca ostaș. Le înlesnește, totodată, purtarea de tratative cu Aliații, în vederea ieșirii din război și inițiază, atunci când echipele succesive de diplomați bat pasul pe loc, tratative cu Stalin prin ambasadele română și sovietică din Stockholm, tratative la care obține condiții mai bune decât cele oferite la Cairo de englezi și americani. Cum n-aveau de gând să piardă „eliberarea " Berlinului pentru vanitatea de a se împiedica de un ciot în Carpați, rușii acceptă armistițiul cu mareșalul în condiții negociate; în același timp, Aliații nu ofereau decât o capitulare necondiționată, convinși că nu va fi acceptată, iar armatele române îi vor ține pe ruși în loc, exact atâta timp cât le-ar fi trebuit soldaților de pe frontul de vest să ardă etapele drumului spre Berlin. Nu ne miră cinismul politic anglo-saxon, de esență democrată, cu nimic diferit de cel ruso-german, de esență totalitară, dar trebuie să înțelegem condițiile în care mareșalul Antonescu se zbătea să iasă dintr-un război pierdut cu demnitate și fără să piardă.

Și exact în ziua fixată pentru marea încercare, după ce pusese în mișcare întregul program prin ordine ce se vor executa parțial chiar după arestarea sa, are nefericita inspirație de-a solicita audiență la rege spre a-l informa, printr-un ultim act de loialitate, de cele ce aveau să se întâmple. Adică: retragerea Armatei din Modova pe linia defensivă Focșani-Nămoloasa-Galați, prin separare de armata germană și sustragere de sub efectul unei eventuale manevre de capturare din partea rușilor; invitarea ministrului german Clodius la președinție spre a-i anunța oficial armistițiul cu sovieticii și cererea ca armatele germane să părăsească teritoriul românesc, în caz de refuz eliberarea urmând a se face pe cale armată; dispoziția ca trupele garnizoanei București să intre în dispozitivul de luptă, pentru eventualitatea că efectivele germane vor încerca să ocupe Capitala. Ba încă, având în vedere că de ruși trebuie să te temi și când încheie armistiții, mareșalul depusese și șase milioane de franci la bănci din Elveția, în vederea posibilului exil al Casei Regale și Guvernului Român. În contrapartidă, regele, victimă a propriei incapacități politice și manipulat de comuniști și camarilă, îl arestează pe mareșal în cursul audienței, sub pretextul că n-ar fi acceptat ceea ce era de fapt în curs de înfăptuire. Prin șeful cifrului, Niculescu-Buzești, un carierist și trădător de cea mai joasă speță, regele se afla în posesia telegramei care certifica armistițiul romano-rus și a substituit structurilor de putere ale mareșalului propria rețea de comploțiști, prezentându-se, cu o stupiditate neînvinsă nici peste patruzeci de ani, ca realizator al gestului de la 23 august. Numai că, și asta se cam trece sub tăcere, scăpate din mâna de fier a mareșalului, realitățile se vor întoarce împotriva comploțiștilor, armistițiul transformându-se până la 12 septembrie, data semnării, în capitulare necondiționată.

Luptă fără scrupule pentru putere, ignorarea intereselor fundamentale ale statului român în favoarea calculelor de circumstanță, strict personale, politicianismul meschin și fără orizont, lipsa de luciditate a vârfurilor politice, care n-au înțeles că-n acei tragici ani se juca nu soarta puterii lor personale, ci soarta României întregi, toate acestea au favorizat căderea mareșalului și abandonarea țării la cheremul ocupantului bolșevic. O avionetă și Ordinul Pobeda (Victoria) din partea lui Stalin, un marfar regal trei ani mai târziu din partea comuniștilor vor recompensa docilitatea regelui român, recunoscându-i-se astfel meritele.

Era să uit: la 10 mai 1947, americanii i-au conferit Legiunea Meritului cu Gradul de Comandor. Le venise și lor la cap mintea de pe urmă, începuse și războiul rece, dar pentru regele român, ca și pentru România, era prea târziu.

Mareșalul o dată condamnat și executat, printr-un proces cu scenariu bolșevic, regele putea să se desculțe și să doarmă liniștit. Disprețuit de români și ignorat de cancelariile occidentale, va abdica în curând, retrăgându-se în muțenia exilului, unde l-am fi uitat cu totul, dacă vechea-i fire ignobilă, cu nimic mai prejos de cea a servitorilor săi vechi și noi, nu s-ar fi răzvrătit de curând, făcându-l să revendice o coroană la care nimic nu-i dă dreptul. Poate că pus în fața iertării pe care mareșalul i-a transmis-o din marginea veșniciei și a peliculei realizate de operatorul Ovidiu Gologan la execuție, fostul monarh va avea demnitatea de-a abdica a doua oară, de astă dată din convingere și pentru totdeauna. După care s-ar putea întoarce sub coroana ficțiunii sale...

Nicolae DIACONU

https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro

OMUL DE CENUȘĂ

– fragment –

Undeva, în pădurile Rusiei, la nord de Moscova și la sud de Leningrad și, aproximativ, la vest de ținutul lui Nod, există o poiană foarte largă unde, la mai mult de 10 metri adâncime, sunt îngropate două drakkare – corăbii lungi vikinge. Aceste corăbii sunt greu de găsit, pentru că poiana nu e marcată pe nici o hartă. Chiar dacă vikingii s-ar fi ostenit să deseneze una, ar fi scrijelit-o pe scoarță de mesteacăn, cu mai bine de 11 secole în urmă, și harta nu s-ar fi păstrat.

Vikingii nu și-au mai găsit corăbiile, fiindcă le-au îngropat în apropierea Volgăi, iar fluviul și-a schimbat cursul în primăvara dinaintea reîntoarcerii lor. Cum erau încă păgâni, au crezut că duhurile rele le-au furat drakkarele. Pentru a-și ajuta tovarășii de drum să-și uite amărăciunea, un bard viking a compus o lungă baladă despre toate aceste evenimente.

Cam la 170 de kilometri înainte de Novgorod, vechiul drum al Leningradului traversează o întinsă pădure de mesteceni. Pentru unul ca mine, tentat să creadă că Grădina Raiului se află în California și care judecă orice alt loc din lume raportat la distanța față de statul lui preferat, pădurea aceea era mult prea la Est de Eden spre a fi socotită încântătoare. Cu toate acestea, trebuia să mă mulțumesc cu ce-aveam la îndemână. I-am spus șoferului să oprească autocarul, și le-am istorisit clienților „Povestea drakkarelor pierdute în pădurea fermecată". Arătând către copacii argintii din față, am spus:

– Umbre ale vechilor *Rus* încă mai bântuie aceste ținuturi. Țăranii de prin partea locului vorbesc despre corăbii-fantomă care plutesc deasupra copacilor. În turul trecut le-am văzut și noi din autocar...

Mulți turiști s-au grăbit să părăsească autocarul. Numai Prentiss a rămas înăuntru.

– Tu de ce nu te duci, Bob ? am întrebat.

– Nu cred în povești cu spiriduși ai pădurii...

– O să găsești acolo ferigi comestibile, afine, coacăze, măceșe rusești, și alte fructe sălbatice nemaiîntâlnite...

– Iar inventezi ?

– Ce să inventez ? Du-te și tu să-ți dezmorțești picioarele. Nu prea arăți bine...

– Poate c-am mâncat ceva, a spus Bob. Deși, la fel de bine, ar putea fi din pricina poveștilor tale. SUnt greu de digerat.

– Nu zău ? Dă-mi un exemplu.

– Ținutul lui Nod...

– Este un ținut biblic.

– Unde ? La vest de Disneyland ?

Spusesem că știam unde fusese Grădina Edenului. Nu susținusem niciodată că eram sigur unde se găsea Ținutul lui Nod.

– Biblia îl menționează doar în trecere, am spus. Atât Abel, cât și Cain, au murit acolo. S-ar putea să fie undeva în India sau poate în Sri Lanka. Oricum mult mai la est de-aici. Știu o ghicitoare interesantă despre Cain. Vrei să ți-o spun ?

– Nu, nu vreau. Spune-mi, faci toate astea dinadins ?

– Ce ?

– Toate opririle pe care le scornești din senin...

– Știu și eu ? Poate că încerc să vă mai trezesc puțin, nu crezi ?

– O să ajungem la Novgorod după miezul nopții.

– Celorlalți nu le pasă.

– Și cu inima mea cum rămâne ? Sunt un om suferind. Fabulațiile tale îmi agravează boala.

– Iartă-mă, Bob !

– Te-am prevenit, să nu spui că nu te-am prevenit.

– Zău, iartă-mă, Bob !

– Într-o bună zi o să mă ai pe conștiință.

Bob a avut dreptate. Numele lui este al șaptesprezecelea pe lista celor pe care îi am pe conștiință și, așa s-a și întâmplat, am ajuns la Novgorod foarte târziu. Dar, cel puțin, celorlalți clienți le-a plăcut scurta lor plimbare prin pădure. Câțiva au venit să-mi spună că văzuseră stafiile despre care vorbisem. M-am bucurat. Oamenii nu văd decât ceea ce vor să vadă. De-asta călătoresc...

Timp de câteva minute după ce am părăsit pădurea, autocarul a zumzăit de conversații despre stafii, apoi însă a revenit la normal: lâna și derivatele sale. Paddo Bundy, un cioban înalt și slab din Hazeldean, a povestit despre izolata lui stână de mioare „de dincolo de niciunde", deși, în același timp „cea mai mare din New South Wales". Alții au adus în discuție stâna Dubbo, „cea mai grozavă din NSW" și Rawlina, „cea mai mare și cea mai grozavă din Australia de sud, unde ciobanii își urmăresc oile cu motocicleta". Până la urmă, au convenit că cea mai bună stână era totuși Uardry: „capul de berbec de pe vechiul șiling australian e gravat după modelul unui campion care s-a născut acolo..."

– Am văzut o mulțime de lână „Scottish Blackface" provenind din Uardry, s-a băgat Bob Prentiss în discuție. E prea aspră. CATL-ul ar trebui să-i suspende pe crescătorii de-acolo și bine le-ar face...

La auzul numelui „Comisiei Australiene pentru Testarea Lânii", toată lumea a tăcut brusc. În curând, turiștii mei porniți în jurul lumii s-au întors la somnul lor.

Îmi plăcea ce auzisem despre Uardry, mai ales felul în care Paddo descrisese localizarea ei geografică: „Uardry, pe râul Murrumbridgee, lângă Hay, dar nu prea departe de Wagga Wagga sau de Urina..." Începusem deja să-mi țes în minte versiunea australiană a „Poveștii celor Două Corăbii Lungi": „Undeva în adâncul deșertului australian, la nord de Melbourne, la est de Sydney, în spatele Bourke-ului, și mult prea la sud de Darwin, pe-acolo unde, în zilele noastre, nu mai poposesc decât haitele de câini dingo, se află o pădure largă de eucalipți, nemarcată pe nici o hartă, dar în mijlocul căreia există un luminiș..."

Încet-încet, până să trecem Podul Volkov și să intrăm în Novgorod, căpătasem senzația că aș fi în stare să depăn orice poveste. Pentru ultima oară în acea zi, trebuia să-mi trezesc din somn clienții, așa că am mai adăugat comentariului meu câteva crâmpeie de folclor viking și păgânism timpuriu:

– O.K., acesta este Novgorodul. E prea întuneric, Bob ? Păcat, dar o să-l vezi oricum și mâine și poimâine. Rămânem două nopți aici și nu uitați că vom petrece trei la Leningrad. În următoarele zile, vom vizita în ambele orașe un mare număr de biserici și muzee. Simeon se va ocupa de biserici. Eu voi vorbi despre muzee, mai ales despre Ermitaj, favoritul meu. Știu că nenumărații admiratori ai lui Picasso din acest autocar abia așteaptă s-ajungem acolo și numără cu nerăbdare orele până la sosire. Știu și că unii dintre voi au văzut deja alte capodopere de-ale lui: „Țigva unei oi" și „Nevasta ciobanului". Așteptați însă să vedeți „Omul cu mielul", darul lui Picasso pentru poporul rus. Originalul se află în piața principală a orașului Vallauris, pe Coasta de Azur. Chiar maestrul însuși ne-a dat cea mai bună descriere a statuii: „Un emisar care nu vorbește, poartă un mesaj care nu este scris și vine dintr-o lume fără un fundament solid..." Sunt cuvinte care vorbesc de la sine. Gândiți-vă puțin la ele.

M-am jucat puțin cu firul microfonului, apoi mi-am reluat discursul.

– Nu cumva să omiteți secția orientală a Ermitajului, fiindcă acolo sunt expuse cele mai vechi țesături din lână găsite pe suprafața pământului. Lâna și istoria Rusiei sunt strâns legate între ele. Argonauții lui Iason au navigat până la Colchis, în Georgia de azi, în căutarea „Lânii de aur". Nu știm exact cum se ajungea la culoarea aceea aurie, dar există câteva ipoteze științifice. Ocupanții timpurii ai Rusiei, sciții, obișnuiau să pună la murat în propria lor urină usturoi și flori de mușețel. După ce amestecul se macera complet, se înmuia în el lâna naturală. Amoniacul din urină conferă lânii un galben rezistent și strălucitor, folosit și astăzi de pictorii naturaliști. Desigur, legendara „Lână de aur" n-o s-o puteți vedea, dar veți admira în schimb cel mai vechi specimen de lână din lume, un exemplar de culoare gălbuie, bineînțeles, descoperit la Pazîrik, în sudul Siberiei. Succesorii sciților, triburile de slavi, au învățat arta fabricării fetrului din lână de la bizantini. Pâslarii și scurteica din fetru încă se mai pot vedea în satele siberiene. E drept că moda bizantină n-a prea prins în Rusia, cu excepția pufoaicelor și a altor haine groase pentru vremea friguroasă. Căpeteniile vikingilor, care adorau lucrurile fine și se vedeau pe sine drept arbitri ai modei vremurilor lor, adoptaseră deja costumația arabă din mătăsuri fine și brocart.

Un produs indiscutabil al unei stări de spirit textile, acest nou gen de lecție de istorie a produs efectul scontat – i-a scos din moțăială pe toți turiștii.

– De ce nu te muți la stâna lui Nod ăla al tău ? a strigat Prentiss către mine. Și mai cară-ți-i și pe răposații de vikingi cu tine.

– Tacă-ți fleanca, cusurgiule, l-a repezit Muldoon.

Din spatele lor, au izbucnit imediat alte voci țipând împreună:

– Gura !

– Bravo, Muldoon !

– Dacă nu-i place, cine-l oprește pe el s-o șteargă englezește ?

Paddo l-a oprit în scaun pe Roy care se înfiebântase. John Mays a fost singurul cu adevărat încântat de povestirea mea:

– Cel mai mult mi-a plăcut partea cu urina, am s-o încerc și eu.

Ceea ce i-a făcut însă pe cei din autocar să sară până la unul în picioare a fost scurtul anunț al lui Simeon:

– Vizita de mâine la Catiedrala Sf. Sofia ieste obligatorie.

A urmat apoi traducerea mea, ceva mai conciliantă, dar fără folos:

– Simeon crede că mâine trebuie să vedeți Sf. Sofia.

– Ia mai repetă o dată ! au izbucnit clienții mei.

– Simeon spune că n-ar fi rău să mergeți mâine la biserică, am redat eu cât am putut mai fidel sensul cuvintelor ghidului rus.

– M-am săturat de vizitele astea la biserici, a intervenit scurt, tăind sfârșitul frazei mele, vocea lui Roy D. Muldoon. A.B.C. Altă biserică comunistă ! Câte mai trebuie să vedem ? Hă ?

– Simeon spune că *trebuie* să vizitați Sf. Sofia, dacă vreți să vă primiți cadourile de la „Inturist", broboade colorate care se numesc „babuște", am spus eu fără chef.

– Inturistul n-are decât să-și păstreze toate băbuțele alea pentru ei, a țipat Muldoon. Noi facem covoare din deșeuri de lână, nu fulare și șaluri.

– Simeon mi-a dat lista completă a bisericilor din Novgorod. Ia să vedem: sunt una, două, trei... 49. Simeon spune că 14 dintre ele sunt foarte aproape una de alta și că le putem vizita pe toate mâine dimineață. N-avem nevoie de autocar. Putem să mergem pe jos, dacă vreți.

– Eu nu mă scol din pat mâine dimineață, ne-a informat Muldoon.

– Cine vizitează toate bisericile, primește o diplomă de la Asociația „Novgorod 49", am promis eu fals, dar n-am găsit nici un amator.

In sfârșit, autocarul nostru a încetat să se hurducăie pe pavajul spart al Novgorodului și s-a oprit în fața hotelului. Roy s-a dat jos imediat, cu toți ceilalți camarazi ai Ocolului Lumii urmându-l grăbiți în trenă. Nu le puteam reproșa nimic. Erau în a 73-a zi a Ocolului și fuseseră deja în 41 de biserici și catedrale.

– În Iuniunia Săvietică, orice vizită obligatorie ieste pe gratis, și-a apărat cu îndârjire Simeon punctul de vedere.

Era prea târziu însă. Turiștii părăsiseră deja autocarul.

– Nu-i mai tot trage atât cu *„compulsory"*, obligatoriu, i-am explicat. Sunt sigur că, de fapt, tu vrei să spui *„complimentary"*, adică, un fel de cadou.

– Așa ca la Muzieul Lienin. Acolo a miers toată lumia înăuntru, nu ?!

– De *miers*, or fi *miers*. Dar nu i-ai găsit pe toți afară după cinci minute ?

Curând, singurul rămas în autocar, cu capul sprijinit liniștit de fereastră, a fost Prentiss. M-am gândit că adormise din nou și presupun că toți ceilalți au crezut același lucru. Adunați în holul hotelului, cu cheile de la camere deja în buzunar, clienții mei mi-au cerut să-l las pe Bob să doarmă în autocar noaptea aceea. „Vox populi !" La care s-a adăugat, neauzită, și vocea mea.

M-am dus la bar cu Samantha. Semi a venit la masa noastră fără să fi fost invitat. Voia să-i explic de ce-l urăște lumea.

– Nimeni nu te urăște, l-am asigurat. Poate nu te înțeleg, deși eu n-am prea multe probleme. Poate pentru că nu gândesc ca ei.

– Înțielegi, fiindcă și tu ai un accient, a răspuns Simeon. Și Samantha are. Amândoi vorbiți altfiel decât cieilalți.

– Sper din toată inima să fie așa, a intervenit Sam. E și normal ca noi doi să avem un accent diferit de șleahta australienilor.

Mi-am dat seama că nu era genul ei de conversație: s-a scuzat repede și a urcat în cameră, spunând că o doare capul. Nu aveam de gând să zăbovesc nici eu prea mult, așa că l-am rugat pe Semi să continuăm în rusește dialogul nostru.

– Are dreptate Samantha, am spus. Accentul nu-ți dispare decât atunci când devii o parte a majorității la conducere. Atunci poți să afirmi liniștit că, de fapt, n-ai nici un accent.

– Nu înțeleg ce vrei să spui.

– Ar trebui să-nțelegi. Nu erau bolșevicii cei mai mari experți în problemele majorității ?

– Eu sunt student în științe economice.

– Sigur ! Am observat asta din comentariile tale politico-economice.

– De fapt, politica nici nu mă interesează .

– Te cred. Știi ceva, ești mult mai ușor de urmărit când vorbești fără microfon, mi-am ridicat eu vocea spre tavan. Orice conversație se înțelege mai bine fără microfoane, am țipat eu în sus, încă și mai tare.

Dar Simeon a refuzat să cadă în cursă.

– Cum este posibil ca turiștii tăi să vină de așa de departe și totuși să nu dorească să vadă totul ? m-a întrebat el, obsedat încă de opinia grupului nostru despre el. De-azi dimineață, au încetat să mai facă poze. N-am mai văzut niciodată în Rusia turiști care să se comporte în halul ăsta.

– Ei, lasă. Ai să mai vezi și alții la fel.

– Toată lumea arată bolnavă și obosită de moarte, a insistat Simeon. Precis e vina mea. Ce dacă turiștii noștri nu mă înțeleg ? Oricum, ei mă urăsc. Tu nu urăști ceea ce nu înțelegi ?

– Probabil. Presupun că-i în firea omului. Nu-ncerci bunăoară și tu să ne duci la toate bisericile alea, deși presupun că n-ai citit niciodată Biblia ?

– Ba am citit-o. A trebuit s-o citesc pentru examenul de ghid. Este, nu-i așa, un important text religios iudeo-creștin...

– Atunci, totul e O.K. Ascultă-mă cu băgare de seamă. Pe drumul crucii, în ziua calvarului Său, Christos a devenit așa de slăbit încât, la un moment dat, romanii au fost nevoiți să aleagă un privitor din mulțime ca să-i poarte crucea. Acesta era Simeon – cum vezi, îl chema la fel ca pe tine –, un negustor din Cirene, un oraș din nordul Africii, care, în ziua aceea, se afla numai în trecere prin Ierusalim. Nu prea a înțeles el bine cine este Christos, ori ce voia să facă și probabil nu i-a plăcut deloc că a trebuit să care crucea altuia. A dus-o totuși. Ia gândește-te puțin la chestia asta...

Semi s-a gândit, dar nu părea să fi găsit vreo ușurare în parabolele biblice. Despre problemele lui lingvistice n-am mai vorbit nimic.

– Toți clienții noștri sunt, de fapt, oameni de treabă, l-am încurajat. Acum însă sunt extenuați. De aceea sunt morocănoși și bombăne. Ai spus tu singur că arată morți de oboseală. Cu toate acestea, o astfel de călătorie, la vârsta lor și în starea lor de sănătate, nu înseamnă neapărat că s-au condamnat singuri la moarte.

– Atunci, când vor termina turul, vor scrie scrisori de reclamație la „Inturist".

– N-o vor face. Au destule pe cap ! Vor uita instantaneu și de mine și de tine în momentul în care turul ia sfârșit. Fruntea sus, Semi ! Mai avem încă destul timp înaintea noastră pentru a-l determina pe vreunul din ei să creadă că participă la voiajul vieții sale.

Sus, în camera mea, m-am tot gândit la ce-mi spusese Semi înainte să ne despărțim: „De ce-ar pleca cineva într-un tur atât de lung ? Numai ca să sufere?" Eu unul nu știam, și nici Sam nu putea să mă ajute. Am încercat mica mea povestire biblică despre Simeon din Cirene asupra Samanthei, dar ea a fost de părere că subiectul era mult mai potrivit pentru turiștii mei.

– Ce alt motiv plauzibil ar putea avea ?

– Din lăcomie ? am întrebat. Vor să economisească banii pentru biletele de avion ? Știi că un MOJL se mai numește și „Cinci-Tururi-Separate-Puse-Unul-peste-Altul" ? Dacă se apucau să parcurgă separat cele cinci etape, ar fi trebuit să cheltuiască de vreo trei ori mai mult decât acum numai pentru biletele de avion. Minimum.

– Dacă ar fi cu adevărat așa de cărpănoși, n-ar fi dat banii pe un „Ocol în Jurul Lumii"...

– Atunci de ce ? Din prostie ?

– De ce nu ?

– I-am surprins cum trasează încet cu degetul itinerariul pe hartă. Sunt convins că unii au crezut că o călătorie aievea este la fel de ușoară.

– Eu mă culc, a căscat Samantha. Cred că nici tu nu înțelegi nimic.

M-am întins și eu lângă ea, dar nu puteam să dorm și înclinam să-i dau dreptate. *Ce știu eu, totuși ?* Nu reușisem să găsesc răspuns nici la propriile mele întrebări despre călătorii. *Sunt oare norocos că văd toată lumea sau este blestemul meu să-mi irosesc viața văzând-o ?*

Fermierii pensionari care călătoreau cu mine munciseră din greu toată viața și rareori trecuseră pragul unui muzeu sau chiar al unei catedrale. Acum pașii îi purtau prin nenumărate biserici și muzee, doar pentru că ghidul lor le spunea că ăsta era cel mai bun lucru pe care îl puteau face. Dorul de călătorie venise prea târziu în viață pentru majoritatea turiștilor mei pentru ca să se mai poată bucura de asta. Nu mai erau capabili să asimileze aproape nimic din ceea ce vedeau. Și asta durea.

Nimeni nu devine un „călător de cursă lungă", așa, peste noapte. Chiar și vikingilor le-au trebuit secole ca să traverseze Oceanul Atlantic. Între timp, în Rusia, și în toate celelalte locuri pe care înaintașii lor le colonizaseră, civilizația locală i-a înghițit în cele din urmă pe de-a-ntregul. În ziua de azi, drumul era și mai greu pentru unul ca mine, cineva care se zbătea încă să fie admis în rândurile bisericii „Vikingilor de Ultimă Oră".

Într-un târziu, mi-am amintit și de Bob Prentiss, răsturnat în fotoliul lui din autocar. A-l lipsi pe un client de camera lui de hotel deja plătită era cât se poate de neprofesional, sau cel puțin așa se spunea în manualul pentru ghizi al companiei Globe.

M-am îmbrăcat și m-am întors la autocar, unde Bobby părea înțepenit încă în comuniunea lui tăcută cu geamul ferestrei. M-am aplecat peste el să-l trezesc. Aș fi vrut să-i spun: „Hei, Bob, chiar poți să dormi aici, de parcă n-ar mai exista și ziua de mâine ?" Aș fi vrut, dar n-am făcut-o, deși, mai târziu, am susținut că da. Ceea ce am spus, totuși, a fost o altă frază care mi s-a părut foarte deșteaptă:

– Cele mai multe caftane de boieri aveau brodate pe ele motive „Hardanger", Bob, Hardanger ! Un oraș în Norvegia. Îți sună ție cuvântul „Hardanger" a ceva bizantin ? Și,

Arnaud de Villeneuve, francezul ajuns, prin geniul său medical, doctorul papilor și regilor vremii (sec. XIII).

https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro

chiar nu vrei să crezi că în anul 1004, un grup de războinici vikingi, conduşi de Leif Ericson, al doilea dintre cei trei fii ai lui Eric cel Roşu, a traversat Atlanticul, venind din Groenlanda, ajungând până în provincia Nova Scotia din Canada, unde au întemeiat o aşezare pe care au botezat-o „Vinland", după care urmaşii săi s-au răspândit mai departe, spre „Helluland", Labradorul de astăzi, sau spre „Markland", care am impresia că se găsea prin New-foundlan ?

Dar Bob nu mi-a răspuns. Am pus asta pe seama extra-dozei de balade nordice pe care i-o injectasem ceva mai devreme în seara aceea.

De cînd îl văzusem ultima oară, nu se mişcase din loc măcar un centimetru, cu excepţia mâinii stângi, întinsă în sus, cu degetele desfăcute şi lipite de geam. M-am uitat la faţa lui. Lumina difuză a lunii îi dădea o paloare argintie. De afară s-a auzit un zgomot uşor, ca de bile metalice lovite una de alta. Începuse să plouă.

M-am dus în faţă, să deschid uşa autocarului, ca să mai intre puţin aer. Strălucind umed, călare pe calul lui înalt de bronz, un ţar uitat de istorie contempla placid piaţa veche şi împrejurimile ei. L-am salutat în gând pe cezarul rus: „Ave ! Cei ce sunt gata să moară te salută !"

Mi-a străfulgerat deodată prin minte că, poate, nu mai era de glumă. M-am repezit înapoi la Bob şi i-am căutat pulsul, dar n-am simţit nimic. Am alergat în hotel după ajutor. Împreună cu recepţionera, l-am cărat pe Bob în camera lui, în timp ce Simeon s-a dus să caute un medic. Exista unul care locuia chiar lângă hotel, dar era prea târziu. Tot ce-a mai putut doctorul să facă a fost să-l declare pe Robert Ian Prentiss mort.

Autorităţile sovietice trag întotdeauna concluzii sinistre în cazul decesului unui cetăţean străin, aşa că doctorul s-a simţit obligat să anunţe miliţia locală. Din fericire, Simeon avea şi el propriile contacte şi le-a furnizat acestora un raport cuprinzător. Într-un târziu, doi agenţi KGB în civil şi-au făcut o apariţie de operetă, fotografiind copios holul şi recepţia. Au plecat repede, dar nu înainte ca turiştii care se sculaseră auzind toată tevatura din hotel, să contrazică spusele lui Simeon şi să se apuce să facă, la rândul lor, poză după poză poliţiştilor.

În noaptea aceea, culcat în pat lângă Samantha, m-am străduit din răsputeri să n-o trezesc, dar nu-mi puteam găsi locul. M-am tot învârtit în aşternut, şi, până la urmă, m-am ridicat în capul oaselor şi-am început să număr în gând: *Unu, doi, trei... şapte.* De când îmi începusem turului în ianuarie pierdusem şapte clienţi. *Trebuie să am vreo vină*, am împrumutat eu o foaie din „Cartea Plângerilor" a lui Simeon. *Chiar îmi doresc atât de tare să fiu ghid ? Şi dacă nu, atunci când ar fi cazul să mă opresc ? După numărul şapte ? Opt ? Şaptezeci şi opt ?*

Până la urmă, am adormit. Am visat flori albe şi cristale de opal întunecate, semne sigure că aveau să urmeze încă şi mai multe necazuri.

A doua zi, grupul a renunţat la programul ucigător de vizitare a bisericilor şi a plecat direct la Leningrad. Sam şi cu mine am rămas la Novgorod, ca să rezolvăm situaţia lui Bob Prentiss. În timpul nopţii, Simeon aranjase deja cu şeful Inturistului local să vină să mă ajute cu transportul la morgă.

Semi se cam temea să aibă grijă singur de clienţi, dar s-a mai îmbărbătat când a auzit instrucţiunile mele de rămas bun:

– Să nu-i laşi să te comande ei pe tine...

– Nu pot să mă sufere.

– Nici nu-i nevoie. Citează-mă pe mine: „Ghizii ştiu totdeauna mai bine ce trebuie făcut ! De-asta sunt plătiţi." Spune-le că-i o lozincă pe care am văzut-o atârnată deasupra pieţii Tien An Men din Beijing.

– Nu le place să mă audă vorbind...

– Împarte-le căştile astea. Cred că-s vreo 15-16. Le-am furat dintr-un zbor cu Panam-ul.

– Mai funcţionează ?

– Habar n-am ! Lasă că se descurcă ei. Poate că, încercându-le, o să amuţească şi ei pentru o vreme.

– Bine; atunci am să le spun că-i obligatoriu să le poarte, a tras concluzia Semi.

– Nu-s obligatorii, am sărit eu. Sunt gratis.

M-am mai gândit puţin.

– Ce-mi pasă mie ? am continuat. N-am destule pe cap ? Descurcă-te şi tu după ureche...

Mă aşteptam să întâmpin un volum monumental de hârtii în privinţa lui Bobby, aşa că am îndemnat-o pe Samantha să mă aştepte în pat. În mod surprinzător, Sam era într-o stare de spirit plină de solicitudine, gata să dea o mână de ajutor şi voia chiar să vină şi ea cu mine. *Este posibil ca Maica Rusie să fi avut un efect eliberator asupra Samanthei ? În numai cinci zile ?* Poate că, până la urmă, Sam se plictisise de-atâta moţăit. În orice caz, în dimineaţa aceea părea absolut trează.

Jos, în hol, l-am căutat pe trimisul „Inturist"-ului. Am descoperit până la urmă aşteptându-ne o femeie frumoasă, cu statura dreaptă a unei balerine. În primul moment, am crezut că este antrenoare undeva: purta un trening albastru deschis, iar la gât avea agăţate un fluier şi un cronometru. Pe pieptul bogat îi strălucea un ecuson al Inturistului, pe care îi era scris cu litere chirilice numele: Galina Ivanovna Press. Am aflat de la ea că era şefa directă a lui Simeon, şi, la început, a părut încântată să ne vadă.

– Dumneata eşti ghidul american ?

– Eu. Aceasta este asistenta mea, m-am înclinat eu uşor spre Samantha.

– Noi, onoraţi, s-a înclinat şi Galina Ivanovna. O să avem multă grijă de prietenul dumitale.

– Nu mai este...

– N-are importanţă...

– A murit. Ştiţi, noaptea trecută.

– Ştiu. M-a sunat nepotul meu, Simeon. Eu chem KGB şi spun *„no problems"*, Inturist se îngrijeşte...

– Băiat bun, Simeon.

– Da. Să mergem la autobuz Inturist.

– Autobuz ?

– Da, pentru decedat. Pentru mişcări repede. Mergem la birou. Totul e aranjat. Certificat de deces ? Viza de ieşire ? *No problems.* Veniţi.

– Vin eu, am zis, lăsând-o în hol pe Samantha. N-avea nici un rost s-o mai târăsc şi pe ea în autobuzul „pentru mişcări repede".

– Novgorod, birou mic, dar anul acesta trimitem cinci turişti decedaţi în America, a continuat doamna Press. Îndeplinim planul. Planul de dolari, bineînţeles. *US dollars*, a zâmbit ea larg, arătându-şi dinţii de aur. Noi, onoraţi de toată lumea.

– Pe-ăsta o să-l trimiteţi în Australia. Clientul meu e din Melbourne.

Galina Ivanovna s-a oprit brusc. Părea cam plouată.

– Şi Australia este o ţară onorabilă, am spus.

– Am văzut Australia...

– Păi, da. Ne-a povestit Simeon. Aţi fost să daţi lecţii...

– Nu lecţii. Olimpiadă. Am luat medalie, dar furată de hoţi...

– Olimpiada din 1956 ? Serios ?

– Gimnastică. Juriul din Melbourne, toţi hoţi. Foşti puşcăriaşi...

– Nu zău !

– Toată Australia e populată de foşti puşcăriaşi, nu ştiţi ?

– Australia s-a mai schimbat de atunci.

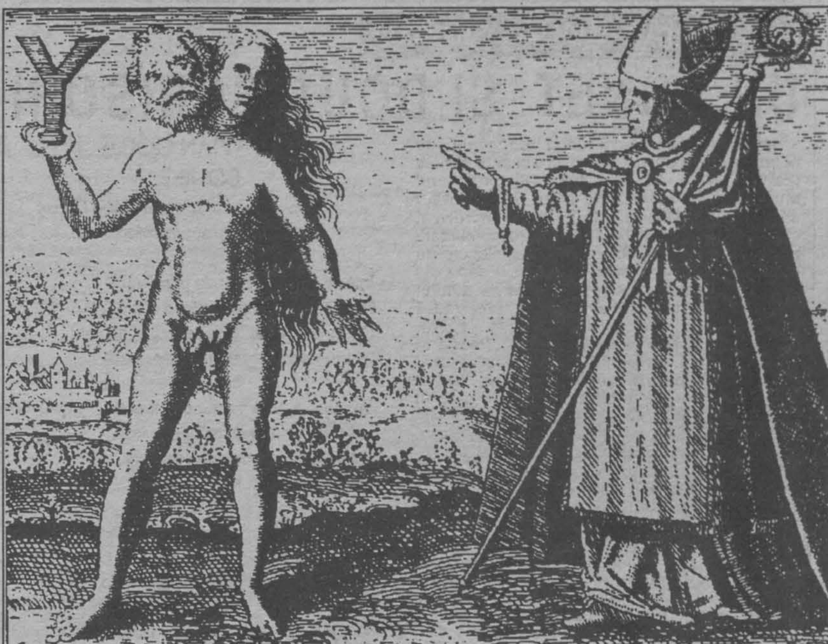
– Poate ! Dar până acum am trimis acolo numai cenuşa la decedaţi, nici un fel de sicrie. Cenuşă, domnul meu, nouă nu ne convine.

Poate că, pentru planul ei de încasări în valută, cenuşa nu era atât de rentabilă. Nu prevedeam însă nici o problemă în cazul în care familia lui Bob îmi cerea s-o obţin...

Mă găseam în Uniunea Sovietică doar, singurul loc de pe glob unde se mai foloseşte cuvântul roman „columbarium". Cele câteva numere vechi din „Porumbelul Mesager", găsite pe vremuri în biroul lui Red, îmi deschiseseră ochii şi asupra acestui subiect. Romanii păstrau cenuşa strămoşilor lor în nişe săpate în pereţi, iar la funeralii dădeau drumul la porumbei, în latină „columbæ". Ruşii nu mai folosesc porumbeii la înmormântări, dar, cu timpul, zidul Kremlinului a devenit cel mai larg columbarium din lume. Am descoperit mai târziu că ruşii aveau şi o mulţime de crematorii. Ştiu ce vorbesc, am văzut destule.

Şefa de la „Inturist" s-a dovedit extrem de eficientă. Un autobuz roşu-închis cu uşi pneumatice l-a transportat pe Bob, culcat pe bancheta din spate, până la morga oraşului. Medicul legist a eliberat certificatul de deces imediat. În biroul ei, doamna Press a bătut rapid la maşină lista cu preţurile pentru expedierea lui Bob în Australia.

Nu mai văzusem niciodată ceva care să se petreacă atât de repede în Rusia. Poate pentru că Galina Ivanovna folosea peste tot fluierul. Poate pentru că era într-adevăr antrenoare: îi învăţa gimnastică pe copiii tuturor celor cu care am vorbit, inclusiv pe ai celor de la morgă. Singurul grup care n-a cooperat a fost recepţia hotelului. În absenţa mea, au încercat s-o păcălească pe Samantha să le predea cheia camerei noastre. Dar nu puteam

Albert cel Mare (născut la Lavingen, Germania în 1193), erudit savant şi filozof, cunoscut sub numele de Doctor Universal.

pleca încă. Trebuia mai întâi să anunţ de cele întâmplate familia lui Bob Prentiss în Melbourne, Australia.

M-am uitat prin lucrurile lui şi i-am găsit hârtiile de asigurare. Avea o poliţă foarte costisitoare de asigurare pe viaţă, de la „Lloyd's", una din companiile care oferă de obicei sume importante.

Mai scria acolo că avea şi o nevastă. I-am telefonat şi, după ce am reuşit să trec de un şir nesfârşit de telefoniste care nu vorbeau decât rusa, a răspuns. Erau despărţiţi, lucru uşor de înţeles cunoscându-l pe Bob. Îmi făcusem planul să o informez cu tact că acum era văduvă şi, în aceeaşi frază, s-o întreb ce dorea să fac cu corpul neînsufleţit al soţului ei. Sheila Prentiss n-a spus prea multe. Linia era foarte clară, dar n-am auzit vreun hohot de plâns. Cel mult o interesa asigurarea.

– Soţul dumneavoastră e bine asigurat, am explicat. Nu cred că trebuie să vă faceţi vreo grijă în privinţa asta.

Poliţa din mâna mea însemna că doamna de la capătul celălalt al firului avea să primească 80 000 de dolari, partea despre care ştiam eu, mai mult chiar, dacă soţul său avusese şi alte poliţe. I-am spus doamnei Prentiss şi ea a scos un chiot. Este posibil că, în zăpăceala generală, am abordat prea timid viitorul lui Bob.

– Să-l trimit aşa cum este, sau, ştiţi, cenuşa...?

Vocea doamnei Prentiss a suit o întreagă octavă.

– Ce ?

– Cum să-l trimit ?

– Să-l trimiţi neatins, puţă bleagă ce eşti...

– Poftim ?!

– Aşa cum auzi, imbecilule ! Trimite-l întreg, în carne şi oase ! Ce fel de creştin eşti tu ? Dar, ce mă mai mir ? Nimeni nu poate rămâne un bun creştin după ce se expune prea mult timp contactului cu imbecilii ăia de atei sovietici.

Ce dracu' vrea să spună ? Cui să mă expun singur ? Oare încercase deja Bobby s-o facă în Australia ? După cum vedeam eu lucrurile, nici Bobby, nici eu nu eram pregătiţi să mai rămânem prea mult timp în Uniunea Sovietică. Prin tot şuvoiul de înjurături nepublicabile al Sheilei Prentiss, am rămas „Omul Companiei Globe".

– E-n regulă, doamnă... De data asta, soţul dumneavoastră trebuie pregătit de-adevăratelea pentru „Ocolul Lumii". Înţelegem amândoi ce vreau să spun ?... Mai întâi trebuie să-l îmbălsămăm... Cine, eu ? Sigur că nu. Altcineva... Bun?... Cel mai bun. În 1924, unchiul lui a pregătit formolul pentru Lenin... Apoi îl sigilăm pe Bob într-un *cercueil* de zinc... Ce-i aia *cercueil ?* Un cuvânt franţuzesc, care înseamnă recipient pentru lucruri preţioase. Secole de-a rândul, aceste recipiente au constituit o parte integrantă a servicilor funerare tradiţionale societăţii occidentale... Ei, da, puteam să spun de la început coşciug sau sicriu, dar credeam că o să înţelegeţi... Cum sunt de-obicei?... Lungi, rigide, făcute din lemn de esenţă moale sau tare, căptuşite pe dinăuntru cu material textil lipit cu clei... Pot fi şi tapisate...

Exact în acest moment al conversaţiei, una dintre telefoniste ne-a întrerupt. Mă forţase să vorbesc în ruseşte când i-am solicitat legătura cu Melbourne. Dar acum, calomniile nemaiauzite ale Sheilei Prentiss împotriva U.R.S.S.-ului au făcut ca această femeie sovietică plină de patriotism să devină perfect bilingvă.

– Cum adică, n-ai auzit niciodată de Lenin ? a urlat telefonista în receptor. Ce vrei să spui acolo ? N-aveţi şcoli la Melbourne ?

Vocea îi era atât de indignată, încât, pentru moment, am crezut că îmi câştigasem un aliat. Mă înşelasem. Limba de şarpe proaspăt ascuţită s-a năpustit imediat şi la mine, în ruseşte de data asta:

– Şi tu... Tu crezi că numai societatea vestică are dreptul să fie protejat, nu şi a noastră ? Ce fel de ghid eşti ? Femeia aia te calcă în picioare ca pe o zdreanţă...

Am lăsat să treacă pe lângă mine un alt atac nemeritat la adresa bărbăţiei mele. N-avea nici un rost să port simultan două discuţii contradictorii. Dar faptul că ştiam limba rusă nu mă transforma automat într-un supus sovietic.

– Nu vrei să refaci stenograma conversaţiei, te rog ? am întrebat-o calm pe telefonistă. Sau dă drumul din nou la casetă. Vreau să-mi închei o importantă convorbire internaţională, dacă nu te superi. Iar dacă nu-ţi place cum vorbesc, du-te înapoi la Vladivostok sau de unde naiba te-au adus aici.

– Eşti în camera 231, a spus ea ca să câştige timp. Cine eşti ? Chiar eşti atât de bou ?

– Sunt Bond, comandantul James Bond, din marina Majestăţii Sale Regale Elizabeta a II-a, am răspuns eu, dar în ruseşte parcă n-avea nici un haz.

Am mutat receptorul la cealaltă ureche:

– Ce-a fost pe fir ? mi-am reluat eu serviciul de informare a văduvelor australiene. Televiziunea sovietică. Vreun program de copii... Ei, da ! Avem şi aici televiziune... Ce-i aia zinc ?... Un metal. Ţara dumitale e cel mai mare producător din lume. Avem neapărată nevoie pentru Bob de un sicriu metalic, de zinc, echipat cu dispozitiv etanş şi cu mecanism de închidere pentru a asigura un sigiliu ermetic permanent şi o protecţie în plus împotriva apei subterane... Nu fac decât să traduc, doamnă ! Să vă citesc direct în ruseşte ?... Aşa. Bob va călători într-un avion cargo până în Australia... Îmi închipui că-n compartimentul de bagaje al avionului... Ce legătură are asta cu apa subterană ? Păi, de unde să ştiu eu ? Presupun că în zilele noastre este mai înţelept să te asiguri în faţa oricăror eventualităţi... Oricum, preţul este de 8 400 de dolari... Americani, nu australieni...

Linia telefonică era cu siguranţă făcută din fibră optică: nici un parazit nu-i tulbura liniştea. Am auzit un scurt „Trimite-i cenuşa !" şi Sheila mi-a trântit receptorul. Convorbirea mea cu taxă inversă costase o avere, dar fosta doamnă Robert I. Prentiss îşi putea permite o astfel de cheltuială.

Nici măcar nu mă păştea pericolul unei explozii radioactive de mari proporţii în urma acestei conversaţii. Agenţia Globe din Australia nu se mai putea aştepta la noi afaceri cu familia Prentiss. Datoria mea de căpătâi era bunăstarea grupului meu, şi nu o individă îndopată cu vegeta australiană, isterizată de durere şi copleşită de bafta financiară care dăduse pe neaşteptate peste ea.

Foarte bine, poate că am fost prea didactic. Dar ce, numai eu ? Toţi ghizii sunt aşa. Ce să mai zic de Sheila Prentiss atunci ?! Întrebarea „Ce-i aia zinc ?" arătase mai mult decât ignoranţă. Făcusem şi eu destule tururi la Melbourne. Sediul mondial al companiei „Conzinc Rio Tinto" se găseşte într-un zgârie-nori din centrul oraşului, iar imensul „Zn" din neon de pe acoperiş trebuie să fie vizibil şi din casa Prentiss, probabil la numai câteva mile distanţă, dacă mă luam după adresă. În plus, zincul este ingredientul principal din compoziţia TDH-ului, enzima activă a testosteronului. Un bărbat deficitar în zinc nu mai poate avea vreo erecţie.

Observasem de mult unghiile bleu-palid de la mâinile lui Bob (semn sigur al deficienţei zincului) – Sheila îi refuzase acest minereu esenţial chiar şi în timpul vieţii. *Nu Bobby este principalul vinovat în problemele maritale ale cuplului Prentiss. Nevastă-sa e şi mai puţin stabilă decât era el, o altă victimă a sistemului nutriţional defectuos din Australia. Cum se poate explica altfel tendinţa ei de a insulta grav o persoană total necunoscută ?*

„Imbecil de ateu rus" era parţial acceptabil: două dintre cele trei calificative erau cu siguranţă greşite. Şi chiar termenul de „imbecil" este susceptibil unor interpretări diverse. Luând-o gradat, există imbecil, apoi idiot şi, în sfârşit, cretin. La începutul secolului nostru, folosind aceeaşi scară de inteligenţă, faimosul Institut Fontainebleau a iniţiat un test simplu pentru şcolarii tâmpiţi şi a împrăştiat multe idei greşit înrădăcinate. „Cine este un imbecil?" „Fără îndoială, cineva care nu este complet idiot."

(„Unde este Fontainebleau?" Bineînţeles, numai un idiot nu ştie asta. Se găseşte imediat pe orice hartă a Franţei, practic o suburbie a capitalei Franţei, Parisul." „Şi unde-i Parisul ?" Haida-de ! Cine nu ştie un lucru atât de simplu ? Doar un cre...)

Poate că nici nu trebuia să mă simt insultat.

Ce se putea spune însă despre celelalte vorbe de ocară aruncate cu atâta largheţe de către doamna R.I.P. în cele patru vânturi ? Purtarea ei nu putea fi neglijată ca o simplă aberaţie. M-am hotărât să cumpăr un spray cu vopsea fluorescentă. O dată ajunsă acasă, cenuşa lui Bob, strălucind verzui în întuneric, avea să-i reamintească Sheilei Prentiss pentru ceva mai multă vreme de Cernobîl.

Nicholas JORDAN

https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro

OCTAVIAN GOGA - INEDIT

UN SONET ŞI DOUĂ SCRISORI

Într-un vitriolant articol, *Lada zburătoare sau goana după postume*, reluat în volumul *Bivuac* (Editura Dacia, 1974, p. 108-118), profesorul Mircea Zaciu a denunţat actul de impietate comis de un editor şi istoric literar improvizat care a pus „în circulaţie, într-o formă comentată anecdotic, fără respectarea unei tehnici cât de cât elementare a publicării textelor, o parte din faimoasele poezii erotice repudiate de autorul *Oltului*". În cazul lui Octavian Goga, precizează M. Zaciu, postumele sunt irelevante: „Există însă poeţi a căror măsură se află întreagă în opera antumă, fie pentru că ei şi-au epuizat creaţia într-o arie coincidentă cu opera publicată, fie din pricină că şi-au dobândit personalitatea abia din momentul ieşirii în arenă. Unul dintre aceştia este Octavian Goga. El şi-a renegat vehement (şi, o vedem astăzi, justificată) începuturile lirice, interzicându-le dreptul de a figura în volumele sale. Cât despre ultimele creaţii, editate postum în *Din larg* (1939) decalajul sensibil faţă de valoarea celorlalte poezii a fost acceptat tacit doar printr-o mişcare sentimentală, sub impresia proaspătă a dispariţiei omului, nici o exegeză critică serioasă nefiind dispusă, astăzi, a vedea în acea culegere timbrul real al poetului."

Fiind avertizaţi deci, cu multă precauţie dăm publicităţii – şi facem aceasta numai pentru a o semnala viitorului realizator al ediţiei integrale a operei poetului – poezia *Sonet*. Octavian Goga menţionează în partea dreaptă a manuscrisului: „Pentru Marie Louise. În colaborare! O. Goga". Nu ştim cine a fost aceea căreia i-a fost dedicat sonetul. „Colaborarea" necunoscutei (de noi) la sonet a fost totuşi redusă dacă poetul şi-a trecut asupra titlului poeziei doar numele său. Cert este că Marie Louise nu figurează în corespondenţa ştiută (de noi) şi apărută până acum a poetului. Nu credem că este o poezie trimisă de vreo admiratoare pentru ca maestrul să-i îndrepteze imperfecţiunile. În volumul *Octavian Goga în corespondenţă*, ediţie îngrijită de Daniela Poenaru (Editura Minerva, 1975), o Maria Florescu din Zagojeni îi scria la 8 martie 1911: „Îţi trimit la dorinţă câteva versuri imperfecte şi defectuoase, dar sincere, simţite, trăite, de le găseşti demne să cheltuieşti pe ele o clipă-două, mult te-aş ruga să ştergi ce nu-i bun şi să îndrepţi c-o trăsătură măiastră din condeiul tău slăvit scăderile lor." Nu credem că este acelaşi caz în sonetul ce-l dăm publicităţii (ce ne-a parvenit, cu ani în urmă, ca şi cele două scrisori, din arhiva profesorului Gh. Cardaş). Contribuţia lui Octavian Goga în sonetul acesta este hotărâtoare, poezie care nu este una a începuturilor sale lirice.

Cele două scrisori sunt adresate unor persoane cu înalte grade militare însă nu abordează chestiuni militare. Primul este colonelul Stoenescu, iar al doilea, generalul în rezervă din justiţia militară şi scriitorul C. Manolache. Acesta din urmă a trăit între anii 1888 şi 1942. Îi trimisese lui O. Goga unul dintre romanele sale, care a cunoscut vreo cinci ediţii. Alte romane ale sale: *Scânteietoarea viaţă a Iuliei Haşdeu*, *Catrinel* şi *Petru Cercel*. Corespondenţa lui O. Goga cu cei doi a fost cu totul întâmplătoare şi nu mai cunoaştem alte epistole ale poetului către ei.

Iordan DATCU

OCTAVIAN GOGA

SONET

Pentru Marie Louise
– În colaborare! –

Într-un amurg senin de primăvară
Privirea mea în depărtări o scald...
De-un vis răzleţ... de lene... şi de cald
S-a rumenit obrazul meu de ceară.

În soare-apune marea de smarald,
Încet îmi prinde sufletul în ghiară,
Îi simt aproape mugetul de fiară
Cum mi-l trimite-al valurilor fald...

O ştiu... o ştiu... povestea ei e veche...
Refrenul trist... misterul de-o viaţă
De mult mi-l spune unda la ureche...

Aş vrea să-l cânt dar buzele-mi îngheaţă
Ş-un întunerec fără de pereche
O nouă brazdă-mi scrie azi pe faţă...

„Iubite Domnule Colonel,

Primeşte, te rog, o dată cu mulţumirile mele pentru caldele cuvinte ce mi-ai trimis, cele mai bune urări de sănătate în pragul Anului Nou, şi o prietenească strângere de mână de la al D-tale,

Octavian Goga.
30 dec. 1931"

„PREŞEDINTELE
PARTIDULUI
NAŢIONAL CREŞTIN
Bucureşti, 29 ianuarie 1936

Scumpe Domnule General,

Vă mulţumesc pentru cartea ce mi-aţi trimes şi pe care o voi citi cu plăcere.

Sfânta Dreptate este un subiect care mă preocupă de mult şi pentru care m-am bătut o viaţă întreagă.

De aceea cu mult interes voi urmări paginile dvs. cari vor veni ca un ecou al unui zbucium personal reflectat în altă conştiinţă.

Primeşte, te rog, strângeri de mână de la al d-tale,

Octavian Goga."

POEZIA CA STRIGĂT EXISTENŢIAL

Poezia lui Dumitru Matcovschi, în mod programatic străină „mievreriilor moderne" (expresia aparţine lui Titu Maiorescu), se alimentează stăruitor din sevele bogate ale tradiţiei. Ea este, esenţialmente, o expresie a unui strigăt existenţial, a unei stări de nelinişte dramatică resimţită în faţa destinului şi, dacă e să vorbim filosofic, a abisului ontologic. Identificăm, fireşte, în această marcare sentimentală şi elegiacă a versului, un substrat biografic: după cum Goga are, să zicem, un suflet vulnerabil de ardelean, tot astfel Matcovshi are un suflet înăsprit şi totodată mioritic-înseninat de basarabean.

Păstrând proporţiile, am putea spune că Dumitru Matcovshi îşi propune – pe alte meridiane şi în alt context temporal – să intoneze o cântare „a pătimirii noastre" în versuri accentuat mesianice peste care se varsă lacrima tremurată a unui colţ de ţară românească înstrăinat, vitregit, bătut nemilos de vânturile istoriei. Tonalitatea elegiacă şi sentimentală, ca şi cea blasfematorie, încruntată, care se infiltrează în dedesubturile înfiorate ale vesurilor, ne vorbesc despre un dramatism organic sau chiar despre un suflu tragic ardent.

Poetul este situat între un dincoace şi un dincolo de hotarul existenţial, apărându-se de ameninţarea neantului printr-un sentiment necontrafăcut al valorilor vieţii. Plenitudinea trăirii întregului spectru al acestui sentiment este salvatoare, este axul fiinţei poetului deschisă frumosului, binelui, sublimului şi închisă tuturor nonvalorilor. În acest sens, poezia lui Matcovschi denotă un pathos etic, justiţiar, deontologic. Lumea se desface – maniheic – în antinomii bine delimitate.

Legătura cu folclorul este una consangvină, ca la cei mai reprezentativi poeţi basarabeni, configurând un program etic şi estetic care presupune cultul rădăcinilor, originilor, solului, casei, pragului şi vetrei. Satul este un univers rotund, o cetate morală – o *axis mundi* care sacralizează întregul univers. Infernul e alungat din acest univers al sănătăţii, elementarităţii rustice, stabilităţii şi permanenţei. Rustificarea are, aşadar, un efect terapeutic, excluzând oboseala inspiraţiei, decadentismul bolnăvicios, predispoziţia fragmentaristă postmodernistă. Versul se arcuieşte fără eforturi şi artificii între imn şi descântec, între afirmaţie şi negaţie, între strigăt mesianic şi şoaptă lăuntrică, între lacrima exteriorizată şi plânsul bărbat introvertit. Există, dincolo de acest fond impersonal, o undă lirică, izvorâtă din sentimentul acut al trecerii ireversibile a timpului, al clipei celei repede a dragostei.

Dumitru Matcovschi preferă balada iarăşi din raţionamente etice şi estetice limpezi. Starea baladescă este, înainte de toate, profund dramatică, colorat-existenţială. Obişnuitul se prelungeşte în neobişnuit, în miraculos, întâmplările şi situaţiile sunt puse sub semnul destinului fără ostentaţie, legile primare ale firii sunt singurele care dictează desfăşurarea evenimenţială.

Aşa cum remarca Wordswort în prefaţa la „Baladele lirice", în cadrul vieţii umile şi rustice pasiunile esenţiale ale inimii găsesc un sol mai prielnic în care să atingă maturitatea, şi vorbesc o limbă mai simplă şi mai viguroasă, simţămintele elementare sunt mai durabile şi se asociază cu formele perene şi frumoase ale naturii exterioare.

În această îmbinare a elementului cu complexul stă farmecul poeziei lui Dumitru Matcovschi.

Mihai CIMPOI

Rymond Lulle, spaniolul supranumit Doctorul Iluminat, s-a născut la Palma de Mallorca, spre anul 1235.

Adesea trec nălucile

Nălucile în curtea castelului zidit
peste oasele Brâncovenilor putrezite,
hergheliile sălbatice de armăsari
prin parcul devastat de tristeţe.
Pe cine duc în şa?
Spre care ieslele de taină
şi înspăimântă păunii
hergheliile negre.
Se deschide o uşă târziu,
scârţâie veacul în beciuri
crapă butoaiele seci,
pe terasa pustie latră năprasnic
dulăii de piatră ai singurătăţii...
Hei, Brâncovene, opreşte
cavalcada nebună,
dă semn străjii să buciume,
n-auzi cum tremură morţii
în curtea bisericii
şi mişcă altarul?
Arată-te viu, ieşi în pragul terasei
scursă în apă ca o limbă de câine.
E timpul, se scutură zidul memoriei
şi şeile toate sunt goale
şi coamele fără stăpâni...

Mogoşoaia 1977

Mircea MICU

https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro

ACADEMIA CULTURAL - ARTISTICĂ "UNIVERSAL - MNEMOSYNE",

UNIVERSITATE INDEPENDENTĂ DIN CLUJ

Se vorbește aproape obsedant, în presa din ultima vreme, despre criza Educației, necesitatea unui nou învățământ, universitățile independente, afirmarea învățămîntului particular în România și, nu în ultimul rând, despre autonomia universitară.

Universitarii clujeni au simțit, ei înșiși, după Revoluția din Decembrie 1989, nevoia extinderii învățămîntului superior în *noi forme* și *instituții* - persoane juridice, *atestate* sau *avizate* de Ministerul Culturii ori Ministerul Științei și Învățământului. Printre ele, prezentând deja mare interes în Transilvania, este „Universal-Mnemosyne" (Cluj, str. Memorandumului nr.8), înființată la 26 aprilie 1990, în conformitate cu legalitatea și practicile din alte țări avansate, cu sisteme de învățământ eficiente și stabile, începând astfel a se introduce și la noi *acreditarea* instituțiilor de învățământ superior - *independente* sau *particulare*.

Dorind profund eu însumi să cunosc câteva din modalitățile *înnoirii mentalităților* generațiilor tinere, liceeni ori studenți, i-am adresat o serie de întrebări d-lui prof. consilier Nicolae Țambrescu, rector, fondator al acestei instituții de învățământ, deja cu 197 de studenți, urmând cursuri de zi, seral și fără frecvență, la cele două (deocamdată), facultăți: *Marketing-Management în artă și Management în cultură*.

— *D-le Nicolae Țambrescu, vorbiți-ne în primul rând despre vechimea universităților independente, în Europa, ca susținători-strămoși ai civilizației noastre continentale.*

— Începând cu veacul al XI-lea, *mânăstirile* se întorc tot mai adânc spre un învățământ de ordin *pur spiritual*, apărând în școlile episcopale, studii *mai difersificate* Drept Civil (Bologna,1170) și Medicină (Montpelier, 1280). În secolul al XIII se nasc, în sfârșit, ceea ce numim astăzi *universități, asociații de profesori și studenți*, împuternicite de autorizații pontificale (papale) dotate cu favoruri (*ajutoare* ori *donații*, azi) atribuite de prinți! Exercitat în latină, învățământul acesta le permitea studenților să dobândească *o cultură generală* - la „facultatea de arte" (înainte de a trata dacă ei vor sau nu aceasta), apoi studii specializate, la facultățile de *teologie, drept* și *medicină*...Printre cele mai vechi universități europene figurează Oxford, Bologna și Paris. Acestea două din urmă uneau studenți din toate ținuturile germanice, lipsite de universități, până la întemeierea celei de la Praga, din anul 1348. Regele Carol al IV-lea (fondator al universității din Praga) dorea ca ea să fie organizată și coordonată, în toate după modelul aceleia din Paris, unde studiase personal suveranul, în tinerețe. Pentru ca toate hotărârile și măsurile ordonate de el să rămână „etern intangibile", prea nobilul rege al Romanilor și rege al Bavariei, zelos părinte întru spirit, impune, confirmă - printr-un act faimos (bulă de aur), facilitățile, privilegiile și libertățile acordate studenților. Astfel, a apărut *Universitatea din Praga*, nemaiavând niciodată pereche, între alte universități create mai târziu, în țările germanice. Se formau acolo tineri străini, din Anglia, Franța, Lombardia, Ungaria, Polonia etc; și erau, în genere, copii de nobili și de preoți, din *toate cultele religioase*. Și ca o informație istorică și culturală, *costul vieții* s-a ridicat într-o *mare măsură*, la Praga, din cauza afluenței și numărului considerabil de studenți străini - și a noilor mentalități, născute de diversitatea originii lor și a învățăturii... E relevant, de altfel, să observați *întinderea făcliei civilizației europene*, prin *cronologia* apariției universităților *din Franța:* Toulouse (1229), Orleans (1306), Grenoble (1389), Aix-en-Provence (1409), Poitiers (1431), Caen (1432), Bordeaux (1441), Nanthes (1460).

— *Azi, atât universitățile de stat cât și cele independente din România susțin puternic, din nou, după o jumătate de secol de comunism ideea de ... autonomie universitară. Vă rog, domnule Țambrescu, să amintiți ceva din istoricul, să-l numim european, al acestei autonomii.*

— Antichitatea aproape ignorase „instituțiile specializate" în învățământ. Ele sunt o creație a Evului Mediu, care a inițiat denumiri cunoscute, azi, precum *catedră* (locul de unde se predă), *ierarhia gradelor profesorilor; bacalaureatul; licența* (care dă dreptul de a învăța pe alții), *doctoratul* (obținut după susținerea cu brio a unei teze etc.). Și, tot atunci, s-a născut *ideea autonomiei* - un concept extrem de interesant, fiindcă universitățile europene medievale adună *într-o singură consistență*, atât pe *profesor* cât și pe *studenți*. Mai de voie, mai de nevoie, suveranii dădeau dovadă de *îngăduință* față de studenți, adeseori destul de... *turbulenți!* „În cartierele latine" ale orașelor unde învățau, dacă apărea cazul, profesorii cereau eliberarea studenților, care erau prinși de arcașii de pază; iar poliția regală nu pătrundea niciodată în incinta universităților. Acesta este unul din detaliile fascinante ce stau la baza *autonomiei... universitare*. În particular, e vorba de imposibilitatea în care se aflau și se găseau cel puțin teoretic, *forțele de ordine*, de a pătrunde în localurile universitare, dacă aceste forțe nu erau chemate chiar de către autoritățile universității. Istoricul autonomiei universitare, în Europa, implică neamestecul Puterii sau al vreunei ideologii, în spiritul înnoitor, liber-studențesc.

— *De curând (presa bucureșteană a urmărit evenimentul), a avut loc a treia Conferință pe țară a rectorilor universităților independente, înființate după revoluție, la noi. Care este evoluția lor și problemele studenților, și ale dv., în fața Tranziției?*

— *Conferința* rectorilor s-a desfășurat în 26 iunie 1992, la Casa Universitarilor, din București. Președintele *Consiliului* a fost ales d-l prof.dr. Dolfi Drimer (rectorul Universității ecologiste din Capitală). O problemă de maximă stringență este aceea a unui nou învățământ care să producă tineri specialiști, capabili să susțină reforma și înnoirea economiei, structurat pe o sinteză între *cultură-știință-tehnică*, după înțelesul grec *tehne-arta* - o deschidere maximă, spre economia de piață. Din partea *Academiei de management* (București) a participat d-l prof.dr.ing. Ion Dijmărescu, rectorul ei. De la *UNITEH* - prof.univ. Pană. Din partea *Universității „Thalia"* (Târgoviște), d-l rector Horea Deleanu. De la *„Apollonia"* (Iași), prof.dr. Mircea Rusu. De la *Universitatea „Ștefan cel Mare"* (Iași), prof.univ. Traian Iancu. De la *Universitatea ieșeană „Petre Andrei"*, d-l prorector Ion Hulban și prof.dr. George Popa. De la *Acad. „Atheneum"*, București, d-l prof.univ. Emil Cioflan, rectorul acesteia etc. O problemă importanta, atât pentru profesori cât și pentru studenți, a fost înființarea Asociației naționale „Școala viitorului", care să susțină efortul de înnoire a tuturor universităților independente. În secțiile „Școlii viitorului" figurează și cadre și profesori *clujeni* de la *Academia cultural-artistică „Universal-Mnemosyne"*, rectorul de onoare al acestei universități, prof.emerit, maestrul *Florin Piersic*, conduce *Secțiunea de Artă*. Prof.dr. Eugen Câmpeanu pe aceea de *Filologie*; prof.univ.dr. Dumitru Tarcea pe aceea de *Tehnologie inginerească*; iar d-l conf.univ.dr. George Petrescu pe aceea de *Medicină*. S-au pus, de asemenea, și bazele unei *Case de Ajutor Reciproc* pentru studenți, condusă de d-l ing. Șandra. Această *Casă* se va transforma, în curând, în prima Bancă particulară a studenților români. De-acolo se vor împrumuta ei, atât pentru a-și face studiile, cât și pentru investițiile și afacerile, în care se vor iniția și afirma.

Thomas d'Aquino (născut în 1225, la Rocca-Secca, între Napoli și Roma), teolog și filosof, supranumit Doctorul Angelic.

— *D-le rector Țambrescu, trebuie să înțelegem că interesul studenților universităților independente sau particulare, este mai adânc decât al acelora patronate de stat?*

— Cu siguranță! Pentru studenții care-și plătesc ei taxele, eșalonat, din salariul *lor* (dacă nu-i pot ajuta părinții), este o *altă* ambiție! O *altă* mentalitate!... Ei nu mai învață de dragul notelor, ori lipsiți de pasiune, ci vor să știe tot ce se poate ști despre viitoarea lor profesie. Unii sunt, deja, mici patroni și studiază la seral. Cei de la zi lucrează vara, în vacanțe, în diverse intreprinderi de stat, sau particulare, făcânduse remarcați încă de pe acum, spre a fi încadrați, după studii, acolo. E dintr-o dată o altă optică și un alt interes! O sete de informație, la zi, ieșită din comun, spre a se putea încadra, teoretic și practic, în marea economie de piață: românească sau internațională. Mai toți studenții învață cel puțin două limbi de mare circulație.

— *Vă mulțumesc pentru aceste noutăți, pe care sperăm să le cunoască atât părinții, cât și absolvenții diferitelor licee, precum și alți tineri, doritori să se specializeze în domenii care, unele, se nasc chiar sub ochii noștri.*

— Vă mulțumesc și eu!

După interviul cu d-l rector Nicolae Țambrescu îmi propun să stau de vorbă cu unii din studenții care așteaptă, în fața ușilor înalte, să intre la examenul de *Istoria civilizațiilor*. Detaliile sunt șocante: mai multe fete decât băieți. Apoi, observ studenți între 30 și 40 de ani. Unii, viitori agenți economici, manageri, biblioteconomi, informaticieni, translatori, specialiști în limbaje de programare (pe terminale și IBM PC), în presă și în activitățile legate de industria culturii: tipografii, fabrici de hârtie, edituri etc. Întâlnesc în secretariat și studenți ai unui curs intensiv de greacă modernă, pentru relațiile manageriale și comerțul sud-est european.

D-l prorector Nicolae Horațiu Lascu îmi oferă un exemplar-semnal al cărții *Probleme ale economiei de piață*, semnată de conf.dr. Meddy Ghișoiu, tipărită la Editura „Universal-Mnemosyne", bibliografie importantă pentru toți studenții acestei universități și pentru alte categorii de specialiști în economie.

Am intrat în discuție, apoi, cu cu d-l prof.univ.dr.ing. Dumitru Tarcea, șeful Catedrei de inginerie tehnologică. M-a informat, cu însuflețire, despre domeniile *ingineria sistemelor* și *ingineria resurselor;* despre studiul interdisciplinar: fizică / chimie / matematică, spre a se putea naște inginerul viitorului, specialistul *de elită*. Pe urmă, despre organizarea unui simpozion în această toamnă - la București, privind redactarea unor cursuri noi (pentru discipline noi), apoi despre *laboratoare, lucrări bibliografice, ghiduri de proiectare* etc.; așadar o *nouă orientare* a studenților spre procesul de producție și economia de piață.

În toamna lui 1991, în municipiul Zalău, Academia cultural-artistică „Universal-Mnemosyne" din Cluj a deschis un *nou colegiu*, cu aceleași specializări, în marketing și management. În fața a 70 de studenți, predau cadre universitare clujene, însă și intelectuali și ingineri, cu diverse doctorate, originari din Zalău. Sediul *Colegiului universitar* este *Casa de cultură a sindicatelor* (adăpostind mari săli de curs, bibliotecă, laboratoare, săli de expoziții), iar în vecinătate se ridică, deja, un viitor cămin studențesc. După examenul susținut, în fața d-lui conf.univ. Matiș, am stat de vorbă, fără vreo alegere, cu cei care au fost mai îndrăzneți, mai receptivi la întrebările mele. Gheorghe Pop: „Învăț din pasiune și din interes. Doresc să cunosc bine o limbă străină și să am o cultură generală." Alex. Suciu, Sanda Fiț și Alina Pop afirmă că vor să se specializeze în *afaceri* și, în general, în detaliile economiei de piață. Simona Meseșan: „Îmi place varietatea cursurilor, care, înainte nu exista. Mi s-a părut extrem de necesar cursul de *Ikebana*. Aș dori să lucrez în administrația locală". Marius Păcurar: „Sunt un om practic. Învăț managementul. M-am întors acum câteva zile, dintr-o *excursie de studii* a Academiei „Universal-Mnemosyne" la Istanbul. Am înțeles, acolo, pe viu, nu doar din cursuri, ce înseamnă pulsul *schimbului de mărfuri* dintre România și Turcia".

Directoarea *Casei de cultură din Zalău*, d-na Elena Ștefan, ne vorbea despre extraordinarele schimbări pe care le-au oferit studenții (și afluența lor zilnică) acestei instituții unde sunt „chiriași" - și orașului. Spectacolele lor, conferințele maestrului Florin Piersic, cursurile universitare, lansările de carte, expozițiile de creație oferă oamenilor un cu totul alt interes, o atracție extraordinară. A dispărut, practic, orice formalism, în favoarea unei curiozități la tot ceea ce este *nou*. Studenții vor înnoi și vor schimba mentalitățile.

D-na bibliotecară Voichița Oniț ne-a vorbit despre proaspăta *bibliotecă studențească* din Zalău, sporită prin diverse donații și surse (carte științifică, cursuri tipărite, albume, tratate și volume despre diverse civilizații etc.).

Mi-am propus să închei acest reportaj (cu secțiunea sa de la *Colegiul din Zalău)* printr-o discuție cu un tânăr de marcă, *lider* al studenților: Vasile Onicaș: „Studentul particular se simte, într-adevăr, *un independent*. Nu mai există nici un fel de „cenzură" și practic ajungi să simți că nu există *limite* ale cunoașterii! *Academia cultural-artistică „Universal-Mnemosyne"*, din Cluj, și *Colegiul și secția de management de la Zalău*, prin adâncirea culturii generale (anul I), și specializare (anii II,III,IV), îi orientează pe studenți spre conceptul economiei de piață și spre o clară, viitoare profesionalizare și competență. Mulți *oameni de afaceri* ai acestei tranziții, îi observ, sunt diletanți și empirici. Ei ar trebui să se informeze, să învețe (chiar și) din mers. Vine la *Academie* cine vrea, după modelul clasic, însă rămâne cine *învață*, cine poate! Observ, încă, mulți oameni „de tip vechi", care manifestă neîncredere, dogmatism, spaimă ori repulsie față de... *economia de piață*. În vreme ce unii își schimbă activitățile, încearcă, nu reușesc, o iau din nou de la capăt, se recalifică, trec de la o intreprindere la alta, neștiind în această tranziție *spre ce se îndreaptă*, arătându-se neliniștiți, alarmați - *studenții*, oameni foarte tineri, la început de drum, *știul...* Știu că *vremurile de mâine* vor fi ale lor! Competența cadrelor universitare și propriile lor rezultate, cointeresarea, o altă ambiție - intrarea în concurență reală, le oferă *un ideal*."

Întâlnirea cu studenții *Academiei cultural-artistice „Universal-Mnemosyne"* nu a fost câtuși de puțin întâmplătoare, pentru mine, ca scriitor și reporter. Am intuit că acolo voi găsi surprinzătoare și relevante detalii ale unei „schimbări la față" a istoriei acestor ani: înnoirea mentalităților umane, văzute tranșant (și) prin intermediul *studenților* universităților *independente*.

Constantin ZĂRNESCU

https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro

FILM

NU SPONSORII NE LIPSESC

Singura surpriză a „Festivalului de film pentru tineret" de la Costineşti părea să fie faptul că el se ţine. Fără a mai vorbi de dificultăţile financiare, cu precarităţile ultimei stagiuni de filme autohtone şi cu întârzierile regizorilor în a-şi termina opusurile - aşteptate, unele, de mai bine de doi ani sau blocate, altele, cu copiile standard în laborator - ne luasem gândul de la şansa acestei întâlniri care sub respectiva titulatură restrictivă îndeplineşte funcţia de festival naţional al filmului românesc.

Nu s-a constituit pentru noi într-o surpriză nici anunţata absenţă din concurs a filmului *Balanţa* al lui Lucian Pintilie, de mult terminat şi prezentat încă din primăvară hors-concours, la Cannes: era bine cunoscutul minus de perspicacitate şi persuasiune din partea colegilor care nu s-au străduit prea mult nici acum doi ani, în 1990, să-l convingă pe reputatul cineast să nu se limiteze la o proiecţie informativă, ci să ne fi onorat intrând în competiţie cu *De ce trag clopotele, Mitică?*

În timp ce profesia de producător de film se vădeşte astfel a întârzia pe băncile şcolii primare, iar climatul imaginativ şi de lucru din cinematografie suferă în consecinţă, s-au găsit totuşi altfel de producători apţi să proptească cerul şi să nu-l lase să se prăvale din nou peste prestigiul antediluvienei cetăţi filmice de la Buftea. Micul miracol al celei de a XV-a ediţii a festivalului de pe litoral a fost semnat pentru prima dată cu titlul de *producător* de vechea noastră cunoştinţă, dl. Gheorghe Bejan, al cărui succes ca protagonist al grupului umoristic „Divertis" va fi serios concurat de locul asigurat în istoria filmului românesc, prin aceste serate filmice anuale, patronate cu nedisimulata malitie a zâmbetului său tolerant, sub egida salvatoare a Companiei de Turism pentru Tineret şi a Ministerului Tineretului şi Sportului. Alături de el, în alt stil, în notă dramatică, gata să servească drept paratrăsnet al ingratitudinilor consistente şi chiar contondente ale confraţilor, imperturbabilul regizor Copel Moscu şi-a reluat, nu fără secrete amărăciuni, atribuţiile de director artistic al festivalului, comprimându-l discret în cinci zile de concurs şi acoperind suplimentar hiatusul printr-o ireproşabilă civilitate în raporturile cu presa şi cu critica de specialitate.

Cei doi au găsit şi un sponsor, cu iniţialele TTI (Technical Transaction International) de care s-ar putea să auzim mai des în viitor şi care a avut pentru prima dată ideea şi mijloacele confecţionării (turnării) unor trofee (metalice) şi mai ales a instituirii unei burse de studii în străinitate pentru laureaţii festivalului. Fără să poarte încă un nume propriu şi nu mult mai urâte decât statuetele Oscar sau Cézare, trofeele în cauză au apărut la timp, foarte inspirate la întâlnire, confirmându-ne o veche convingere, de care în zadar am încerca să-i contaminăm pe cineaştii noştri neproductiv-anxioşi, dar pe care un Jean Georgescu o avea încă din anii '20: în cinema, când există talent şi vocaţie, banii trebuie să apară ei de undeva! Căci încă din seara a doua ne-am dat seama că ţinerea festivalului nu va fi singura surpriză a acestei veri cinematografice. Iar purtătorii de har pentru care au apărut ca din senin trofeele metalice şi bursa în străinătate au fost mai întâi studenţii de la Academia de Teatru şi Film.

Dacă anul trecut ne-au impresionat (sau intrigat) prin citirea şi publicarea unui manifest negator la adresa cinematografiei naţionale şi a propriului institut, anul acesta, studenţii au înlocuit (şi şi-au justificat) vorbele prin pelicule, iar fronda printr-o conştiinţă nesperată a solidarităţii de destin, afişată şi prin prezenţa în mijlocul lor a rectorului Victor Rebengiuc şi a altor profesori, printre care regizorul Laurenţiu Damian pe post de comper al proiecţiilor (prestaţie asumată în amfiteatru, cu umorul său optzecist, de scriitorul Ioan Groşan). Pe 33 şi 16 mm, color şi alb-negru, producţiile claselor de regie şi imagine, încă incomplete, mai ales din anii incipienţi I şi II ai institutului, au probat un suflu pe care fie l-au pierdut, fie nu l-au avut niciodată studiourile profesioniştilor cu diplome. Ca atare, juriul (prezidat de criticul şi istoricul de film Manuela Cernat) nu s-a putut rezuma la unicul premiu prevăzut „pentru film ATF", ci a invitat pe podium, în deschiderea ceremoniei de premiere, nu mai puţin de opt ori câte doi studenţi (regizori şi operatori ai scurt-metrajelor citate), ocupând îngrijorător aproape întreaga întindere a rampei, înainte de chemarea celorlalţi laureaţi. Iată, în loc de alt comentariu, numele noilor veniţi: regizorul Bogdan Cristian Drăgan şi operatorul Emil Stan, câştigători ai trofeului pentru filmele studenţeşti şi ai bursei de studii oferite de TTI, cu eseul lor *Ema* - parafrază modernizată şi localizată a bovarismului flaubertian; Radu Munteanu şi Gheorghe Emanoil, cu portretul parodic al unui politician contemporan de mare notorietate (*Şi ei sunt ai noştri*), Constantin Rădoacă-Viorel Sergovici şi Cristian Lăzărescu-Cornel Lazia, cu două studii similare pe tema violenţei absurde şi criminale (*Apropo!* şi respectiv *Hăitaşii*), Florin Iepan şi Cristian Apostolescu, realizatori ai unui similireportaj tragic (*Hotel Cişmigiu*), Radu Leon şi Alexandru Stelian cu filmul de montaj-proces al comunismului, *Duşmanul poporului*, în fine - Luminiţa Mardare - Alexandru Goldgraber şi Radu Aldea - cu două prospecţii în cenuşiul existenţei cotidiene prin nelipsitul filtru parodic, din unghi feminin sau masculin (special ortografiatul *O zi din veaţa me* şi respectiv *Contemporanul nostru*).

Zosimus de Panapolis, alchimist greco-egiptean din sec. III

Ar fi al patrulea val al cinematografiei noastre, care e departe de a-şi fi etalat toate numele, dacă n-ar fi decât pentru că unele filme studenţeşti au rămas şi ele neterminate sau în laborator. Să urăm acestui incipient dar temerar nou val alt noroc decât al promoţiilor precedente, e prea puţin. Crezul nostru e că actualii studenţi şi cei imediat următori pot întoarce profesorilor lor gratitudinea unui stimul pentru regenerarea întregii cinematografii româneşti, pentru prima dată în măsură să devină o şcoală naţională de artă. Ea, cinematografia românească, s-a mai interegit în acest an, la alte cote, prin prezentarea pentru prima dată în concursul de la Costineşti, a filmelor de lung şi scurt-metraj venite de la Chişinău. A fost a treia surpriză a verii cinematografice, iar prin locurile din palmares - prima. Dar despre asta şi altele - în numărul viitor.

Valerian SAVA

TEATRU

GALA TINERILOR ACTORI ŞI PĂLĂRIA TELEVIZIUNII

Când Gala Tinerilor Actori era în plină desfăşurare, cam pe la jumătatea zilelor ce-i erau destinate, am avut surpriza să aud la televizor un anunţ care informa telespectatorii că tradiţionala emisiune de vineri a dlui Mihai Tatulici – tot mai controversată în ultimul timp, dar tocmai pentru acest motiv vie, utilă, căci scopul ei este, presupun, atât să provoace, să irite, cât şi să scormonească după adevăr, să-l scoată la lumină – se va realiza la Costineşti şi că se intitulează „Aceeaşi Mărie, altă pălărie". Dintr-o dată am fost şocat, intrigat chiar, zicându-mi: ceva nu e curat! Se pune o „etichetă" unei manifestări teatrale înainte ca ea să fi dovedit că este într-un fel sau altul. Nu ascund că de la început titlul mi s-a părut a avea o intenţie demolatoare. Ceea ce m-a făcut să devin suspicios. Desigur, dacă la sfârşitul Galei concluzia ar fi fost că Măria e aceeaşi , iar pălăria alta, ori şi pălăria e aceeaşi, nu aş fi considerat că e vorba de nişte constatări neobişnuite, ci, dimpotrivă, că se pune degetul pe rană. În fond, nu e obligatoriu nici pentru Gala Tinerilor Actori, nici pentru întreaga serie de festivaluri şi întâlniri teatrale anterioare lui decembrie'89, să mai corespundă, cel puţin în forma care le-a consacrat, spiritului noilor vremuri.

Intitulându-şi emisiunea „Aceeaşi Mărie, altă pălărie", dl Mihai Tatulici (despre care cred acum când scriu aceste rânduri că este unul dintre realizatorii noştri de programe t.v. importanţi, capabil să-şi asume riscuri ce caracterizează pe orice gazetar de vocaţie, fiind gata să se confrunte cu zeci de „mesaje" de la telespectatori şi nu toate spre a-l gratula, ci unele conţinând jigniri de-a dreptul grosolane, căci nimic nu ne este mai imposibil decât să recunoaştem şi să respectăm şi opiniile altora) nu a fost, poate, prea departe de realitate. Nu neapărat în ideea că Gala ar fi constituit un eşec, un fel de a-ţi „fura singur pălăria", o ţigară stinsă de mult în ciuda încăpăţânării de a se trage din ea pentru a mai ieşi fum, ci în aceea că trebuie realmente restructurată pe criterii în măsură să o menţină viabilă, să-i asigure o audienţă cât mai largă atât în rândul creatorilor de teatru, cât şi în acela al spectatorilor. Oricum, mărturisesc că atunci când am aflat că televiziunea aşează pe capul Galei o „pălărie", bănuiam că nu pentru a o înfrumuseţa, ci pentru a o sluţi, opiniile mele despre ediţia jubiliară, a X-a, nu erau defel roz. Participarea era destul de săracă, recitalurile nu acopereau mai mult de două-trei ore pe zi, spre deosebire de alte dăţi când nu li se mai putea ţine piept, programarea lor fiind nonstop, uneori prezentându-se până şi pe plajă. Dar, poate, aş fi trecut cu vederea *cantitatea*, în fapt ea putând fi şi urmarea unei selecţii exigente (deşi absenţa de pe afiş a unui spectacol precum *Nepoftiţii* o consider o eroare, fiind un spectacol ce şi-ar fi găsit locul la Costineşti atât prin creaţiile actoriceşti, cât şi prin demersul regizoral pronunţat experimental al lui Dragoş Galgoţiu), în împrejurarea când *calitatea* ar fi sărit în ochi. Nu a fost însă nici de una şi nici de alta. A fost doar o Gală echilibrată, sobră, fără inegalităţi, fără coborâri sub o valoare medie onorabilă, dar şi fără revelaţii.

Cei patru laureaţi pe bază de prestaţii individuale, pregătiţi în mod special pentru Costineşti, s-au impus prin inteligenţă, firesc, stil, demonstrând ceea ce era de demonstrat: că au talent. Armand Calotă (Teatrul Naţional din Timişoara) a obţinut *Premiul III* jucând pe texte de Caragiale şi Havel cu simplitate, dezinvoltură şi un simţ al ironiei fin nuanţate. Acelaşi premiu a încununat şi doi basarabeni: Hodărcă şi Buracu. Ei au evoluat în cuplu, completându-se reciproc, dar şi stârnindu-se, au arătat spirit comic în gradarea dialogului şi în punctarea efectului verbal. Viorica Vatamanu (Teatru Mic), laureata de anul trecut cu *Marele Premiu*, la actuala ediţie a primit doar menţiune, remarcându-se, din nou, printr-o forţă particulară de concentrare, prin încărcătura emoţională conferită cuvântului. În general, totuşi, recitalurile acestor actori, ca şi cele ale celorlalţi colegi ai lor prezenţi la Costineşti, nu au depăşit o anume *cuminţenie*, fiind lipsite de strălucire şi de momente memorabile.

O impresie mai puternică au lăsat, în schimb, tinerii actori ce s-au supus judecăţii juriului şi publicului prin spectacole integrale, bine articulate, cum au fost *Gaiţele* (Academia de Teatru şi Film) şi *Şantaj* (Teatru Nottara). Primul a solicitat din partea interpreţilor, prin acea galerie de tipologii profund individualizate în care excelează piesa lui Kiriţescu, un serios efort în plan compoziţional, iar al doilea în planul configurării unor personaje cu atitudini şi reacţii imprevizibile, de un ostentativ teribilism adolescentin. Cu o excepţie, aceea a lui Cristian Şofron, care pentru rolul din *Şantaj* nu a fost răsplătit cu mai mult de o menţiune, ceilalţi trei interpreţi laureaţi pentru prestaţii în spectacole s-au situat în partea de sus a ierarhizării. Marele Premiu a fost acordat Lilianei Pană pentru rolul Aneta Duduleanu din *Gaiţele*. Un personaj foarte dificil pentru o interpretă tânără, jucat la apogeul carierii de câteva mari actriţe. Laureata de la Costineşti are meritul, incontestabil, de a nu se fi mulţumit cu o compoziţie de o factură şcolărească, în limitele unei execuţii corecte, eventual presărată cu unele elemente de imitaţie, ci şi-a construit rolul în raport de structura propriei personalităţi, pe date care, inevitabil, o definesc ca vârstă, sensibilitate şi fizic, reuşind o creaţie interesantă, cu o evidentă notă de originalitate. Un alt premiu important, *Premiul special*, l-a obţinut pentru Colette, alt rol savuros din *Gaiţele*, Cristina Buburuz, actriţă cu temperament şi umor, cu un joc colorat şi dinamic, configurat din detalii componistice expresive, deseori de o spontaneitate cuceritoare. În fine, Sorin Cociş (Premiul III) s-a remarcat în *Şantaj* printr-o interpretare energică, tensionată cu „furie", amănuntul psihologic câştigând în relevanţă prin exacerbarea stărilor personajului. De menţionat, în plus, că Liliana Pană, Cristina Buburuz şi Sorin Cociş au absolvit în acest an Academia de Teatru şi Film, iar premiile de la Costineşti, chiar dacă competitivitatea Galei nu a fost tocmai ridicată, îi plasează în central atenţiei, fiind nume de la care se aşteaptă confirmări.

Cum se vede, Gala Tinerilor Actori a simţit nevoia ea însăşi să-şi schimbe „pălăria" şi încă din mers. Dacă la ediţiile anterioare nu s-au luat în discuţie pentru participare la concurs structuri spectacologice solistice (de obicei monologuri, scenarii tip colaj, recitaluri de poezie, cuplete, fragmente de spectacole etc.), un al doilea partener fiind admis cel mult ca replicant, la Ediţia a X-a regulamentul nu a mai fost restrictiv. Este de aşteptat, de aceea, ca la următoarele ediţii Costineştiul să adune tot ceea ce are mai reprezentativ, indiferent de modul de manifestare, teatrul tânăr românesc într-o stagiune. Iar de aici până la internaţionalizarea Galei nu mai e decât un pas. Cu organizatorii precum Compania de Turism pentru Tineret totul e posibil.

Ion COCORA

https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro

„GAUDEAMUS“

PE SCENA DE LA ODEON

Sfârşitul stagiunii teatrale din Bucureşti a înglobat şi anul acesta evenimentul (ce are de-acum o tradiţie de mulţi, foarte mulţi ani) unei *„Săptămâni a absolvenţilor“* Institutului (azi *Academiei)* de teatru (şi film); evenimentul care – prin aceeaşi tradiţie – făcea ca Studioul Casandra să devină pentru o săptămână, centrul de interes şi atenţie al multor oameni de teatru, în special directori şi regizori, dar chiar şi critici. Un eveniment *de jure*, botezând intrarea în posesie a unei serii noi de slujitori ai scenei – şi beneficiind de o aură sărbătorească şi emoţională. Un „eveniment“ *de jure*, zic, – pentru că, *în fapt*, anul acesta el a beneficiat de acea aură abia în a doua parte a sa, în special la ultimele spectacole, prezentate pe scena teatrului *Odeon*. Prima jumătate a săptămânii (minus ziua reprezentării piesei *„Eqvus“* de Peter Shaffer – montată de Anca Berlogea ca examen pentru diploma de *regie* – zi în care sala nu şi-a putut cuprinde toţi spectatorii) – prima parte a săptămânii deci, şi mai ales prima zi, s-au derulat cu o bine-remarcată penurie de public şi specialişti. Mi-a părut foarte rău, în primul rând pentru interpreţii din *„O sărbătoare princiară“* de Teodor Mazilu; şi, fireşte, pentru tânărul regizor *Ardeal Ieremia* (de la clasa conf.univ. Dinu Cernescu şi Dragoş Galgoţiu) care-şi prezenta cu acest spectacol debutul regizoral. Text cu totul remarcabil prin sarcastica prospecţie psihologică a unei dezumanizări atroce, operate în fondul cel mai profund al omului, de către falsele, aberantele „judecăţi de valoare“ ale *socialului* – piesa lui T. Mazilu îşi concentrează toată ponderea în dialogul acest punct de vedere ea nu pare prea generoasă în ce priveşte posibilitatea unei viziuni regizorale de larg *campus spectacular.* E mai degrabă o „capcană“ pentru un tânăr regizor, obligat a se manifesta doar *prin actori* – şi anume aproape exclusiv prin „zicerea“ lor. Impresia noastră a fost că tânărul regizor a *interceptat* sâmburele de perfidă remodelare şi alienare psihică, pe care îl întreţine textul lui Mazilu, – cu observaţia că în jocul – ce apare ca o vânătoare reciprocă de intenţii, al protagoniştilor, joc marcat (aşa cum sunt marcate toate piesele acestui autor) de o devoratoare auto-luciditate – a lăsat să scape, pe parcurs, câteva momente mai puţin adecvate, de aparent reală suferinţă, momente decurgând dintr-o tuşe, mai puţin avenită, de „patos“. Am aplaudat în schimb posibilităţile – vizibil remarcabile, ale celor doi interpreţi: *Liliana Pană* (clasa conf. univ. Florin Zamfirescu) şi *Dragoş Ionescu* (de la clasa prof. univ. Olga Tudorache). Prima, o actriţă deja formată, beneficiază de un registru întins de „insinuări“ vocale şi rapide schimbări de „măşti“ – ori dispoziţii psihice – şi dovedeşte o relaxată siguranţă scenică. Partenerul recomandă un actor cu reflexe de cerebralitate, foarte apt pentru rolurile incisiv-ironice sau pentru personaje cinice. Al treilea rol cu „funcţie de text“, cel al nefericitei Apolonia, cu o arie de desfăşurare mai restrânsă, a solicitat în schimb interpretei *Anca Dinu* (clasa prof. univ. Olga Tudorache) concentraţia punctajului *tragic* al deznodământului în care interpreta s-a plasat destul de bine.

Nu neglijez soluţia scenografică de economie spaţială (Bristena Duman – studentă la Academia de Arte), economie spaţială regăsită, printr-o altă modalitate (a pânzelor proiectate) şi de Valentin Călinescu (student la Academia de Arte) în cel de-al doilea spectacol, – ce ni l-a readus pe scenă pe marele Ghelderode („Ieşirea actorului“ – premieră pe ţară). Un spectacol mai puţin concludent regizoral – dar în care tinerii interpreţi se pare că au resimţit modernitatea şi perenitatea acestui autor claviind pe texturile de sensibilitate, de *sentiment*, ale personajelor şi pe infuzia de reflexivitate. S-au remarcat de la început ca înzestraţi cu deosebite resurse pentru aceste date *Cristian Iacob* (clasa prof. univ. Olga Tudorache), *Constantin Florescu* (aceeaşi clasă) – deţinător al unui temperament grav, cu registru de exploatări dramatice încordate, şi *Anca Dinu* – de astă dată într-o ipostază nouă, pe muchea dintre dragoste şi frivolitate.

„Romeo şi Julieta“ a fost spectacolul în care actorul *Adrian Pintea*, profesor asociat al d-nei Olga Tudorache, ne-a făcut surpriza unui veritabil şi foarte imaginativ *regizor*. E o „propunere“ shakespeareană ce nu poate fi desconsiderată în antologarea viziunilor, a „hermeneuticii“ scenice a acestui text. E o viziune „concretă“ antologabilă, în ciuda faptului că performanţa ei – scoţând în prim plan elementele de creaţie regizorală – pare să uite, în această euforie creativă, că nu ea se cerea, în cazul de faţă, evidenţiată, ci originalitatea tinerilor candidaţi la viaţa personajelor. E, totuşi, o viziune modernă, în care nu putem să nu remarcăm aducerea comportamentelor la gama *„firescului“*, a *„banalului“* din care izbucneşte tragedia (şi pe care îl „coordonează“ un destin – întruchipat el însuşi ca o fantasmă neagră, personificată, a cărei inserţie pe traiectele personajelor e mereu prezentă scenic). Iar dincolo de asta, remarcabile devin „vărsările“ de *planuri* între *timpi* şi *spaţii* diferite; acea epavă a realismului imediat: racordurile „transfigurate“ ale spaţiului de joc. Spectacolul a beneficiat pentru cei doi protagonişti de o dublă distribuţie (cu joc în rotaţie: Romeo-Tybalt şi Julieta-Lady Montague). Perfectă ca imagine, prin diafanitate şi graţie, *Bianca Brad* (Julieta) va putea juca totuşi, se pare, în viitoarea ei carieră, mai degrabă roluri de cochetă, ea beneficiind mai puţin de un temperament *intensiv* în exploatarea sentimentelor tragice. Mai puţin „croită“ pentru o Julietă (printr-un anume nerv dinamic), pentru *Cristina Stoica* rolul a fost un excelent exerciţiu de valorificare a teritoriilor-limită ale posibilităţilor sale – viitoarea actriţă putând să-şi valorifice în mai multe direcţii registrul dramatic de care dispune. Acelaşi *Cristian Iacob*, într-unul din cei doi *Romeo*, ne-a reconfirmat calităţile de deosebită *sensibilitate reflexivă* (în ciuda faptului că nu e un „frumos“, deţine, cred, calităţi pentru a încerca un *Hamlet). Mihai Rădulescu* – cu atù-uri fizice mai adecvate pentru un „june prim“, posesor al unor date reale de sensibilitate, a fost inegal (între momente foarte bune – şi altele mai puţin doveditoare de personalitate). În părintele *Lorenzo, Constantin Florescu* şi-a recomandat din nou, cu o voce încăpătoare de mari efecte, un temperament dramatic demn de reţinut. Actorul va trebui să fie însă atent, atunci când îl solicită deversări de forţă, să nu piardă din căptuşeala gravă, caldă sau confesivă în cazul Lorenzo, în favoarea unei simple izbucniri de tunet, a strigătului. *Dragoş Ionescu* a reapărut în *Capulet* cu ştiinţa de a creiona sentimental-ironic o izbutită „fantoşă“ nobiliară. O *doică* încărcată de pitoresc şi plăcere a amănuntului compoziţional a întrupat *Cristina Buburuz*. Actriţa are totuşi şi o uscăciune vocală – de care nu e vinovată – dar faţă de care va trebui să fie atentă, pentru a-i exploata orice posibilităţi de inflexiune mai „caldă“. *Anca Dinu* a reapărut în *Lady Capulet*, mizând pe trăsăturile de *tânără cochetă* ale acestei tinere mame. Am mai reţinut: *Ionel Glonţ* (Paris, şi paj şi rezoneur, cu aptitudine pentru clovnescul-temperat), Silviu Geamănu şi Dan Zamfirescu în Mercutio respectiv şi Benvolio.

„Gaiţele“ a fost spectacolul care a pus probleme „de fond“ ale *compoziţiei*. Realizat de clasa conf. univ. *Florin Zamfirescu*, a avut şi semnătura regizorală a profesorului. *Liliana Pană* şi-a redemonstrat aptitudinile de actriţă de compoziţie (beneficiind şi de o voce foarte matură faţă de vârsta sa). Tânăra interpretă a dovedit în *Aneta Duduleanu* o „inteligenţă interioară“ a amănuntului comportamental şi o intuire rafinată a „punerii în *stare*“... Au secondat-o *Cristina Buburuz* (Zoia) şi *Cristina Dogaru* (Lena) – (ordinea fiind şi cea în care „compoziţia“ devine tot mai mult un *exerciţiu).* Am reţinut-o, pentru sensibilitatea ei dramatică, ca pe unul din talentele noii promoţii, pe *Lioara Bradu* (Margareta) şi, pentru arta de a contura cu particularitate şi vitalitate un profil, pe *Luana Stoica* (Fräulein). *Ilincăi Goia* profesorul-regizor i-a valorificat posibilităţile unei întregi game de gestică senzuală şi i-a exploatat ceea ce părea să fie neadecvat pentru „insurecţia“ erotică a Wandei: o anumită placiditate şi un „registru alb“ al emisiei vocale. A scontat – şi a reuşit – pe fascinaţia unei Wande subversive, a unei Wande placid insinuante în dorinţă. *Anca Dinu, de la clasa Olga Tudorache* (Colette) s-a regăsit în postura de „cochetă“, iar *Afrodita Androne* (de la clasa Gelu Colceag) a marcat dezlănţuit scurtul moment al Zamfirei. Mai stânjeniţi în roluri ce le depăşesc vârsta s-au arătat „bărbaţii“: *Radu Niculescu* (Mircea Aldea), cu momente mai pregnante în partea a doua, Bogdan Vodă şi Sorin Cociş (Georges şi Ianache Duduleanu).

„Gaiţele“ a fost spectacolul de încheiere al „Săptămânii“. Găzduit ca şi *„Romeo şi Julieta“* (plus încă un spectacol-exerciţiu – cu fragmente din marile comedii) de scena teatrului *Odeon*, el a reabilitat, prin prezenţa foarte numeroasă din sală şi atmosferă, dreptul la *sărbătoare*. *„Finalul“* a fost un jubilant *post-spectacol*, în care *toţi absolvenţii* au urcat pe scenă (împreună cu profesorii lor), când au primit flori şi le-au dăruit sălii, şi când o adevărată bătaie cu flori între sală şi scenă s-a topit în frisonul unui spontan *Gaudeamus* al celor ce se despărţeau de studenţie.

Jeana MORĂRESCU

Anonim Sarmat (identificat ulterior drept Michael Sendivogins Polonus), cunoscut în epocă (sec. VII) sub numele Cosmopolitul

a numai două personaje (un cuplu părinte devenit criminal cu toată nonşalanţa), cel de al treilea personaj fiind, de fapt, tragica victimă (şi fiică) a celor dintâi. Piesa nu incumbă desfăşurări „cinetice“ de forţă – şi din

https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro

ISTORIE LITERARĂ

Al. PIRU

Sonetele lui Shakespeare în românește

În 1958, cu ocazia apariției celui de al cincilea volum din ediția lui Perpessicius de *Opere* eminesciene (note și variante la postume), am semnalat pentru prima dată că sonetul *Sătul de lucru* este traducerea *Sonetului XXVII* de William Shakespeare. Lucrul a fost recunoscut de Perpessicius în 1964 în ediția de *Opere alese*, II, poezii postume din Eminescu, devenind apoi bun comun al istoriei litarare. Traducerea lui Eminescu datează din 1877 și stă și la baza sonetului său original *Când însuși glasul...*, după ce fusese experimentat în forma *Când de-osteneală geana – abia se ține*, lucru admis de asemenea de Perpessicius. Tot în 1964, când se împlineau 400 de ani de la nașterea lui Shakespeare, publicând o culegere din sonetele lui, Ion Frunzetti amintea că *Sonetul XXVII* fusese tradus întâia oară de Eminescu, ceea ce alți doi interpreți parțiali, dinaintea sa (Henry Marcus în 1935 și Gabriel Donna în 1940) ignorau. Frunzetti și-a reeditat traducerile sale în 1967.

Întâiul traducător complet al sonetelor shakespearene în număr de 154 este Neculai Chirica, versiunea sa apărând în 1974 în Biblioteca pentru toți. Deși necunoscut din alte opere originale sau traduse până azi, Neculai Chirica este un interpret corect și care se ține de aproape și sub aspect prozodic de original. Îl secondează în același an un vag dramaturg clujean, Teodor Boșca, într-o ediție însoțită și de textul englez. Traducerea, laborioasă, nu se ridică peste cea a lui N. Chirica. Dacă trecem peste selecția cu o prefață erudită a lui Andrei Ion Deleanu care interpretează în versuri libere numai sonetele 127-152 *(The Dark Lady of the sonnets)*, al patrulea traducător complet al sonetelor shakespearene este Gheorghe Tomozei în 1978, reeditat în 1991 la Porto Franco din Galați (întâia ediție a apărut la Junimea în Iași). S-ar putea spune că anul 1991 a fost un an de întrecere între traducătorii sonetelor lui Shakespeare printre competitori apărând încă doi autori: Petru Rezuș, tot la Editura Porto Franco, și Nicolae Pintilie la Editura Moldova din Iași. Deocamdată se ivesc pretenții de întâietate: Petru Rezuș că traducerea sa a fost efectuată între anii 1938-1948, iar Nicolae Pintilie că versiunea sa era gata în 1970, când a și oferit-o Editurii Univers. De fapt, exceptând cazul lui Eminescu, a cărui unică traducere din sonetele lui Shakespeare are semnificația marii sale arii de cunoaștere în domeniul poeziei și a inițierii unei experiențe, nu atât faptul vechimii în timp contează, care e primul, ci cine a tradus mai bine, căci pentru a traduce un poet trebuie să fii poet. Or, indiferent cum și cât a tradus Eminescu, cine e poet ca el? Din Baudelaire au tradus mulți, dar nici unul mai bine decât Alexandru Philippide.

Dintre traducătorii mai sus enumerați se disting, pentru că erau, desigur nici ei în măsuri egale, poeți, Ion Frunzetti și Gheorghe Tomozei. Se explică de ce au și fost reeditați. Poet care promitea la început, de esență intelectuală, cerebrală și expresie personală în linia unui manierism mallarmean (a tradus de altfel și din Rimbaud), Ion Frunzetti a fost constrâns să se refugieze în istoria artelor plastice, poezia rămânând pentru el doar *son violon d' Ingres*, în vreme ce, experimentând între tradiție și modernitate, modul romantic sentimental și modul alexandrin, baroc și ironic, ocult și transparent, suav și voluptuos, Gheorghe Tomozei și-a creat o disponibilitate pentru orice aventură lirică, neexcluzând nici o lecție și dedicându-se poeziei mai presus de orice, ca act existențial total. Shakespeare și-a scris sonetele sale între 29 și 32 de ani și nu și le-a publicat decât la 39 de ani, traducătorii săi nu s-au încumetat să-i abordeze sonetele decât la vârsta deplinei maturități, Ion Frunzetti la 46 de ani, iar Gheorghe Tomozei ceva mai devreme, la 42 de ani, o dată cu volumul propriu, *Ierbar de nervi*.

Melchior Cibiensis, născut la Sibiu, devine, spre anul 1490 capelan și astrolog la curtea regelui Ladislau al II-lea al Ungariei.

Se știe că sonetele lui Shakespeare dedicate, de la 1 la 126, lui Henry Wriothesley, conte de Southampton (W. H.), alții zic și lui William Herbert, conte de Pembroke (H. W.), conțin teme la ordinea zilei în epocă și unele săgeți împotriva autorilor rivali precum George Chapman și Barnabe Barnes, ideea că e bine să-ți lași un urmaș, că arta e superioară însă vieții, că femeii îi poți da trupul, dar dragostea numai prietenului, că pentru poezie e necesară o muză, ea conservă deopotrivă cuplul, că rămîi dacă ai făptuit ceva *(Exegi monumentum)*, că vârsta modifică doar modul de a gândi dragostea, că stilul nu compensează alegerea modelului viu, că zadarnic ai formă dacă n-ai înțeles, că nu trebuie să fii sensibil la ode, că eterne sunt numai blândețea, farmecul, adevărul. Traducerea lui Gheorghe Tomozei este în totul potrivită măsurii originalului (C. V.). „Fair, kind, and true, is all my argument, / Fair, kind, and true, varying to other words..." / „Frumos, blândețe, adevăr – rezumă, / frumos, blândețe, adevăr – spun tot, / cuvinte, trei, ce timpul mi-l consumă, cu altele să le mai schimb nu pot. / Frumos, blândețe, adevăr, răzlețe, / un singur loc să-l umple or să-nvețe" („Which three, till now, never kept seat in one."). Aceeași idee e dezvoltată în *Sonetul LIV* („O how much more doth beauty beateous seem"), impecabil tradusă de Gheorghe Tomozei: „O, mai frumoasă este frumusețea / când adevărul o împodobește, / frumoasă-i roza însă nu sveltețea / ci dulcele parfum o nemurește. / Culorile ce zugrăvesc măceșul / și trandafirului i-aduc belșuguri / aceeiași ghimpi, rodiți și-același, vrejul, / înalță în suflarea verii, muguri. / Tot farmecul ce-l are-i dat privirii, / puirea lui e neluată-n seamă, / moare fără-a trăi dar trandafirii / murind, ei în miresme se destramă. (Ani tineri, versul în cernite zile / credința voastră-n vers o s-o distile!" Fiind aproape juxtaliniară, dar respectând cu strictețe normele prozodice ale sonetului shakespearean, traducerea nu pierde nimic din sensurile interioare păstrând în același timp limbajul metaforic, simbolic al poeziei.

Insistentele investigații ale ciclului închinat doamnei brune nu au izbutit să identifice persoana care se ascunde sub acest nume, unii au susținut chiar că era blondă și că, prezentând-o, poetul făcea apel la portretul miresei din *Cântarea cântărilor: Neagră ești*, dar frumoasă. „In nothing art thou black, save in the deeds, / And thence this slander, as I think, proceeds", neagră numai prin purtări care i-au înnegrit fața.

Spre deosebire de alți traducători, Gheorghe Tomozei a lăsat neschimbat în sonetul CXXXV cuvântul *will* (prescurtare din William) a cărui semnificație este în Dicționarul lui Eric Partridge „membrum pudendum" că și cea din numele franțuzesc Désiré, nu simplu dor sau dorință, ci de-a dreptul sex, masculin sau feminin. Lucrurile sunt clare în traducere: „Au toate-un gând, tu-l ai pe-al tău, pe Will / și-alt Will de pofte prisosit, te cere, / e-un Will pentru oricare și ostil / preadulcii liniști, el e numai vrere./ Ai vrea la jindul tău nemărginit/ s-adaugi jindul meu, cu-mbelșugare, / ori jindul altora îngăduit / îmi lasă jindul fără îndurare? / Cum mările-s sporite de furtuni / primind și ploaia-n matcă, revărsată / și tu, atâția Will în Will i-aduni / visez să fii în Will și mai bogată. / Toți câți sunt Will tu jinduie-i mereu / c-un singur Will pentru-al tău Will, doar eu..."

Același simbol (torță și potir, foc și izvor) apare și în ultimele două sonete, inspirate, zice-se, de o epigramă grecească. Cităm în versiunea Gheorghe Tomozei *Sonetul CLIII*: „Sta Cupidon cu torța în somnie / până ce iată, i-o răpi o zână / muind cu grabă gingașa făclie / într-o fântână-a dragostei, fântână / cu pururea învăpăiat potirul / și-nfierbântat de flăcări dezmățate / până ce clocotul devine irul / vindecător al bolilor ciudate. / Din ochii dragei, torța-și la văpaia / iar Cupidon mă pune la-ncercare / pașii-ndreptându-mi-i, să caut baia, / ca un bolnav ce n-are alinare. / Dar ochii ei îmi pare că-mi sunt leacul, / când Cupidon își împlinește placul..."

Poate că de aici a luat Eminescu o sugestie pentru poezia sa *Pajul Cupidon*.

Discursul de recepție al Annei de Noailles

– urmare din pagina 16 –

celule lăptoase, aceste mici paradise terestre bine însămânțate, curățate, acoperite de flori, unde Marta ar fi ales să trăiască, căci:

Viața umilă, cu munci plictisitoare
și ușoare
Este o operă de vază, care cere
multă dragoste.

Țară a luminii, mai spunem noi despre Belgia, a unei lumini mai atrăgătoare decât sub alte ceruri, prin secretul său, prin promisiunile sale, prin intervalele sale, și despre care Auguste Rodin vorbea cu încântare. Păstrez în amintire această frază din una din discuțiile cu el: „La douăzeci de ani, îmi spunea el, visam să mă duc în Grecia, ardeam de dorința de a contempla suprema frumusețe antică, vestigiile inefabile, cerul de safir, soarele Antigonei. Destinul nu m-a dus acolo; m-a condus spre un mic orășel belgian, clar desenat în atmosferă, ca o gravură în lemn. Am rămas șapte ani. Ploua aproape în fiecare zi. Era nespus de frumos."

Și eu am cunoscut, domnilor, aceste mici orașe belgiene, la amintirea cărora chipul frumos al lui Rodin se lumina de acel foc pe care Michelangelo i-l împrumuta lui Moise.

Cel pe care îl iubesc eu este un delicat oraș valon. Cum intri în el, strada mare, curat și fin pavată, te acostează asemenea unei urări de bun venit. În timpul verilor fermecătoare, albinele fac în grădină miere de rășină și de tei; din oră în oră, murmurul lor este acoperit de clopoțeii bisericii, tachinerie melodioasă care de fiecare dată ne câștigă sufletul și-l atrage spre această celestă copilărie. În tot timpul zilei, străzile, magazinele, poșta, acoperite de iedera în floare, brutăriile, atât de importante, văd trecând chipuri deschise, aferate, iar seara, când încetează orice muncă și orice grijă, vezi cum se adună în piața bine orânduită corporațiile vesele ale arbaletierilor sau ale muzicienilor.

Vedeți, domnilor, nu mă pot smulge din contemplarea țării dumneavoastră, în timp ce sarcina noastră este de a discuta despre limba franceză. Ce orgoliu amical pentru noi, toți cei de aici, de a visa că am putea vorbi despre ea, fără ca nimic să nu fie despărțit în partea dumneavoastră și partea noastră!

Să fim mândri împreună de a visa că limba noastră a fost sfătuitoarea celor mai mari genii ale umanității. Pe ea o auziră, începând cu o anumită oră, creierele divine ale tuturor națiunilor. Ea este, această limbă franceză, un moment din gândirea lui Dante. Prin Michel de Mnotaigne, ea este prietena și tovarășa lui Shakespeare. Prin Diderot și enciclopediști, ea l-a instruit pe tânărul Goethe, care într-o zi va întreba: „De ce, o dată ce romanii, când aveau ceva important de spus, se exprimau în greacă, nu ne-am exprima și noi, uneori, în franceză?"

Prin Rousseau, ea a exaltat generozitatea naturii, a participat la geniul lui Kant, a făcut să pătrundă evanghelia ei de sensibilitate în inima marilor scriitori ruși.

Prin Voltaire, s-a extins în toate sensurile: a devenit unitatea de măsură a înțelepciunii umane; rafală aeriană, ea culege tot, adună tot și, traversând geniul și inima acestui universal Voltaire, distribuie din nou nobilului și rezonabilului apetit al lumii.

Așa cum cântul perlat al harfei îl liniștea pe Saul în transele lui, ea fu aceea care-l consola pe Nietzsche pe patul morții. Lipsită de sonorități care i-ar da melodii facile, despuiată de aburii care i-ar organiza furtuni violente, limba franceză te face să te gândești la acele viori fine și delicate care se aștern peste inima omului și își încordează strunele sub degetele lui. De aici acea reversibilitate a expresiei și a sufletului. Dacă vocea, așa cum au recunoscut martorii spuselor Ioanei d'Arc, este unul dintre misterele a căror putere este dintre cele mai mari, această voce valorează ceva prin armoniile care o animă și care se modelează ele însele după spirit.

Încă de la origine, cântecele eroice ale Franței sunt cavalerești, hrănite cu sentimente cum sunt onoarea, compasiunea, dragostea. Un întreg cod al demnității umane, de care nu s-au îndepărtat niciodată rasele asupra cărora veghea această zeiță severă cu ai ei, cu cei pe care-i iubește, indulgentă cu cei pe care-i plânge. Cuvintele nobile, ponderate, magnanime se regăsesc în toate proclamațiile care au dat dovadă, în timpul războiului, de sentimentul celor două națiuni ale noastre. Când, printr-o maliție instructivă, belgienii au pus în orașul Aix-la-Chapelle, în noiembrie 1918, un afiș pe care se găseau înscrise dure comandamente, atât de dure că un francez nu-și putea crede ochilor, noi nu ne-am înșelat; etalaseră spiritual ordinele pe care armatele inamice le impuseseră orașelor Belgiei; după o oră, le-au înlocuit cu propriile regulamente, impregnate toate de liberalism și de umanism. Cinste lor pentru asta!

Nietzsche, pe care îl citez din nou, pentru că a fost unul din discipolii lirici și nostalgici ai măsurii franceze, scria: „Adevăratul orgoliu este acela care nu suportă ca un om să fie umilit în fața lui."

Nobila limbă franceză care, asemenea cântecului flautului, după cum spune legenda, a construit orașele antice, a ridicat națiuni și oameni! Creatură vie cu o mie de înfățișări, adevărată figură a libertății, vocabular al justiției, formulă a mizericordiei, ea este aceea care, prin istoria ei aventuroasă, plină de glorie și de știință, prin Revoluția ei, prin soldații ei lipsiți de ură, a impus lumii dreptul de a fi liber!

Atât de activă, atât de eficientă, ea este în același timp cea mai pașnică, cea mai docilă, cea mai răbdătoare dintre toate limbile. Orice operă de artă străină se poate reflecta în ea fără a se teme că va întâlni o undă opacă sau un cot de valuri în mișcare.

Domnilor, simt nevoia să chem printre noi umbrele marilor dumneavoastră poeți, a căror absență face să apese peste adunarea noastră un doliu, de care nemurirea lor nu ne poate consola. Umbra fermecătoare a lui Rodenbach, visător cu ochi lucizi, chip cețos și totodată aurit, cântăreț elegant al unui crepuscul care nu l-a atins! Acest poet al langorii și al reflecțiilor ne face să ne gândim la acel frumos lac al dragostei din Bruges, pe care alunecă zăpada tăcută a lebedelor.

Și apoi îl auzim cântând și strigându-se pe minunatul Van Leberghe, care a compus acel „Cântec al Evei", picurând tot de arpegii lichide și care, și el, se oprește brusc, după acest val de argint, aidoma capricioasei și melancolicei ploi de vară. Și mai sus încă, îl vedem pe Verhaeren. Rând pe rând, fierar vehement al verbului sau țesător delicat, acest mare lucrător al pământului și al orașelor a trebuit să simtă adesea apăsând asupra-i, din înălțimea norilor unde se înalță piscul sufletului său, binecuvântarea muncitorului celest, care a venit să caute la voi liniștea și prietenia: Victor Hugo.

Miracol al dantelei sau minune a fierului, turbulentă sau transparentă, poezia belgiană este de asemeni sora celor mai frumoase cânturi ale lui Verlaine care, atunci când a fost oaspetele vostru nefericit, a extras de la dumneavoastră o grație poetică atât de mare, în claustrarea lui, asemenea acelor oameni din Scriptură, pe care o rouă misterioasă îi ajută să suporte focurile rugului. Ce a făcut el la voi, atunci când ne așteptam la tăcerea, la copleșirea lui? A cântat. A cântat, acest zidit de viu, cerul vostru, un arbore și legănarea lui de palmier, palpitarea grăbită a trenurilor, și tinerețea sa, și părerile sale de rău – păreri de rău de poet, ușor consolate de melodie, de inocența și orgoliul lor ingenuu, încât nu sunt niciodată regrete! Recunoștința pentru aceasta vrajă pe care o exercita Belgia asupra unui biet om divin v-a mărturisit-o prin versuri pure și mișcătoare:

Am trăit pe vremuri în cel mai bun
dintre castele
În cea mai delicată țară, de apă vie
și de coline;
Patru turnuri se înălțau pe fruntea
a tot atâtea aripi,
Și mult, mult timp am locuit în unul dintre ele.
Zidul, fiind pe dinafară de cărămidă,
Lucea, roșu, în soarele acestei
așezări adormite...
O cameră bine închisă, o masă, un scaun,
Un pat strict unde puteai dormi cât doreai,
Destulă zi și destul spațiu,
Aceasta mi-a fost soarta în lungile luni
petrecute acolo.
Și nu m-am plâns niciodată nici de luni,
nici de spațiu,
Nici de rest, și din punctul de vedere
unde mă plasez,
Acum când, iată, lumea a revenit,
Ah! Zău că regret cei doi ani din turn!

Fie-mi permis, domnilor, alăturându-mi vocea în ecoul muzical al acestui mare poet, să vă vorbesc puțin despre mine. Fiică a Orientului, dar născută sub cerul Franței, încă din copilărie, atunci când se odihneau în mine acele forțe grecești și latine, care eram sigură că-mi vor fi fidele, am avut nostalgia ținuturilor dumneavoastră.

Așa cum bradul lui Heinrich Heine visa la palmierul din sud, eu am fost acel palmier ce visa la bradul din nord; prin țara dumneavoastră, domnilor, am cunoscut pădurea, acest domeniu al poeziei, loc muzical unde își au lăcașul uraganele, arhanghelii cu aripile îndoite în zilele din miezul verii, popor tumultuos al ariilor, de îndată ce fac să se miște pinii înalți, fagii, molizii și dezlănțuie acele puternice simfonii aeriene ce care nu se poate compara decât forța inspirației din sufletul oamenilor.

Da, inspirația poetică, cu suflul ei subit, cu nerăbdarea ei curajoasă și acel geamăt legănat al coroanei, seamănă cu acei arbori agitați, catarge prinse de sol, ce visează la aventura navigației și ar dori să-și ia avânt, ajutate de aripa bombată a pânzelor, pe acele valuri îmbătătoare, cu care ne răcoresc ilustrele dumneavoastră picturi marine.

Domnilor, voi păstra orele petrecute azi cu dumneavoastră ca pe o amintire ce-mi va prelungi viața. Vă văd pentru prima dată reuniți aici și totuși vă recunosc. Am impresia că minunatul dumneavoastră Verhaeren, pe care îl admir atât de mult și care mă iubea, îmi repetă dintr-o dată aceste patru versuri, atât de pline de simțire și, pentru mine, atât de potrivite:

Nimic din voi nu mai este străin
Inimii emoționate a memoriei mele.
Un nu știu ce premonitoriu
Între noi totul s-a schimbat.

https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro

Un dialog cu JAN KOTT

OPERA ŞI DRAGOSTEA, TEATRUL ŞI POLITICA

Celebra carte a lui Jan Kott, *Shakespeare, contemporanul nostru*, a avut un mare ecou şi la noi. A influenţat direct câteva spectacole shakespearene de răsunet: pe cel al lui Radu Penciulescu cu *Regele Lear*, pe cele ale lui Cernescu cu *Măsură pentru măsură* şi *Hamlet*, sigur pe încă alte câteva ale unor regizori tineri. În mod firesc, lectura în cheie contemporană a operei shakespearene, cu precădere politică, nu putea să nu-i incite pe oamenii de teatru, pe regizori îndeosebi, ajungându-se până acolo ca într-o capodoperă precum *Hamlet*, de exemplu, miza să cadă în exclusivitate pe crima şi conspiraţia politică. De asemenea, socot că a fost normal ca perspectiva unei astfel de lecturi să devină de-a dreptul fascinantă pentru ţările din Europa de Est: Jan Kott o spune doar vag în interviul de faţă că *Shakespeare, contemporanul nostru* e o carte inspirată de experienţa existenţială şi intelectuală trăită în condiţii de dictatură, a mărturisit-o clar în schimb în numeroase alte ocazii. Paradoxal, la data când apare acest interviu în revista germană *Theater heute*, în septembrie 1988, deşi revoltele anticomuniste începuseră, Jan Kott încetează, totuşi, de a mai considera politicul ca temă prioritară pentru o lectură contemporană a lui Shakespeare. Radicalul din urmă cu un sfert de veac a devenit acum mult mai prudent, ca să nu zic un conservator. Înseamnă că exegeza shakespeareană e în continuă mişcare. (*I. C.*)

— *Cu ani în urmă aţi publicat cartea care a făcut epocă – Shakespeare, contemporanul nostru. Există astăzi un nou Shakespeare contemporan?*

— Desigur, Shakespeare astăzi este un altul decât ieri. Înainte de toate însă s-a modificat înţelegerea lui „astăzi". Cu 25 de ani în urmă s-au sărbătorit 400 de ani de la naşterea lui Shakespeare – şi cu asta cea de a 400-a zi de naştere a vieţii timpurilor noi. Astăzi putem reflecta despre un sfert de veac de interpretări shakespearene, despre interpretarea tradiţiei, dar totodată şi despre tradiţia interpretării. De câţiva ani scriu despre Biblie, pentru că modelul cel mai mare pentru orice interpretare rămâne Biblia. Ştiinţa rabinilor despre dialog este importantă, este lămuritoare pentru interpretarea tuturor operelor clasice ale dramaturgiei universale. Este un dialog între text şi generaţiile de interpreţi. Textul însuşi este neschimbat, nu însă şi ştiinţa despre text. Toate generaţiile au construit în comun tradiţia interpretării Thora.

La Shakespeare este exact la fel: nu există nici un fel de interpretări adevărate sau false, ci toate la un loc definesc locul, poziţia pe care stă astăzi Shakespeare. Cu 25 de ani în urmă existau două şcoli de interpretare Shakespeare: una istoric-critică care a încercat să înţeleagă operele sale din circumstanţele timpului – şi una imanentistă, care a căutat să-l înţeleagă pe Shakespeare prin sine însuşi. Astăzi nu există Shakespeare numai pe scenele europene şi americane, există Shakespeare în Japonia şi India, există Shakespeare la radio, televiziune, în film... Eseul meu a fost la timpul său încercarea de a-l vedea pe Shakespeare nou pe fundalul holocaustului, al lui Hitler, Stalin. Astăzi interpretarea mea este mai rezervată pentru că şi eu sunt integrat în tradiţia înţelegerii, stratul simbolurilor.

— *Aşadar, astăzi ar trebui ca fiecare care pune în scenă Shakespeare să cunoască şi să ia în considerare întreaga istorie a interpretării, tradiţia înţelegerii?*

— Da, pentru că e aşa cum scrie Claude Levi-Strauss: fiecare interpretare a mitului devine parte a mitului, îmbogăţeşte recrearea mitului.

— *Ce credeţi despre montările Shakespeare pe care le-aţi văzut de la apariţia cărţii d-voastră? Printre cele mai importante au fost desigur toate mai mult sau mai puţin influenţate de Shakespeare, contemporanul nostru.*

— Prima perioadă de după *Shakespeare, contemporanul nostru* a fost definită de înscenările prietenului meu Peter Brook – de al său *Lear*, la care eu însumi am colaborat, de al său *Vis al unei nopţi de vară* care a înglobat şi anumite recunoaşteri ale eseului meu. Apoi am fost amestecat în *Furtuna* – montare de Giorgio Strehler. În afară de asta am văzut o mulţime de spectacole. Marea problemă a fost că cei mai mulţi regizori au crezut că Shakespeare ar putea fi contemporanul nostru numai în costume moderne. Dacă eu bunăoară pun în scenă *Troilus şi Cresida*, nu asta e problema principală, adică dacă cei doi poartă costume greceşti sau Rennaisance sau de astăzi. Trebuie să descopăr care este ideea principală – şi apoi să caut dacă există pentru astăzi un model comparabil cu textul vechi, de exemplu pentru ceea ce se întâmplă dacă un cuplu de îndrăgostiţi, Troilus şi Cresida, sunt despărţiţi deja după o singură noapte fericită petrecută împreună. E vorba de a contemporaneiza structura. M-a întristat întotdeauna absurditatea soluţiilor simple, comode: este indiferent dacă Hamlet este în frac sau ginşi.

—*Aţi văzut montările Shakespeare ale Arianei Mnuşkina?*

— O admir pe Ariane Mnuşkina, ea este o regizoare cu enorm de multă fantezie. A juca însă Shakespeare pentru un public francez în maniera kabuki – socotesc că e cu totul deplasat. Cu totul altceva este când Akiro Kurosawa în filmul său *Ran* îl transpune pe *Lear* într-un mediu cu totul nou, japonez. Asta e încercarea de a regăsi structura asemănătoare, comparabilă a lui *Lear*, într-o cu totul altă situaţie din punct de vedere istoric şi social, nu numai într-o idee aparte pentru o schimbare de costumaţie.

— *Nu-i adevărat însă că Ariane Mnuşkina n-avea încredere pe de o parte într-o istorizare a pieselor lui Shakespeare, într-o „reconstrucţie", pe de alta însă tot atât de mult într-o simplă actualizare, adică o descoperire de structuri comparabile în Franţa de astăzi? Şi deci a mers pe al treilea drum: pe acela al înstrăinării.*

— Înstrăinare, probabil. Însă Shakespeare nu suportă nici o exagerare. Dacă costumele sunt împinse prea mult în prim plan sau metafora istorică devine prea concretă, se pierd cu totul groapa, jocul între istoricitatea şi universalitatea de timp şi acţiune. Cele mai bune montări Shakespeare pe care le-am văzut au fost poate producţiile engleze de televiziune ale lui Jonathan Miller, bunăoară *Îmblânzirea scorpiei* – o piesă destul de populară... Niciodată nu mi-a fost atât de clară structura de bază: Kätchen este fata săracă, toţi o preferă pe fata mai bogată – şi de aceea Kätchen îi urăşte pe toţi. Aici devine evidentă o judecată psihică şi psihologică pe care fiecare o cunoaşte.

Dacă însă, ca la Ariane Mnuşkina, se folosesc simboluri şi ritualuri ale unei a treia culturi, adică nici a lui Shakespeare şi nici a sa proprie, cea franceză – există întotdeauna pericolul folclorismului. Alta e situaţia când Peter Brook cu teatrul său Safari dă spectacole prin Africa în care ritualurile obişnuite vor fi interpretate de actorii săi la locul performanţei potrivit împrejurărilor, pentru că ei joacă în mod unilateral o imitaţie a acestor ritualuri. Pentru băştinaşii care-i priveau era desigur ceva cu totul fals. Mă tem că foarte adesea apare falsitatea dacă bunăoară aborigenii din Australia sunt invitaţi la New York sau Berlin ca să-şi prezinte arta, teatrul lor. Prin urmare, ritualicul devine uşor folclor. Pe scurt: japonizarea lui Shakespeare de către Ariane Mnuşkina înseamnă după mine un Shakespeare folclorizat.

— *Într-o conferinţă rostită nu demult la Institutul Internaţional de Teatru, Peter Brook a afirmat că el crede nu numai într-o relaţie dialectică între culturile naţionale izolate ci, de asemenea, într-o cultură universală, o posibilitate de amestecare a eterogenului – iar teatrul ar fi locul unde această cultură universală s-ar putea păstra. Asta a fost spus puţin după o pledoarie pentru modalităţile de producţie ale lui Brook din ultimii ani când a pus în scenă piese cu actori din mai multe ţări – ultima a fost Mahabharata şi , de asemeni, s-a asistat la o reluare a Livezii cu vişini la New York.*

— Am văzut *Livada cu vişini* la Paris – cea mai bună montare Cehov pe care o cunosc. *Carmen* a fost piesa de maestru printre piesele de maestru ale lui Brook. Cu *Mahabharata* am avut mari dificultăţi. Mai întâi: de ce trebuie să se organizeze cu bani şi actori din şapte ţări aşa ca această producţie să se poată realiza? Totul e atât de costisitor încât spectacolele şi turneele nu sunt posibile fără un sprijin financiar special. Asta generează aceeaşi situaţie paradoxală ca la Robert Wilson. În al doilea rând – şi aici se poate să fiu prea conservativ – durata spectacolului depăşeşte capacitatea normală de percepţie. Şi la greci dura la fel de mult, este adevărat, însă se putea pleca, se putea mânca şi bea, plus o mulţime de alte distracţii toate în afara teatrului. Unsprezece sau douăsprezece ore *Mahabharata* – asta este împotriva sentimentului şi obişnuinţei umane. În al treilea rând – şi aici ajungem al un punct de vedere asemănător cu cel al Arianei Mnuşkina: Brook joacă, cu actori din toate ţările mari, o traducere a marelui epos naţional indian, într-o adaptare a unui scriitor francez (Jean-Claude Carrières), şi asta iarăşi în toate ţările mari. Raportul natural, coeziunea între piesă, loc şi spectatori este complet distrusă.

Au existat în *Mahabharata* momente de teatru minunate – însă tragedia umană a rămas incompletă, ininteligibilă pentru mine. Lucrul acesta este simptomatic pentru situaţia teatrului contemporan pe de o parte avem numeroasele festivaluri, întâlniri pe sol naţional şi internaţional pe probleme de teatru pentru un public special – pe jumătate profitori, pe jumătate turişti; asta înlesneşte cercetarea şi confruntarea cu o cultură străină. Pe de altă parte, asistăm la o tot mai mare fuzionare a culturilor diferite care nu se mai absorb reciproc. Asta duce la o nouă formă de mistificare.

Acest fals drum, cum îl găsesc eu, a început cu Peter Brook, anume cu producţia pentru festivităţile în onoarea împăratului iranian, la începutul anilor şaptezeci, la Persepolis, într-o limbă artificială („Orghast"). Jocul fiind limbajul universal al teatrului, faptul acesta se reflectă în mod cert şi la reprezentarea unei semnificaţii reale. Toate celelalte nu sunt altceva decât aroganţa unui regizor care crede că poate să creeze o lume – ca dumnezeu în faţa construcţiei turnului din Babilon. Teatrul nu se limitează la o naţiune, există însă şi o limită a universalităţii. Rămâne o iluzie a teatrului de a fi la fel de universal ca opera. Muzica este o formă universală de artă şi de aceea este indiferent la urma urmei dacă ascultăm aceeaşi operă în engleză sau italiană sau germană sau franceză. Poate de aceea am asistat în ultimul deceniu la o neaşteptată renaştere a operei. Şi poate tot de aceea, pentru că – aşa cum nota Stendhal în scrisorile sale italiene – cântecul vocii umane provoacă o plăcere senzuală, da, sexuală. Dacă frecventez spectacole de teatru sunt de cele mai multe ori trist, dar după un spectacol de operă mă simt întotdeauna foarte fericit.

Operele sunt însă şi de aceea universal inteligibile, pentru că repertoriul este limitat, operele clasice fiind cunoscute peste tot în lume, acolo unde există teatre de operă...

Şi ca la un tablou de Correggio vrei să vezi sau să auzi cu plăcere de o sută de ori acelaşi lucru. Repetiţia la operă nu este un neajuns. De la spectacolul de teatru se aşteaptă întotdeauna ceva nou, chiar şi la cele îndeobşte cunoscute. Muzica este mult mai strâns legată de viaţă. Şi cum nu înseamnează un defect să faci dragoste de o mie de ori, aşa nu este nici o problemă să asculţi din nou aceleaşi opere fără ca de fiecare dată să asistăm la un eveniment cu totul nou.

Este de fiecare dată nou, deşi este acelaşi!

— *Opera este probabil mai apropiată de iubire, şi invers, spectacolul de teatru, de politică. Nu este cumva renaşterea operei şi ceea ce noi am prezentat luând ca exemplu Mahabharata lui Peter Brook, şi o reacţie la temele politice şi sociale coercitive pentru dramă în multe ţări din Vest?*

— De acord. Acesta e şi unul din motivele supărării mele pe teatrul contemporan. Când am scris *Shakespeare, contemporanul nostru*, se juca teatru în umbra lui Hitler şi Stalin. La finele anilor şaizeci teatrul era foarte aproape de mişcările sociale – de mişcările studenţeşti, de „revoluţia sexuală". Teatrul reflecta – indiferent că era vorba de Shakespeare sau de piese contemporane – schimbările din viaţa reală. Şi era relativ uşor de a mişca ceva prin acţiunea de pe scenă – prin nuditate, prin arderea steagului american. Teatrul poseda atunci încă putere, puterea de şoc. Să rosteşti pe scenă cuvinte, obişnuite de altfel, dar impudice, dar fără acel efect. Când a devenit un fapt obişnuit să vezi femei goale pe scenă s-a putut trece chiar şi la bărbaţi goi.

— *Nu există un al treilea sex şi nici o a „treia chestiune", cum a spus Brecht!*

— Da. Şi societăţile conservatoare, din nou conservatoare au capacitatea de a absorbi şocul, adică ceea ce de fapt ar trebui să şocheze. Teatrul s-a orientat de mult spre mitologie sau antropologie, însă adeseori din asta rezultă un ritual falsificat, antropologie falsificată, mit falsificat.

— *Dar chiar şi scenele de relaţii sexuale care au şocat la timpul lor, n-au fost autentice, ci jucate. Nu este oare teatrul per definitionem o falsificare?*

— Există totuşi o deosebire dacă teatrul aspiră la meditaţie sau dacă se produce meditaţie falsificată ca un ritual falsificat. Ca exemplu contrar s-ar putea invoca Jerzy Grotowski. Cu toată admiraţia faţă de el, aveam întotdeauna şi serioase rezerve vizavi de munca sa pentru că îmi apărea prea mistificată. Dar ceea ce am văzut mai apoi în California – un fel de lucrare finală cu studenţii săi – a fost foarte aproape de experienţa umană reală, o cercetare a limbajului universal al corpurilor prin întrebuinţarea unui minimum de mijloace.

— *Teatrul de expresie germană se confruntă cu alte probleme decât cele existente pentru un Brook sau Grotowski. Aici se joacă în teatre publice cu ansambluri solide în faţa unui public de abonaţi care aşteaptă un canon al dramaturgiei clasice şi contemporane. Şi există ideea că teatrul ar fi o oglindă a societăţii – sau că ar ţine oglinda în faţa societăţii... Care-i părerea d-voastră cu privire la posibilităţile de viitor ale unui „teatrul politic"?*

— Intenţiile politice ale teatrului pot fi doar un rezultat al intenţiilor politice ale societăţii – şi acestea nu pot fi înlocuite. Pot fi puse în faţa societăţii din când în când, dar propaganda politică de pe scenă este întotdeauna falsă.

Peter von BECKER şi Michael MERSCHMEIER

Roger Bacon (născut la Ilchester, Anglia, în 1214) s-a ilustrat în domeniile filosofiei, alchimiei astronomiei şi matematicii.

https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro

Discursul de recepţie al ANNEI DE NOAILLES la

Academia Regală de Limbă şi Literatură Franceză a Belgiei

Sire,
Doamnă,
Domnilor,

Ştiam deja cât de emoţionată mă voi simţi de a mă afla în mijlocul acestei zile memorabile pentru mine, printre dumneavoastră, chemată de dumneavoastră. Dar, făcând uz de un surplus de generozitate şi de amabilitate, unul dintre membrii eminenţi ai Societăţii dumneavoastră, dl Maurice Wilmotte, pare a fi vrut să frâneze elanul meu de corectă modestie; n-a făcut decât să-mi mărească starea de confuzie, precum şi arzătoarea gratitudine şi, cu inima şi mai emoţionată, vă mulţumesc că m-aţi asociat sarcinii dumneavoastră şi că m-aţi ales să iau loc într-o adunare care uneşte laolaltă spiritele cele mai alese.

În timp ce dl Maurice Wilmotte vorbea şi acest savant celebru îmi făcea onoarea de a-mi studia opera lirică cu o acuitate ce voala simpatia, mă gândeam că toate aceste şanse ale vieţii mele, ca şi această nouă şansă, care este cea mai măgulitoare, le datorez limbii franceze, căci din dragoste pentru ea îmi faceţi loc în mijlocul dumneavoastră, domnilor, posesorii şi păzitorii ei. E frumos că prima voce care se ridică în prima oră a acestei Academii este aceea a unui mare istoric al cuvântului, care a studiat secol de secol, dar mai ales originile, formarea acestor sonorităţi pline de sens, model de sinteză, moştenire a simplicităţii romane, de care dumneavoastră vă serviţi de ani şi ani, din generaţie în generaţie.

Domnule, dumneavoastră sunteţi cel ce înregistrează perpetua mişcare a cuvintelor şi a sintaxei şi, dacă aţi vorbit cu o prietenie atât de puţin severă despre un poet care, pentru a face să adere cu şi mai multă fineţe sufletul de azur, de sunetul ariilor, de nuanţe, de furnicarul astrelor, a sfâşiat uneori cu o aripă imprudentă ţesătura perfectă a limbii, este pentru că nu refuzaţi albinelor dreptul de a se deplasa şi de a coborî în inima florilor pe care le desfac, pentru a vă aduce balsamul şi secretul lor.

Îmi place să insist, Domnule, asupra bucuriei spirituale pe care o datorez conversaţiilor pe care le-am avut de mai multe ori cu dumneavoastră, şi asupra acelei nobile ameţeli pe care o încercam, în timp ce vocea dumneavoastră mă instruia, simţindu-mă aplecată deasupra abisului erudiţiei dumneavoastră plină de dragoste, asupra acestei înălţimi din adâncuri, vreau să spun, care mă ducea înapoi spre tinereţea secolelor şi mă făcea să visez, în timpul povestirilor dumneavoastră, ca în acele locuri sfinte al Cetăţii Eterne, unde atâtea epoci şi atâta imaginaţie umană au fost adunate laolaltă, încât ceremoniile cultului catolic au putut să se desfăşoare cu toată graţia lor în templul întredeschis şi sfărâmat al lui „Venus şi Roma".

Tot ce aş vrea să spun despre limba franceză, despre această expresie ordonată şi limpede a gândirii contemporane, despre această oglindă a Europei care gândeşte, oricare dintre dumneavoastră, domnilor, o poate spune cu mai multă competenţă, mai multă ştiinţă şi cu o autoritate absolută.

Dar, aşa cum spune Maeterlinck atunci când vrea să consoleze un destin nesatisfăcut, „oricând îţi este permis să iubeşti". Sentimentul iubirii este cel care ne uneşte astăzi, şi prin iubirea mea pentru această emanaţie şi această fixare progresivă a sufletului care este limba maternă, mă simt mai puţin nedemnă de onoarea pe care mi-o faceţi.

Limba maternă, climat al gândirii, în afara căruia nimeni nu respiră în libertate şi nu mai seamănă cu sine însuşi! Tot ce este îşi trage existenţa din verb. În van ne-ar propune natura şi lumile splendoarea sau enigma lor, iar muzica divinii săi nori de sonoritate, totul ar fi efemer, fără contacte şi fără prietenie, dacă cuvântul nu ar atribui universului ca şi sufletului logica şi destinul său. Tot ce absoarbe spiritul uman exhală apoi prin limbaj; orice declaraţie, fie că e legată de exactitatea ştiinţelor austere sau îşi ia zborul o dată cu vulturul liric, ne poate oferi acelaşi aspect de imn inspirat, liberând omul de profunzimea cercetărilor, de certitudini şi de vis.

Limba unui popor este deci pe de-a-ntregul creatoarea copiilor săi; ea le impune o viziune, un mod de a auzi lumea lângă care cele mai frumoase cânturi străine sunt oaspeţi veneraţi, primiţi în căminul familial, care pot fermeca, învăţa, vrăji, dar care nu vor converti inima. Nimeni nu este profet altfel decât în limba sa maternă. A fost destinul limbii franceze de a avea, prin viaţa nouă şi diferită pe care i-o transmit în permanenţă fiii ei şi prin darul ei de percepere clară, această calitate de augustă vestitoare.

„Vedem caracterul popoarelor şi geniul limbii lor mergând în pas egal, şi unul este mereu garanţia celuilalt", scria Rivarol. Belgia va face această frază pe veci celebră, transcriind-o pe piscurile istoriei, în acele zile nemaipomenite ale războiului când, asemenea acelui tânăr David care, inocent, delicat, robust, împodobit cu o pălărie cu flori, l-a făcut, prin curajul său, să se clatine pe uriaşul Goliat.

Domnilor, cu mulţi ani înainte de 1914 când, împreună cu sora mea, prin care mă leg direct de naţiunea dumneavoastră, parcurgeam frumoasele drumuri blonde, mărginite de brazi negri, care ne duceau de la Chimay în Franţa şi ne aduceau înapoi din Franţa în Belgia, îi spuneam, în momentul în care treceam peste acea panglică de pământ care separa cele două patrii: „Asta nu e o frontieră." Prin aceste cuvinte tandre exprimam acea stare de continuitate care, în ochii mei, prezenta aspectul solid şi poetic al celor două ţări ale noastre, mai asemănător cursului egal al unui val neamestecat încă, decât acelei joncţiuni a două fluvii, unde o apă de culoarea jadului se amesteca cu o apă de culoarea azurului.

Michelet, care umple de frenezie sufletul dumneavoastră robust, îmbibat de forţă şi de bucurie, exulta de prietenie la graniţele celor două ţinuturi ale noastre şi, consimţind să uite brusc că preferă tot ce iubeşte, alege iubirea lui universală şi exclamă: „Vârtejul vieţii naţionale se află la nord!" Cât de adevărat este acest lucru în această Belgie atât de orgolioasă din cauza vechilor ei drepturi şi a spiritului său de libertate; unde se simte suflul epic al soldaţilor anului II; care inovează şi imediat se organizează şi care, în acest ultim război, protejând cu inima ei inima noastră, ne-a asigurat victoria. Compensând prin idee, curaj şi îndrăzneală orice dezastru, în timp ce un foc păgân distrugea în ea azilele sacre ale cărţilor, ea a fost aceea care a salvat patrimoniul gândirii franceze. Această Academie, domnilor, este fondată pe victoria repurtată de tinerii belgieni; am putea deci s-o numim pentru eternitate: fiică a Victoriei. Dar energia, mândria irascibilă, sublima cinste a sufletului nu se află doar în nobilul uragan al vieţii naţionale, ci şi în splendoarea visului realizărilor sale.

Încă de la naşterea ei istorică, Belgia apare ca o ţară a gloriei, cu aspectul ei de paradis inocent şi bogat, cu forţa ei dezlănţuită, cu independenţa ei zâmbitoare, eroismul ei salubru de tânăr Hercule. Este, această ţară belgiană, fină de zeiţă, nu a Minervei, atât de gravă, calculatoare a sunetelor şi a astrelor, nici a Amfitritei, enigmatice, unduitoare şi amare, ci a magnificei Junona, cu chip savant, ale cărei braţe calme, asemănătoare unor cornuri ale abundenţei, varsă anotimpurile fericite; zeiţa care prezidează ca o mamă munca şi odihna, lângă care stă pasărea splendidă, arc de triumf de culori, a cărei haină de noapte albastră este constelată de ochii de aur ai soarelui.

Domnilor, activitatea naţiunii dumneavoastră, de cum o studiezi sau o contempli, are darul de a te orbi. Câtă putere are asupra imaginaţiei acea epocă de geniu în care pictorii dumneavoastră iluştri erau ambasadori ai curţii şi ai ţării, în care Orientul vă saluta pe mări şi făcea să se reverse în locuinţele dumneavoastră şi pe pânzele dumneavoastră de mare renume acele covoare cu nuanţe calde şi grele, acele mozaicuri strălucind asemenea unor bijuterii grele care, în tablourile divine din muzeele dumneavoastră, par a înconjura cu focul lor, fără a le atinge, fecioarele serioase, a căror simplicitate nu poate fi asemănată decât cu aceea a crinului modest din livezi.

Cuceriri fertile şi definitive ale frumuseţii, în timp ce Jan Van Dyck era primul care ataşa razele aurorei la pensula lui şi, prin lumină, uluia chiar şi Italia; Van Dyck, maestru al graţiei, al emfazei graţioase şi al saluturilor pline de curtoazie, îşi lasă moştenire geniul său Angliei, şi scriitorii dumneavoastră flamanzi, încorporând stilului violenţele lor încărcate de bucurie, îmbătând limba franceză cu un torent de cuvinte şi de idei noi. Atât de puternic de veselă era viaţa la dumneavoastră, festin al lumii, pe care martorii acestei mulţimi radioase au vrut-o reflectată şi multiplicată de nenumărate oglinzi. Aşa luară naştere tapiseriile somptuoase, care primesc în unda lor adâncă şi fină ţinuturile, domeniile, castelele, vânătorile, dansurile, recoltele, îmbrăţişările dumneavoastră şi râsul idilelor fecunde. Ah! Desigur, vom numi ţara dumneavoastră o ţară de glorie nedepăşită, cu pictorii săi fără de rival, grupaţi în jurul lui Rubens, asemenea faimoaselor case ale oraşelor dumneavoastră în jurul giganticelor lor turnuri. Rubens, al cărui nume opulent conţine în misterul lui profetic purpura şi stacojiul care fac să înflorească deasupra lumii un soare de carne paşnică şi care respiră, care, prin binecuvântarea sa de bucurie şi prin asigurarea lui triumfală relevă pe vecie cuplul uman al blestemului antic! Emanaţie a divinului, geniul este cel ce răscumpără: Rubens, prin decenţa şi solemnitatea fericirii, face ca o tânără femeie, robustă ca un turn, coafată cu o pălărie cu pene romantice, ţinând în braţe un băieţel cu privirea cuceritoare, să emoţioneze inima prin sfinţenie, la fel de mult ca acele picturi unde vedem un copil sfânt odihnindu-se la sânul unei fecioare atente.

Domnilor, atunci când tot ce respiră şi luceşte se destramă, vrea să se rupă de pământ sau să se dizolve în el, artiştii dumneavoastră fără pereche au reţinut şi conservat viaţa, gesturile ei, culoarea, răsuflarea; din această risipitoare încrâncenare în a perpetua efemerul prin nepieritor se declară a proveni Baudelaire când, prezentând unui judecător celest această veselă pradă luată morţii, exclama:

Şi este, într-adevăr, Doamne,
cea mai bună mărturie
Pe care o putem da despre
demnitatea noastră
Acest suspin arzător ce trece
de la un veac la altul
Şi vine să moară la ţărmul
eternităţii voastre...

Ţară de glorie, spuneam noi despre Belgia, dar şi ţară a jurămintelor generoase cu cei ce le fac; ţară a echităţii cu judecătorii ei, a prosperităţii cu negustorii ei; a muncii minuţioase şi perfecte cu tipografiile ei inovatoare, care au cucerit atenţia şi inima fermecătorului Christophe Plantin. Ţară a graţiei mistice cu mănăstirile ei, fresce vii şi mişcătoare ale unui Fra Angelico care n-ar fi tulburat turbulenţa ce te lasă fără suflare a Bunei Vestiri. Cine n-a vizitat fermecat aceste înguste

– *continuare în pagina 14* –

În româneşte
de Sanda APOSTOLESCU

https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro